

Gatelangs siden 1990

En analyse av Natteravnene i Oslo

Stine Nordahl Pedersen

Masteroppgave i sosiologi
Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi
Det Samfunnsvitenskaplige Fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

21. juni 2010

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har vært spennende, men også utfordrende og tidkrevende. Når den nå er ferdig er det mange som fortjener en takk.

Først vil jeg takke min veileder Lise Kjølørød for uvurderlig hjelp, gode tilbakemeldinger og hyggelige veiledningstimer. Takk til biveileder Håkon Lorentzen for konstruktive innspill og gode forslag.

Jeg vil også takke alle som har gjort studietiden til en minnerik tid. Takk til mamma som har sørget for økonomisk bistand og som har hatt tro på meg hele veien. En stor takk til Line og Camilla for faglige tilbakemeldinger, oppmuntrende ord og etterlengtede kaffepauser. En stor takk til Håvard for korrekturlesing og evig oppmuntring.

En spesiell takk fortjener alle vandrerne i natteravngruppen i Oslo sentrum. Dere inkluderte meg tidlig, både på vandring og i andre sosiale situasjoner, som gjorde at dette prosjektet har vært mulig å gjennomføre. Som oppgaven tilsier er dere bærebjelken i Natteravnene og organisasjonen vil ikke kunne eksistere uten dere!

En stor takk til informantene mine som ga av sin tid og erfaring. Informasjonen fra dere har vært uvurderlig for oppgavens analyse og jeg er evig takknemlig.

En stor takk rettes også til ledelsen i Natteravnene i Oslo for muligheten til å gjennomføre denne studien. Dere har vært åpne og imøtekommende fra første stund, og har bidratt til at oppgaveprosessen har vært hyggelig og spennende. Takk for gode innspill og videre muligheter.

Oslo, juni 2010

Stine Nordahl Pedersen

Sammendrag

Natteravnene ble startet, og hadde sin første vandring, natt til 1. mai 1990 etter at Dag Halgard og Gudmund Johnsen fra Politiets forebyggende tjeneste i Oslo hadde vært i Karlstad, Sverige og deltatt på et nattevandringsprosjekt som het *Nattugglorna*. Tanken bak prosjektet var at voksnes tilstedeværelse i områder hvor ungdom ferdes ville virke dempende på rusbruk, vold og hærverk. Oslo sentrum var på slutten av 1980-tallet preget av en gryende uro og sentrumsbildet var dominert av ungdom. Tilbake i Oslo ønsket de å få til et liknende prosjekt i Norge, og *Støttegruppe for natteravnprosjektet* ble startet. Etter halvannet år ble *Støttegruppe for natteravnprosjektet* omdannet til en selvstendig, politisk og religiøst nøytral organisasjon som fikk navnet *Natteravnene*, og slik står den også i dag. Natteravnene har vokst seg store i løpet av tjue år og har etter hvert blitt en landsomfattende organisasjon. I dag finnes det to frivillige organisasjoner som begge kaller seg for Natteravnene. Oppgaven bygger på organisasjonen som er direkte videreført av natteravnprosjektet som ble dannet i 1990. Den andre drives av forsikringsselskapet TrygVesta som var hovedsponsor for den første gruppen fra 1995 til 2000. Etter en bitter konflikt ble samarbeidet avsluttet, men begge parter har fortsatt natteravnarbeidet med forskjellige logoer. Natteravnene som denne oppgaven baseres på har natteravngrupper hovedsakelig i Oslo og Akershus, mens TrygVesta har startet opp natteravngrupper rundt om i hele landet.

Den overordnede problemstillingen i oppgaven er: *Hvem er Natteravnene i Oslo og hvordan har de fått de former og uttrykk som frivillig organisasjon, men også som en del av velferdsstatens tilbud til publikum?*

Problemstillingen er videre delt inn i tre forskningsspørsmål som tar for seg de ulike nivåene som finnes i Natteravnene i Oslo. Hovedfokuset ligger på natteravngruppen i Oslo sentrum da det er her datainnsamlingen har foregått.

Oppgavens hensikt er å belyse Natteravnene som frivillig organisasjon og si noe om hvem de frivillige vandrerne i natteravngruppen i Oslo sentrum er og hvilke begrunnelser de har for sin deltakelse i Natteravnene. Den tar også for seg hvordan organisasjonen er bygget opp organisatorisk og hvilke utfordringer som er knyttet til Natteravnene. Det finnes få studier på de frivillige i Natteravnene og organisasjonen generelt, og jeg ønsker at denne oppgaven skal være et bidrag til å øke kunnskapen om og kjennskapen til Natteravnene.

Oppgavens metode består av kvalitative intervjuer og deltakende observasjon, og har som mål å belyse Natteravnene som frivillig organisasjon, dens virksomhet og dens utfordringer. Jeg har intervjuet syv personer som alle har, eller har hatt sentrale posisjoner innad i

Natteravnene, enten som ansatte eller som medlemmer av styret. Datainnsamlingen har også foregått gjennom deltagende observasjon under vandringer, samt gjennom min posisjon som ansatt i Natteravnene. Jeg har også tatt i bruk de dokumenter som foreligger om organisasjonen der hvor det har hatt betydning for oppgavens problemstilling.

Oppgaven bygger sitt teoretiske grunnlag på Richard Titmuss' studie av blodgivere og bloddonasjoner i 1970 samt Diana Leats teori om accountability. Første analysedel viser at alle informantene oppgir verdibegrunnelser som hovedårsak til å engasjere seg. De har et ønske om å gjøre noe for andre uten direkte å få noe igjen for det. Dette er det nærmeste vi kommer altruistiske motiver for frivillig innsats, men informantene oppgir også sosiale begrunnelser. Noen av dem nevner også at det over tid bygger seg opp forventinger til deltakelse som igjen kan føles som pliktoppgaver. Andre og tredje analysedel viser at det er ulike utfordringer knyttet til at frivillige blir tildelt ansvarsverv i Natteravnene. Både på vandrernivå hvor frivillige blir oppnevnt som gruppeledere og ved at styret kun består av frivillige vandrere uten formell kunnskap og kompetanse. Natteravnene har sett et behov for å ha en gruppeleder på hver vandringsgruppe som har det overordnede ansvaret for sin gruppe ute på vandring. Styret er organisasjonenes bestemmelsesorgan og velges gjennom en demokratisk prosess på årsmøtet. Styret har ansvar for at den daglige driften gjennomføres og har et generelt ansvar for de frivillige og organisasjonenes overlevelse. Det har vist seg flere ganger at ulike ansvar kan være overveldende for enkelte, både som gruppeleder og som styremedlem. Natteravnene har forsøkt å flate ut organisasjonsstrukturen ved å fjerne ansvarsverv, eller gjøre de mindre attraktive, men som studien viser vil ikke de ulike organisasjonshierarkiene som eksisterer i Natteravnene forsvinne før man fjerner vervene helt. Dersom Natteravnene skal fortsette i samme stil som de har gjort frem til nå er de avhengige av at ansvarsverv opprettholdes. Det har vært diskutert hvorvidt man kan trekke inn eksterne profesjonelle personer i styret og det er spredte oppfatninger blant informantene om dette vil være fordelaktig for Natteravnene. Slik som analysen oppsummerer så kan det virke som om Natteravnene har slått seg mer eller mindre til ro med den organisasjonsstrukturen som de har, men enkelte informanter mener at Natteravnene må finne tilbake til den opprinnelige ideen i stedet for å strebe etter å bli en profesjonell frivillig organisasjon.

Innhold

1. INNLEDNING	1
1.1 EN SVENSK IDÉ KRYSSER GRENSEN TIL NORGE	2
1.1.1 <i>Hvordan natteravnvirksomheten i Norge er bygget opp.</i>	6
1.1.2 <i>Begrepsavklaring.</i>	8
1.2 TIDLIGERE STUDIER.....	9
1.3 FORSKNINGSSPØRSMÅL.....	10
1.4 SAMFUNNSMESSIG OG SOSIOLOGISK RELEVANS.	11
1.5 OPPGAVENS OPPBYGGING OG STRUKTUR	14
2. TEORETISK UTGANGSPUNKT	15
2.1 RICHARD TITMUSS' STUDIE OM BLODGIVING SOM ALTRUISTISKE HANDLINGER.....	15
2.2 VELFERDSPLURALISME	18
2.3 DIANA LEATS TEORI OM ACCOUNTABILITY	19
2.3.1 <i>Hva er accountability?</i>	21
2.3.2 <i>Accountability og legitimitet</i>	23
3. METODISKE VALG OG REFLEKSJONER	25
3.1 UTVALG	25
3.2 DATAINNSAMLINGSTEKNIKKER.....	27
3.2.1 <i>Kvalitative intervjuer</i>	27
3.2.2 <i>Deltakende observasjon</i>	29
3.2.3 <i>Dokumenter</i>	32
3.3 DATAINNSAMLINGSPROSESSEN	32
3.3.1 <i>Tilgang til feltet og forskerrollen</i>	32
3.3.2 <i>Nærhet og distanse</i>	34
3.4 KVALITETSSIKRING AV FORSKNINGSRESULTATENE. TROVERDIGHET, BEKREFTBARHET OG OVERFØRBARHET.....	35
3.5 ETISKE HENSYN OG REFLEKSJONER	36
3.5.1 <i>Etiske utfordringer knyttet til datamaterialet.</i>	36
3.5.2 <i>Etiske utfordringer i analysen</i>	37
3.5.3 <i>Publisering</i>	37
4. HVEM ER DE FRIVILLIGE I NATTERAVNENE?	39
4.1 DEN IDEELLE NATTERAVN.....	39
4.1.1 <i>Kan vi snakke om en typisk natteravn?</i>	40
4.2 HVA DRIVER DEM?	42
4.2.1 <i>Å hjelpe andre</i>	43
4.2.2 <i>Sosial egennytte</i>	47
4.2.3 <i>Forventninger eller plikt?</i>	50
4.3 HVEM ER UEGNET SOM NATTERAVN?	51
4.3.1 <i>Rambotendenser</i>	52

4.3.2	<i>Statussøkeren</i>	53
4.3.3	<i>Hva gjøres for å unngå uønskede natteravner?</i>	54
4.4	OPPSUMMERING	55
5.	FRIVILLIGE MED ANSVARSVERV	57
5.1	BAKGRUNN FOR GRUPPELEDERVERVET.....	58
5.2	GRUPPELEDERVERVET	58
5.2.1	<i>Gruppelederrollen ute i gatene</i>	59
5.2.2	<i>Gruppeledervervet innad i organisasjonen</i>	61
5.3	Å STILLE KRAV TIL FRIVILLIGE	64
5.4	OPPSUMMERING	66
6.	NATTERAVNENES STYRE: ET ANSVARSORGAN OG NØDVENDIGHET?	69
6.1	ORGANISASJONENS OPPBYGGING	69
6.1.1	<i>Styrets sammensetning</i>	70
6.1.2	<i>Eksterne styremedlemmer?</i>	71
6.2	NATTERAVNENES INNTEKTSKILDER	74
6.2.1	<i>Offentlig støtte</i>	75
6.2.2	<i>Egne inntektskilder</i>	77
6.3	HVEM HAR ANSVARET FOR NATTERAVNENE?	78
6.3.1	<i>Styrets arbeidsoppgaver</i>	78
6.3.2	<i>Å ha ansvar for andre</i>	80
6.4	MOT EN ØKT PROFESJONALISERING?	82
6.4.1	<i>Velferdsprodusenter?</i>	85
6.5	NATTERAVNENES FREMTID	85
6.6	OPPSUMMERING	88
7.	AVSLUTNING	91
7.1	ALTRUISME I FELLESSKAP	91
7.2	ANSVAR I FRIVILLIGE ORGANISASJONER	92
7.3	MOT EN ØKT PROFESJONALISERING.....	92
7.4	VIDERE FORSKNING.....	93
	LITTERATURLISTE	94

1. Innledning

Natteravnene har som formål å bidra til å gjøre byer og tettsteder til tryggere steder å være for alle mennesker, og å utvikle naturlig kontakt mellom barn/ungdom og edru voksne. Natteravnene vil søke å bidra til å dempe vold og skadeverksproblematikk ved sitt nærvær der hvor folk ferdes, samt bevisstgjøre innbyggerne om at det er naturlig å melde fra om straffbare forhold. Formålet fremmes ved at Natteravnene jevnlig arrangerer nattevandringer på steder og i miljøer hvor barn/ungdom og andre oppholder seg. Natteravnenes formål tilsier å arbeide med holdninger mot vold og vil fremme dette ved deltakelse på ulike arrangementer der hvor det er naturlig. 1

Slik fremstår Natteravnenes formål og virksomhet på nettsiden og i vedtektene deres, og det var dette som gjorde at jeg fattet interesse for dem. *Natteravnene* er et velkjent begrep og fenomen, og veldig mange foreldre har gått natteravn i sitt eget nærmiljø. Natteravnene baserer sin virksomhet på frivillig arbeidsinnsats, og består av mange natteravngrupper i hele landet som alle jobber ut fra samme formål og tanke om å være tilstede for andre, spesielt rettet mot ungdommer og deres miljøer.

Begrepet *frivillighet* uttrykker en filantropisk og allmennyttig forankring, og en *frivillig organisasjon* kan betegnes som et fellesskap av mennesker rundt et felles, uegennyttig mål som ofte realiseres gjennom ubetalt arbeidsinnsats fra deltakerne. Frivillige organisasjoner har flere typiske kjennetegn. De har et navn og et kjent formål, og styres av frivillige, og ikke ansatte eller profesjonelle. De er demokratiske og hierarkisk strukturert, med lokalforeninger knyttet til en landsomfattende organisasjon. De er som regel ikke dannet etter initiativ fra offentlige myndigheter eller næringsinteresser, og kan i prinsippet både opprettes og nedlegges uten offentlig godkjenning. Det viktigste kjennetegnet på frivillighet er når ingen privatpersoner kan ta ut fortjeneste fra virksomheten, en såkalt *nonprofit* organisering (Lorentzen, 1993,2008; Ulstein, 1998).

Det har vokset frem en frivillighetstradisjon som fokuserer på personlig deltakelse og individuelt moralsk ansvar for eget nærmiljø (Lorentzen, 1995), og Natteravnene er i stor grad en del av denne tradisjonen.

Frivillige aktiviteter og organisasjoner har en lang historie i Norge og myndighetene har i større grad fått øynene opp for de ressursene frivillige organisasjoner representerer gjennom å

---

¹ § 2-3. Vedtekter for Natteravnene vedtatt av årsmøtet 23.03.10

engasjere mennesker til frivillig arbeid. Natteravnene er en frivillig virksomhet i Norge og oppgaven vil ta for seg en av natteravngruppene i landet, Natteravnene i Oslo sentrum.

I formålsparagrafen fremmer Natteravnene en målsetting om å være med på å trygge omgivelsene slik at alle kan, og ønsker, å ferdes i dem. Dette kan sees på som et ønske om å være en velferdsprodusent og bidragsyter til de tilbud som allerede eksisterer i samfunnet, og et av formålene med oppgaven er å se hvordan de frivillige vandrerne oppfatter seg selv og organisasjonen som en del av en slik velferdsproduksjon. Oppgaven vil også ta for seg ulike begrunnelser som vandrerne oppgir som årsak til sin deltakelse, og jeg vil bruke Richard Titmuss' teori om altruisme for å belyse dette.

Jeg ønsker også, gjennom intervjuer med styremedlemmer og administrasjonen i Natteravnene, å si noe om hvordan de jobber for organisasjonens formål og hvilke utfordringer som ligger i å ha frivillige i ansvarsverv. I tillegg vil ulike krav og ansvarsforhold som frivillige organisasjoner står overfor bli diskutert, og jeg bruker Diana Leats accountabilityteori som utgangspunkt for en slik analyse.

Dette innledende kapitlet vil videre presentere bakgrunnen for, og historikken til, natteravnvirksomheten i Norge og hvordan den er bygget opp rent organisatorisk. Jeg konkretiserer også de begreper som brukes videre i oppgaven, samt presenterer forskningsspørsmål og tidligere studier, før oppgavens sosiologiske og samfunnsmessige relevans diskuteres.

1.1 En svensk idé krysser grensen til Norge

På slutten av 1980-tallet begynte dagspressen i Oslo å skrive om at det var blitt farlig å være i Oslo sentrum i helgene, og de markerte opp røde gater, såkalte *no-go-areas*², som man burde holde seg unna. På Politiets forebyggende tjeneste jobbet konstabel Dag Halgard og avdelingsleder Gudmund Johnsen, og de hadde lagt merke til at sentrumbildet i større grad var dominert av ungdom og at det var tendenser til mer uro i gatene, spesielt fredag og lørdag kveld. Hvilke tiltak kunne gjøres for å forsøke å dempe den gryende uroen? Halgard og Johnsen dro i 1989 til Karlstad i Sverige der de hadde hatt lignende problemer i sentrum av byen, og de hadde siden 1985 tatt i bruk den voksne delen av befolkningen for å få bukt med

---

² Betegner områder man helst ikke bør ferdes i. Slike soner dukker med jevne mellomrom opp i media der man advarer folk mot å bevege seg i bestemte områder på bestemte tidspunkt.

problemene. De to politimennene var med på et par vandringer sammen med *Nattugglorna*³, som er et av flere nattevandringsprosjekter i Sverige, og fikk inntrykk av at dette var et tiltak som også kunne fungere i Oslo. Ved å engasjere de voksne Osloborgerne ville man spe på den nattlige sentrumsbefolkningen med edrue, voksne mennesker, vise at byen ikke er farlig å bruke i helgene og samtidig vise de unge at det finnes voksne som bryr seg. I Sverige har nattevandringer vært organisert siden 1980-tallet, og selv om gruppene har hatt forskjellige navn har formålet med vandringene stort sett vært det samme; at voksne, edru mennesker, ofte foreldre, kan være et forbilde og en sosial og medmenneskelig støtte for ungdom. Ved å være tilstede for ungdom i de gatene og områdene hvor ungdom ferdes ønsker man å bidra til kontakt mellom de to gruppene. Et delmål med vandringene er også å kunne forebygge rusmisbruk, vold, hærverk og fremmedfiendtlighet.⁴

Tilbake i Oslo var entusiasmen stor for å prøve å få til et liknende prosjekt i Norge, og Halgard og Johnsen startet da *Støttegruppe for natteravnprosjektet*. De mobiliserte blant organisasjoner, i kommunen og i befolkningen, og inviterte alle til prøvevandring fra Rådhuset natt til 1. mai 1990. Hele 350 personer møtte opp til det som ble den første vandringen i en nå tjue år lang natteravnvirksomhet. Halgard uttaler at det var mange som ikke hadde tro på at prosjektet kunne la seg gjennomføre, og at det var usikkert hvordan vandrerne ville bli møtt blant publikum og om prosjektet ville ha en effekt. Han forteller:

Vi hadde jo mobilisert alt som kunne krype og gå av forebyggende personell ute (...) det eneste som skjedde den kvelden der, den natta, det var at det var et par stykker som holdt på å gjøre innbrudd i en politibil som stod utenfor i borggården.

Politiet fortsatte organiseringen av vandringene halvannet år etter første vandring, før noen av ildsjelene blant vandrerne tok initiativet til å omdanne *Støttegruppe for natteravnprosjektet* til en politisk og religiøst nøytral organisasjon, som fikk navnet *Natteravnene*. Hensikten med omdannelsen var å avlaste politiet økonomisk og administrativt. Dag Halgard ble sittende som politiets representant og nestleder i styret frem til 1995, og etter 1995 har styret kun bestått av frivillige vandrere.

En av ildsjelene blant vandrerne var Lars Norbom, som siden 1991 har vært daglig leder for *Natteravnene*; først som frivillig, og senere som ansatt. I 1997 hadde natteravnprosjektet blitt

---

³ Se www.nattugglorna.se

⁴ Se www.nattvandring.se, www.natteravnene.no, www.natteravn.no

så stort og omfattende at styret fant ut at dersom virksomheten skulle fortsette var det behov for faste stillinger i organisasjonen. Det ble laget to halve stillinger i 1997, fra 2002 har daglig leder hatt full stilling, og i 2010 er det to og en halv lønnet stilling i organisasjonen. Som nevnt ble *Støttegruppen for natteravnprosjektet* etablert i 1990, men navnet *Natteravnene* ble brukt fra starten av som en forkortelse av det opprinnelige navnet. Det hevdes at navnet ble foreslått av Liv Johnsen, ektefellen til Gudmund Johnsen, og at det også var hun som tegnet logoen som Natteravnene i Oslo fremdeles bruker; en sort sittende ravn i en sirkel med blå bakgrunn. Det er uvisst nøyaktig når og hvor de første natteravngruppene startet opp i Norge, men det er hevdet at det fantes grupper som drev med organisert nattevandringsvirksomhet allerede på slutten av 1970-tallet, og at Natteravnene i Oslo derfor ikke har «enerett» på navn og logo. Jeg har ikke klart å finne noen dokumenter som tilsier at det fantes organisert nattevandring i Norge før 1990, men det er ikke utenkelig at det har vært engasjerte voksne rundt om i landet som har «holdt øye» med områder hvor det er mye ungdom og potensiell uro. At foreldre er engasjert i sine barn, hva de driver med og hvem omgangskretsen består av er vel ikke overraskende, men det er vanskelig å si om engasjementet har trådd frem i organisert form i Norge før politiet tok initiativ til det i 1990.

Etter 1990 ble det opprettet flere organiserte natteravngrupper rundt om i landet som arbeidet etter de samme prinsipper, og representanter fra natteravngruppen i Oslo sentrum hjalp til med oppstart flere steder. Gruppene hadde ingen direkte tilknytning til hverandre, da hovedprinsippet var at gruppene skulle være selvdrevne og legge opp vandringene etter de behov som fantes i nærmiljøet. Politiet er fortsatt i stor grad involvert i virksomheten rundt om i landet, og har flere steder tatt initiativ til at natteravngrupper er blitt etablert. Det er allikevel stort sett frivillighetssentraler, foreldreutvalg ved skoler eller ildsjeler som står for selve organiseringen av vandringene i de ulike natteravngruppene.

I 1993 valgte Natteravnene i Oslo å mønsterbeskytte navn og logo for å sikre at alle grupper som driver natteravnvirksomhet arbeider etter de samme grunnprinsippene. Mønsterbeskyttelsen var ment å gi Natteravnene et vern mot aktører som ville bruke det til fordel for sin kommersielle virksomhet, samt forhindre at navn og logo ble misbrukt av grupper som i realiteten utøvet borgervern. En mønsterbeskyttelse innebærer ikke at de har patent på navn og logo, men bidrar til at man i større grad sikrer misbruk av det. Natteravnene i Oslo sitter fremdeles på «eierskapet» til navnet *Natteravnene* og logoen med den sorte sittende ravnen på blå bakgrunn.

I 1995 tok Vesta Forsikring, nå TrygVesta, kontakt med Natteravnene i Oslo med ønske om å være økonomisk sponsor for natteravnvirksomheten i Norge. Natteravnene i Oslo var i

oppstartsfasen til å bli en større frivillig organisasjon og hadde en ønskeliste over ulike ting de hadde behov for; bil, støtte til kontorlokaler, materielt utstyr og lignende. Det var tydelig at dersom virksomheten fortsatte å øke i antall natteravner og grupper ville det bli behov for en økonomisk trygghet for å sikre et videre arbeid, og de to partene inngikk derfor en samarbeidsavtale hvor TrygVesta skulle være økonomisk hovedsponsor. Forsikringsselskapet presiserte at de ikke skulle ha noe særlig igjen for en eventuell avtale, bortsett fra at forsikringsselskapets egen logo skulle vises diskret på vandrerne vester og i reklamekampanjer. Natteravnene skulle være i fokus, men de ønsket å vise at det var TrygVesta som sponset virksomheten. Samarbeidet fortsatte i to år før det kom det et nytt kontraktforslag fra TrygVesta. Dette forslaget gjorde at det daværende styret i Natteravnene i Oslo mistenkte at det lå andre motiver bak sponsorønsket enn de som lå i den opprinnelige avtalen, og i konflikt med Natteravnenes ønsker. I 1998 foreslo TrygVesta at de skulle overta navn og logo, og dermed overta driften av virksomheten, noe Natteravnene i Oslo ikke ønsket. De fikk i stedet forhandlet frem en avtale for tre nye år som var samsvarende med den opprinnelige avtalen fra 1995. I 2000, før samarbeidsavtalen var gått ut, besluttet Natteravnene i Oslo å bryte samarbeidet med TrygVesta, da de mente at de ikke overholdt sin del av den inngåtte avtalen. En av begrunnelsene var at de ble oppfattet som en motarbeidende sponsor som det ikke lenger var ideelt å samarbeide med da Natteravnene i Oslo sa nei til det nye kontraktforslaget i 1998. En underliggende påstand var også at TrygVesta ønsket å overta natteravnvirksomheten, men at dette var problematisk siden Natteravnene i Oslo hadde mønsterbeskyttet navn og logo i 1993. TrygVesta godtok begrunnelsen for å heve avtalen og samarbeidet ble avsluttet 31.12.2000. I 2006 valgte Natteravnene i Oslo å stevne TrygVesta Forsikring og Natteravnrådet (som blir beskrevet senere) for å uberettiget bruke et figurmerke med tre ravner og teksten *NATTE RAVNENE*. Anklagen gjaldt også opprettelsen av domenenavnet *natteravn.no* med begrunnelse at bruken er en krenkelse av Natteravnene i Oslo sitt registrerte varemerke, og at det foreligger en forvekslingsfare knyttet til navn, logo og domenenavn på nettsiden.⁵ Anklagen er at TrygVesta og Natteravnrådet ønsker å benytte navnet for å nyte godt av den godvilje som eksisterer knyttet til varemerket, og som Natteravnene i Oslo har bygget opp over flere år. Natteravnene i Oslo hevder at det bare fantes 4-5 grupper i Norge som drev med natteravnvirksomhet da registreringssøknaden ble sendt, mens TrygVesta på sin side mener at

---

⁵ Varemerkeloven paragraf 4 første ledd jf. paragraf 6 danner grunnlaget for anklagene og søksmålet. Utrykket *natteravn* er entallsform av Natteravnene i Oslo sitt varemerke *natteravnene* og det ansees derfor å være stor forvekslingsfare.

det har eksistert slike grupper i Norge i så lang tid at ingen har rettighetene til navnet *Natteravnene* eller til å bestemme hvordan virksomheten skal drives rundt om i landet.

Søksmålet har eksistert mellom de to partene siden 2006, men det har aldri ført til en rettssak. I 2010 besluttet Natteravnene i Oslo å heve søksmålet, og det jobbes nå for å få til et fungerende samarbeid mellom de to partene. Selv om jeg har fått tilgang til dokumenter som gjenspeiler begge parter side i denne konflikten, har jeg valgt ikke å gå nærmere inn på den. Jeg opplever at det er svært vanskelig å sette seg grundig inn i saken, og at store deler av konflikten bunner i personkonflikter og ikke bare eksisterer på et organisatorisk nivå. Oppgaven omhandler natteravngruppen i Oslo sentrum som er én av mange natteravngrupper i landet, men som også regnes for å være den første offisielle natteravngruppen i Norge. Det var i Oslo sentrum den første organiserte nattevandringen fant sted, selv om det hersker ulike synspunkter også knyttet til dette. Jeg baserer min antakelse på en samtale med Dag Halgard fra politiet som var med på å arrangere vandringen natt til 1. mai 1990. Om det fantes organiserte nattevandringer som kalte seg for *Natteravnene* før den tid har jeg, som tidligere nevnt, ikke klart å finne dokumentasjon på.

1.1.1 Hvordan natteravnvirksomheten i Norge er bygget opp.

I forkant av prosjektet søkte jeg opp Natteravnene på internett og stusset over at det så ut til å være to organisasjoner med ulik logo som begge kalte seg for *Natteravnene*, og som ga uttrykk for å drive lik virksomhet. Historien til natteravnvirksomheten ble presentert i korte trekk i forrige avsnitt, hvor blant annet årsakene til denne todelingen kom frem. I dette underkapitlet vil leseren bli presentert for ytterligere informasjon om hvordan og hvorfor virksomheten er bygget opp slik den fremstår i dag, både på det overordnede planet med de to ulike virksomhetene, og på det noe mer detaljerte planet hos Natteravnene i Oslo spesielt. I dag drives altså natteravnvirksomheten i Norge ut fra to hovedparter, Natteravnene i Oslo og forsikringsselskapet TrygVesta. De to var tidligere samlet under ett, men samarbeider nå ikke med hverandre. Det har over tid, som vi var inne på i forrige avsnitt, vært uenigheter om bruk av merkenavn og logo, og om hvordan en natteravnvirksomhet i Norge best bør finansieres. Etter at samarbeidsavtalen mellom de to partene ble brutt, fortsatte TrygVesta å danne natteravngrupper rundt om i landet, men med en annen logo. Det frivillige arbeidet har samme formål, å gjøre by- og nærmiljø tryggere for alle, samt engasjere voksne mennesker til å vise ansvar.

Den mest synlige forskjellen på de to partene er at de bruker to forskjellige logoer. Natteravnene i Oslo har en sittende sort ravn i en sirkel med blå bakgrunn hvor det over

ravnen står NATTERAVNENE. TrygVesta har tre flygende sorte ravner med teksten NATTE RAVNENE mellom ravnene.⁶ I og med at begge gruppene kaller seg for Natteravnene velger jeg å skille dem ved å bruke begrepene *Natteravnene i Oslo* og *Natteravnene TrygVesta* om de to hovedorganisasjonene.⁷ Oppgavens fokus vil som nevnt ligge på *Natteravnene i Oslo sentrum* som er en av bydelsgruppene i *Natteravnene i Oslo og Akershus*. Senere i kapitlet følger en begrepsavklaring på hvilke navn som brukes videre i oppgaven.

Den lokale driften

Der TrygVesta kaller seg for et sekretariat for natteravngruppene kaller *Natteravnene i Oslo* seg for hovedkontoret. Førstnevnte har natteravngrupper stort sett i hele landet, mens sistnevnte har hovedsakelig grupper i Oslo og Akershus. Sekretariatsfunksjonen inngår som en del av TrygVestas forpliktelser som hovedsamarbeidspartner for *Natteravnene TrygVesta*, og har som oppgave å forvalte samarbeidsavtalene med de lokale natteravngruppene, samt ansvar for bestilling av utstyr og regnskapsføring. TrygVesta arrangerer også årsmøte og natteravnkonferanse en gang i året. Det har blitt opprettet et natteravnråd gjennom *Natteravnene TrygVesta* som skal være samlende for alle registrerte natteravngrupper og ta vare på natteravnenes interesser i hele landet. Natteravnrådet består av åtte valgte medlemmer fra ulike natteravngrupper i landet. *Natteravnene i Oslo* har et styre som består av syv medlemmer valgt av årsmøtet og medlemmene er i hovedsak knyttet til *Natteravnene i Oslo sentrum*.⁸

Natteravnene er en frivillig organisasjon som baserer sin virksomhet på at mennesker ønsker å bidra med sin tid og engasjement til å gjøre noe for andre uten å få økonomisk kompensasjon for det. Det er dette som kjennetegner alt frivillig arbeid, og dersom de frivillige uteblir er det lite igjen av en frivillig organisasjon. Det er derfor nødvendig å opprettholde, og gjerne øke, antallet frivillige. Dette er en kontinuerlig prosess og er ofte hovedutfordringen til en frivillig organisasjon. Vandringene i Oslo sentrum baserer seg på et drop-in system som innebærer at vandrerne selv velger når, og hvor ofte, de ønsker å gå natteravn. Dette systemet skiller seg fra flere av de andre bydelsgruppene som bruker klasselister tilknyttet skolene, og hvor

---

⁶ Se www.natteravnene.no og www.natteravn.no

⁷ Det finnes natteravngrupper rundt om i hele landet og de navngir seg som regel ved by- eller stedsnavn, som *Natteravnene Halden*.

⁸ Fra og med 2010 vil styret bestå av minst to representanter fra bydelsgruppene i Oslo og Akershus. Dette ble vedtatt på årsmøtet 31.3.2009.

foreldrene da forventes å gå for eksempel minst en gang i halvåret. Dette vil variere mellom de ulike bydelene og de velger selv hvordan de ønsker å legge opp sine vandringer. Gruppene baserer sine vandringer på hvor ungdom er, og når de befinner seg ute. Noen grupper vandrer derfor på hverdager hvis det for eksempel er fritidsklubb eller andre ungdomsarrangementer på disse dagene. I Oslo sentrum finnes det ingen lister og folk melder selv sin interesse som natteravn, samtidig som det kjøres årlige rekrutteringskampanjer via blant annet Ruter (tidligere Oslo sporveier). I sentrum er det ordinær vandring hver lørdag og muligheter for ekstravandring på fredager. Ekstravandring er vandringer som de frivillige selv tar initiativ til og som ikke er en del av de fastsatte vandringene.

Natteravnene i Oslo har kontorlokaler i Storgata 28, og bruker de til administrativt arbeid, styremøter, samlinger og sosiale kvelder, og som base under vandringene til natteravngruppen i Oslo sentrum. Administrasjon har per 2010 tre lønnede ansatte som til sammen utgjør 2,5 årsverk; daglig leder, organisasjonssekretær, og en person som er husøkonom og bydelskontakt.⁹ Natteravnene har også en sivilarbeider fra Siviltjenesten Dillingøy.

Administrasjonens oppgave er å sørge for at bydelsgruppene i Oslo og Akershus, samt flere grupper rundt om i landet, har nødvendig materiell og utstyr for å drive lokale natteravngrupper.¹⁰ Andre ansvarsoppgaver er den daglige drift av organisasjonen, internettsiden natteravnene.no, mediahåndtering og organisering av sentrumsgruppens vandringer. Administrasjonen er tilgjengelig for de enkelte gruppene, men fungerer som et hovedkontor og er ikke med på å styre noen av bydels- og bygruppene. De ulike gruppene har gjerne en kontaktperson. Noen grupper drives av en eller flere frivillige ildsjeler, mens andre er i større grad tilknyttet en annen etablert enhet, som en frivillighetssentral eller et foreldreutvalg. Natteravngruppen i Oslo sentrum står utenfor de andre gruppene ved at administrasjonen fungerer som kontaktpersoner og organisatorer for denne gruppen.

1.1.2 Begrepsavklaring.

Etter hvert som natteravngruppene har økt i antall har også organisasjonsnavnet endret seg fra *Natteravnene*, til *Natteravnene i Oslo*, til *Natteravnene i Oslo sentrum*.

---

⁹ Dette vil endre seg fra høsten 2010 da en ansatt kommer tilbake fra permisjon og en annen er ferdig i sitt engasjement.

¹⁰ Ettersom natteravngruppene er selvdrevne og kun mottar utstyr ved behov har det frem til nå vært lite oversikt over hvor det er aktive natteravngrupper som jobber under Natteravnene i Oslo sin logo. Antallet kan derfor variere noe, men det har vært et økt fokus på å få oversikt over hvor det drives natteravnvirksomhet i landet.

Natteravnene i Oslo består av natteravngrupper fra området Oslo og Akershus, men de har også kontakt og yter bistand til andre natteravngrupper i landet.

I oppgaven vil betegnelsene *Natteravnene* og *Natteravnene i Oslo* omhandle selve virksomheten eller organisasjonen i Oslo og Akershus, mens betegnelsen *natteravnene* vil brukes om selve vandrerne, de som går gatelangs nattestid. Det er hovedsakelig i sitater at det kan være viktig å skille mellom begrepet med stor eller liten forbokstav. Selv vil jeg hovedsakelig bruke *vandrere* om det sistnevnte for å klargjøre dette.

1.2 Tidligere studier

Journalist og kriminolog Wenche Blomberg skrev i 1994 en artikkel i *Materialisten* hvor hun spør om Natteravnene er flanører eller kontrollører, og stiller spørsmål ved opphusingen av et fenomen som man ikke vet om vil overleve på lengre sikt.¹¹ Blomberg fulgte Natteravnene i en periode på tre år fra starten av prosjektet våren 1990 gjennom deltakende observasjon under vandring. Hun mente å se klare forskjeller på organisasjonen slik den framstod da prosjektet startet, og slik den framstod tre år senere. Tanken bak natteravnvirksomheten er god, men en smule naiv (Blomberg, 1994). I 1996 var Lars Norbom daglig leder for Natteravnene i Oslo og samtidig student ved fengselsskolen i Oslo. Han brukte en prosjektoppgave sammen med to medstudenter til å komme med et motsvar til Blombergs artikkel. De mente at Blomberg var utelukkende negativ til natteravnvirksomheten og ikke trakk frem noen av de positive effektene en slik ordning kunne ha. De konkluderte med at Natteravnene var blitt en seriøs organisasjon som så ut til å nå sine målsetninger om en tryggere by for alle, og at det dermed var et behov for natteravner ute i gatene (Bredesen, Løkseth & Norbom, 1996). Blomberg mente at natteravnvirksomheten burde gå tilbake til det hun kaller for flanørrollen i stedet for å være frivillige overvåkere og kontrollører. Hun fant fellestrekk ved Natteravnene og Frognerpatruljen¹² som eksisterte tidlig på 1960-tallet hvor en gruppe unge gutter ble engasjert av blant andre Parkvesenet for å dempe en pågående mobbing av barn rundt Frognerbadet i Oslo. Gruppen utviklet seg til å bli et slags B-politi

---

¹¹ Med *flanør* mener Blomberg en som vandrer rundt i gatene, mens en *kontrollør* overvåker, spaner og, som det ligger i ordet, kontrollerer gatene.

¹² Frognerpatruljen bestod av en gruppe unge gutter som med støtte fra Parkvesenet patruljerte Frognerparken på 1960-tallet etter at det hadde vært utbredt mobbing av andre barn i området. Patruljen utviklet seg til å bli et slags B-politi med autoritetsutstyr og hadde sin egen «domstol» i en brakke nederst i parken. Blomberg mener å se fellestrekk mellom denne gruppen og Natteravnene ved at begge starter som et initiativ til frivillig engasjement, men utvikler seg mot å bli profesjonaliserte ved at virksomheten tenderer mot å ligne på politiets måte å jobbe på.

med autoritetsutstyr og Blomberg mente å se samme tendensene blant Natteravnene, og at utviklingen av virksomheten hadde gått i negativ retning og til dels også ut av kontroll. Selv om sammenligningen mellom en gruppe bydelsungdom og voksne mennesker kanskje er litt svak, påpekte Blomberg et viktig aspekt ved frivillige organisasjoner, nemlig grensene mellom frivillighet og profesjonalisering. Hun hevdet at Natteravnenes utvikling av symbolbruk, fra buttons og navneskilt til jakker med stor logo, vitnet om et behov for å bli sett på som autoriteter og bidro til at organisasjonen, og dens medlemmer, ble oppfattet som spanere og en forlengelse av det offentlige kontrollapparatet. Natteravnene har kompetanse til å skape et miljø for hverandre og burde gjøre det i stedet for å observere i alle kriker og kroker. En slik form for spaning forutsetter at man har en relevant forståelse av hva man observerer (Blomberg, 1994).

To kriminologistudenter, Kathrine Knutsen og Mona Andersen, skrev høsten 1996 en mellomfagsoppgave om Natteravnene hvor de påpekte fengselsstudentenes ukritiske og helpositive fremstilling av Natteravnene, og at oppgaven var lik Blombergs artikkel, bare med motsatt fortegn. Lars Norbom uttalte seg i et intervju i Knutsen & Andersens oppgave at det er vanskelig å være objektiv når man er så sterkt engasjert i virksomheten. De konkluderte med at organisasjonen hadde et potensial for vekst, men at det burde være enighet om hva man ønsker å oppnå og hvordan målene kan nås på best mulig måte (Knutsen og Andersen, 1996). I 2004 skrev Kathrine Storås en fordypningsoppgave i kriminologi om Natteravnene på Hamar som også problematiserte forholdet mellom frivillighet, kontroll og profesjonalisering (Storås, 2004). Silje Stenberg skrev i 2008 en fordypningsoppgave i kriminologi som stiller spørsmål ved om Natteravnene er forebyggende eller Norges viktigste voksenopplæring (Stenberg, 2008). Alle overnevnte fordypningsoppgavene fokuserer i hovedsak på hvorvidt Natteravnene kan sees på som en forebyggende enhet.

1.3 Forskningsspørsmål

Natteravnene er en del av en stor frivillig sektor i Norge og har eksistert siden første offisielle vandring natt til 1. mai 1990. Som en humanitær organisasjon ønsker de å jobbe for at områder og nærmiljø er trygge for alle, og samtidig engasjere voksne til å ta ansvar for nettopp dette ved å være med på organiserte vandringer i sitt nærmiljø. Natteravngruppen i Oslo sentrum skiller seg ut ved at vandrerne her ikke har sentrum som sitt nærmiljø, men kommer fra hele Oslo. De er heller ikke en homogen gruppe, men består av frivillige i alle aldre og med ulik bakgrunn. De bruker sin fritid på å gjøre noe for andre uten at de har en

kjennskap til hvem disse personene er. Jeg ønsker å se på hva det er som driver dem til å engasjere seg utenfor sitt eget nærmiljø og hvordan de oppfatter det arbeidet de gjør. Ved å bruke Richard Titmuss' studie om altruistiske begrunnelser for frivillig arbeid vil jeg forsøke å belyse vandrernes begrunnelser for deltakelse i Natteravnene. Oppgaven vil også ta for seg ulike ansvarsverv som frivillige i Natteravnene kan ha, og da hovedsakelig gruppeledervervet og styrevervet. Diana Leats accountabilityteori viser at frivillige organisasjoner er avhengige av omgivelsene og ulike aktører. Jeg ønsker å vise hvordan Natteravnene er avhengige av ulike eksterne aktører, men også hvordan de står i et ansvarsforhold med sine egne deltakere.

Den overordnede problemstilling som vil bli belyst i denne oppgaven er:

Hvem er Natteravnene i Oslo og hvordan har de fått de former og uttrykk som frivillig organisasjon, men også som en del av velferdsstatens tilbud til publikum?

For å belyse den overordnede problemstillingen har jeg delt inn i følgende forskningsspørsmål:

1. Hvem er de frivillige i natteravngruppen i Oslo sentrum og hva er det som driver dem? Hvordan oppfatter de seg som en del av organisasjonen og hvilke kriterier stiller de til hverandre som natteravner?
2. Hvordan jobber Natteravnene med problemstillinger innad og utad i organisasjonen knyttet til ulike ansvarsverv?
3. Hvordan er Natteravnene organisatorisk oppbygd og hvilke utfordringer er knyttet til organisasjonen? Hvem stiller krav til en frivillig organisasjon og hvem skal sørge for at de kravene blir oppfylt? Hvem har det overordnede ansvaret for Natteravnene som frivillig organisasjon?

Jeg har valgt å dele problemstillingen slik fordi Natteravnene som frivillig organisasjon består innad av flere nivåer som er viktig å belyse hver for seg. Samtidig har Natteravnene en synlig rolle utad og er etablert som en velkjent virksomhet. Inndelingen er et forsøk på å gi leseren en innsikt i hva og hvem Natteravnene er, hva de gjør og hva de ønsker å oppnå som frivillig organisasjon. Hensikten med inndelingen er også å kunne presentere datamaterialet på en ryddig og oversiktlig måte.

1.4 Samfunnsmessig og sosiologisk relevans.

Et samfunn preget av en økende mobilitet og ny teknologi er et samfunn i endring. Endringer omfatter ikke bare infrastrukturen, men også sosiale nettverk mellom mennesker. Robert Putnam (2000) diskuterer hvordan sivilsamfunnet er i ferd med å forvitne fordi folk ikke

lenger har tette sosiale nettverk, men preges i større grad av ensomhet. Han illustrerer dette ved å peke på hvordan amerikanere ikke lenger bowler i grupper og turneringer, men at bowlinghallen nå består av personer som bowler alene. Aktiviteter som tidligere var sosiale og nettverksbyggende er nå blitt ensomme aktiviteter. Det sosiale limet, som sosiale nettverk og sivil engasjement, forsvinner ved at sosiale bånd ikke lenger er nødvendig i «nye» samfunn. I følge Putnams teori skulle man tro at det norske velferdssamfunnet også er preget av ensomhet og få sosiale nettverk. Undersøkelser om sosial og politisk deltakelse viser at få er isolerte, men mange er plaget av ensomhet i Norge. Befolkningsandelen som bor alene øker stadig og isolert sett er dette en tendens som peker i retning av mindre kontakt og felleskap (Barstad, 2004). Jeg ønsker å bruke Natteravnene som et eksempel på at sivilsamfunnet ikke nødvendigvis forvitrer på alle områder og at frivillige organisasjoner opprettholder et sosialt lim som Putnam savner. Putnams studie ble gjort på det amerikanske samfunn og kan ikke sammenlignes direkte med Norge, men kan si noe om hvordan sivilsamfunnet selv må konstruere sosiale nettverk.

Det sivile samfunn kan plasseres mellom staten som består av alle institusjonaliserte organer, og markedet som er økonomiske produsenter. Det sivile samfunn består av alle sosiale nettverk som ikke utgjør økonomiske fortjenester, men som heller ikke er offentlig styrte organer. I følge Lorentzen (1993) må også det sivile samfunn trekkes inn som en del av velferdsproduksjonen i Norge. Frivillige organisasjoner er en del av det sivile samfunn ved at de baserer sin virksomhet på ikke-fortjenestebasert innsats fra samfunnsborgere uten formell kunnskap og kompetanse. Vi ser allikevel i større grad at også de frivillige organisasjonene beveger seg i en mer profesjonell retning ved å ha betalte ansatte og profesjonelle medlemmer. Frivillig sosialt arbeid hviler på et annet verdifundament enn profesjonell innsats (Lorentzen, 1995), og Natteravnene streber også med å finne en balanse mellom frivillig og profesjonelt arbeid, både innad i organisasjonen, men også ute i gatene.

Natteravnene er for de aller fleste et kjent fenomen, og den generelle uttalelsen er at «Natteravnene passer på byen i helgen», men det er overraskende mange som ikke vet hva de faktisk gjør der. Min egen kunnskap om Natteravnene før denne oppgaven begrenset seg til å ha sett dem i sentrum et par ganger. Jeg hadde en viss ide om hva formålet til Natteravnene var, men ingen forståelse om hvor stor, kompleks og variert virksomheten er.

Det finnes få studier av Natteravnene som frivillige aktører og som frivillig organisasjon. I hovedsak dreier det seg om fire mindre studier gjort på bachelor- eller mellomfagsnivå ut fra et kriminologisk ståsted samt kriminolog Wenche Blombergs essay om Natteravnene som flanører eller kontrollører. Disse fem studiene ble kort beskrevet tidligere i oppgaven.

Studiene er kvalitative oppgaver og er med på å skape et historisk bilde av Natteravnenes utvikling, men sier lite om hvordan organisasjonen og dens deltakere oppfatter seg selv om en del av en større samfunnsmessig utvikling. Denne oppgaven vil derfor ha som mål å gi et bilde på nettopp dette gjennom intervjuer med deltakere og ansatte i Natteravnene, samt eget feltarbeid. Natteravngruppen i Oslo sentrum er en aktiv gruppe hvor vandrerne både er tilstedeværende, men også i høy grad en oppsøkende gruppe som gjør et direkte arbeid ute i gatene.

Det er en økende offentlig oppmerksomhet og politisk interesse for tredjesektorløsninger, og også en økende forskningsmessig interesse både i Norden og internasjonalt om frivillige organisasjoner. Denne interessen øker presset på å presisere hvilken rolle disse organisasjonene kan, og skal, spille i løsningen av fremtidige samfunnsmessige problemer (Klausen & Selle, 1995). Dersom interessen for de frivillige organisasjonene øker i det offentlige bildet må de også ha en idé om hvilke oppgaver de frivillige organisasjonene kan og ikke kan ha. Ved å innse at frivillig arbeid er en ressurs for samfunnet ved at de bidrar til sosialt samhold, samtidig som det arbeidet de gjør kan være et tilskudd til det offentlige arbeidet, kan det offentlige dra nytte av den kunnskapen de frivillige organisasjonene besitter. Samtidig med en økt interesse rundt frivillige organisasjoner, følger det også at det stilles større krav til organisasjonen, både fra det offentlige og samfunnet som helhet, men også fra organisasjonenes egne deltakere. Natteravnene, og andre frivillige organisasjoner, er en del av det sivile samfunn og baserer sin virksomhet på legfolks frivillige arbeidskraft. De er fullstendig avhengige av denne innsatsen og har ikke mulighet til å stille strenge krav til de frivillige.

Samtidig opplever organisasjonene at det forventes en viss kvalitet på arbeidet og gjennomførelsen, spesielt når de er avhengige av økonomisk støtte fra andre.

Flere av Natteravnenes arbeidsoppgaver grenser mot de offentliges, både på gateplan, men også innad i organisasjonen. Ute i gatene er oppgavene like flere av politiets og helsepersonellens oppgaver, selv om vandrerne ikke har noen myndighet ut over hva den vanlige borger har. Natteravnene samarbeider godt med politiet og har i flere tilfeller blitt bedt om å hjelpe til der de kan. Innad har organisasjonen over tid sett behov for å ha lønnede ansatte i organisasjonen samtidig som alle ansvarsverv er gitt til de frivillige vandrerne. Det har blitt luftet om det er ønskelig å ta inn profesjonelle personer i styret og dermed gjøre Natteravnene til en mer profesjonell, frivillig organisasjon, slik som for eksempel Røde Kors. Det er også interessant å se hvilken bruk det er av frivillig arbeid i Norge i 2010. Hvor går skillet mellom sivilstatens rolle og det offentliges oppgaver som velferdsstat? Dersom det

ikke er behov for frivillige organisasjoner ut fra et samfunnsperspektiv så vil det være behov for dem på individnivå. Det finnes fortsatt steder og institusjoner som ikke stiller strenge krav til de som vil involvere seg. På en arbeidsplass vil det være bestemte «inntakskrav» som utdanning og arbeidserfaring, men det finner vi ikke i de frivillige organisasjonene, i hvert fall ikke på samme nivå. Det eneste kravet som uformelt stilles er ønsket om å engasjere seg. Begrunnelsene for engasjement kan variere fra tilnærmet altruistiske årsaker til sosial egennytte. En frivillig organisasjon som yter velferd på sine arbeidsområder kan dessuten være velferdsproduserende for sine egne medlemmer ved at den bidrar til et sosialt fellesskap og tilhørighet.

1.5 Oppgavens oppbygging og struktur

Oppgaven er delt inn i syv ulike kapitler, og bygget opp av en teoridel, en metodedel og en analysedel.

2. Teoretisk utgangspunkt

Det sosiologiske rammeverket som brukes for å forstå prosesser ved Natteravnene baseres på to ulike hovedstudier. Analysen tar først for seg spørsmålet om deltakerne i organisasjonen baserer sine begrunnelser ut fra altruistiske motiver, og om man kan snakke om et altruistisk fellesskap i Natteravnene. Jeg bruker Richard Titmuss' studie om blodgivere for å belyse denne problemstillingen.

Jeg ønsker også å bruke Diana Leats teori om accountability for å vise hvordan Natteravnene som frivillig organisasjon er avhengig av ulike utenforstående aktører. Slike aktører kan være de offentlige myndighetene som gir økonomisk støtte, politiet og andre omsorgsinstitusjoner. Jeg ønsker også å trekke teorien et skritt videre ved å se på hvordan organisasjoners eget bestemmelsesorgan kan være en slik institusjonaliserende aktør.

Det er vanskelig å finne et adekvat norsk begrep på accountability, men det kan oversettes til «ansvarlighet» eller «forpliktelser» og omhandler i korte trekk hvordan organisasjoner er avhengige av omgivelsene (Brekke, 1994; Leat, 1988).

2.1 Richard Titmuss' studie om blodgiving som altruistiske handlinger.

Richard Titmuss skrev i 1970 boken *The gift relationship. From Human Blood to Social Policy*. Hovedpoenget var at altruisme er både moralt sound og økonomisk effektivt, og han bruker bloddonasjoner for å poengtere dette.

Studien handler om blod og prosesser som er knyttet til denne væsken vi alle har i oss, dog i begrenset mengde, som reproducerer seg selv i kroppene våre, men som foreløpig ikke kan erstattes av noe annet. Titmuss gjorde en komparativ studie av de kommersielle og frivillige aspektene ved bloddonasjon; hovedsakelig i USA og Storbritannia, men også i daværende Sovjetunionen og Sør Afrika. Han trekker frem forskjellene på de ulike donasjonssystemene som finnes hvor man har full frivillighet i den ene enden og full kommersialisering i den andre. Bloddonasjoner i USA har vært preget av markedskrefter ved at blod er en vare som kjøpes og selges. I Storbritannia er bloddonasjon frivillig og donor får ingen økonomisk kompensasjon for sitt bidrag, slik vi også kjenner bloddonasjon i Norge. Som tittelen på studien tilsier, så ser Titmuss bloddonasjon som en gave, men en gave som skiller seg fra andre gaver. Overrekkelsen av gaven skjer i upersonlige situasjoner og til tider med

smertefulle konsekvenser for giveren. De som mottar gaven kjenner nesten aldri giverne og kan derfor ikke takke dem personlig. Det er kun bestemte deler av befolkningen som får lov til å gi denne gaven, men det er ingen negative sanksjoner for dem som velger ikke å gi blod. For giveren er det ingen sikkerhet i å få samme gave tilbake og ingen giver ønsker å få samme gave i retur, da det innebærer at man er alvorlig syk eller skadet. Det er givers ansvar å sørge for at gaven er fordelaktig og ikke skadelig for mottaker, ved å være ærlig om gavens innhold. Dersom giver og mottaker er kjent med hverandre kan de velge å la være å delta i overrekkelsesprosessen ut fra religiøse, etniske, politiske eller andre årsaker. Blod som gave mister fort sin verdi, men det er ikke giver eller mottaker som avgjør om blodet skal brukes eller kastes. Blod blir raskt erstattet av giverens kropp, men for mottaker kan gaven være avgjørende for overlevelse (Titmuss, 1970: 127-128).

Titmuss deler giverne inn i åtte grupper basert på hvilke begrunnelser de har for å være blodgiver. De fem første gruppene omhandler givere som mottar ulike former for økonomisk kompensasjon for sin donasjon. De to neste gruppene donerer fordi de forventes å gjøre det, eller at de mottar ikke-økonomiske godtgjørelser for det, som fri fra jobb, gratis mat eller lengre ferie. Den siste donorgruppen som Titmuss presenterer er de som gir blod som en ren menneskelig gave uten å få noe igjen for det, verken penger eller andre goder. Slike begrunnelser er det nærmeste vi kommer altruistiske motiver for å gi blod.

Titmuss' studie undersøker holdninger og verdier knyttet til blod, og dets plass og bruk i ulike samfunn, ut fra historiske, religiøse og sosiologiske utgangspunkt. Studien undersøker, gjennom ulike metoder, de som gir blod og de som formidler eller selger blod videre, og analyserer blodoverføringer og donasjonssystemer hovedsakelig i Storbritannia og USA. Hovedårsakene til at bloddonasjoner ble så viktig på 1970-tallet var den økende medisinske teknologien som igjen økte behovet for blodoverføringer og donasjoner. Det var stadig behov for mer blod og kvaliteten kunne også være avgjørende.

Titmuss stiller spørsmål ved om et slikt skille mellom markedskrefter og altruisme kan lages uten å stille spørsmål ved samfunnets moral, og menneskets respekt for, eller ignorering av, andres behov. Å gi noe til fremmede er en fundamental moralsk sak, for hvem er min fremmed i det tjuende århundrets samfunn preget av velstand, men også splittelse? Hva er det som gjør at vi allikevel velger å gjøre noe for andre?

Titmuss fant ut at ingen av bloddonorenes svar var fullstendig altruistiske. Ingen donortype handlet ut fra fullstendig, uinteressert, spontan altruisme. Det må være en form for pliktfølelse, anerkjennelse og interesse for det man gjør. At man føler seg inkludert i samfunnet og at man forstår behovet og formålet med blodgiving. Blodgiving var for

donorene en god handling for andre som kunne falle tilbake på dem selv en dag dersom de selv skulle ha behov for blodoverføring. Det ble allikevel ikke sett på som et gode man ønsket å få i retur, men det lå alltid en mulighet for at de selv eller noen av deres nærmeste kunne ha behov for at fremmede gjorde det samme for dem som de nå gjorde for andre fremmede. Uten å spørre om eller forvente noen form for betaling tilkjennega donorene sin tro på at andre også var villige til å handle altruistisk i fremtiden og sammen lage en gave som var tilgjengelig dersom de hadde behov for den.

By expressing confidence in the behaviour of future unknown strangers, they were thus denying the Hobbesian thesis that men are devoid of any distinctively moral sense (Titmuss, 1970:307).

Boken beveger seg fra det konkrete og mikroskopiske, menneskeblodet, til det generelle og fundamentale. Den ender med å bli en studie av altruismens rolle i moderne samfunn, og forsøker å belyse velferdspolitikken og individets moralske vilje ved å poengtere at mennesket ikke er født som givere. Hvis muligheten til å handle altruistisk er en essensiell menneskerettighet så er også Titmuss' bok en studie om frihet. Bør man stå fritt til å selge sitt eget blod? Titmuss valgte å fokusere på bloddonasjon og blodoverføringssystemer da han mente at denne sektor var en av de mest sensitive, universelle sosiale indikatorene i et samfunn på forholdet mellom menneskelige verdier. Blod er også en viktig medisinsk ressurs ettersom blod ikke kan fremstilles kjemisk utenfor menneskekroppen.

Titmuss oppsummerer boken med kapittelet *The right to give*. Han sier at boken i stor grad omhandler idékonflikter, politiske aspekter ved samfunn og den rollen private marked spiller i sosialpolitikken. Han ønsker ikke å oppsummere alle sosiale, økonomiske, medisinske og politiske interesser som er knyttet til blod som et kommersialisert produkt, men forsøke, gjennom svarene fra de frivillige blodgiverne, å forklare hvilken rolle statlig sosialpolitikk kan spille i å bevare og forlenge individets frihet. Donorene knyttet til National Blood Transfusion Service kunne velge selv om de ville gi blod eller ikke. De kunne ha handlet annerledes og de ble ikke tvunget eller presset til å gi blod, heller ikke bestukket eller betalt for deres donasjon. Alle burde ha mulighet til å velge å gi til ukjente uten å bli presset eller hemmet av markedet. Det burde ikke være mulig å selge sitt eget blod og heller ikke bestemme hvor og hvem blodet skal gå til. Slike avgjørelser skal tas i sosialpolitikken da det er en moralsk og politisk avgjørelse for samfunnet som helhet. Det er statens ansvar gjennom sosialpolitiske prosesser, å dempe, eliminere eller kontrollere markedskreftene som plasserer folk i situasjoner hvor de har mindre frihet til å ta moralske valg og oppføre seg altruistisk om

de ønsker det. «Gift relationships» må sees i sin helhet og ikke bare som et moralsk element i blodgivning. Frivillige bloddonasjoner representerer bare en praktisk og konkret demonstrasjon av institusjonaliserte fellesskapsrelasjoner. Det er et eksempel på hvordan slike relasjoner mellom frie og like individer kan bli muliggjort og oppmuntret gjennom sosial politikk.

Bloddonasjoner, som mange sosiale helse- og velferdstjenester, kan være en form for sosial integrasjon og et eksempel på altruisme i fellesskap. Titmuss mener i sin bok at den frivillige bloddonasjonen representerer giverforholdet mellom mennesker i dets reneste form fordi folk gir uten forventningen om at de nødvendigvis vil få noe tilbake. Et system som avhenger av slik frivillighet vil institusjonalisere altruisme; det lager et rammeverk som oppfordrer folk til å bry seg om hverandre.

If it is accepted that man has a social and a biological need to help, then to deny him opportunities to express this need is to deny him the freedom to enter into gift relationships (Titmuss, 1970:311).

2.2 Velferdspluralisme

På 1970- og 1980-tallet var den offentlige interessen for frivillige organisasjoner lav, men den økte fra slutten av 1980-tallet da man så at de statlige midlene ikke var utømmelige og velferdsapparatet hadde begrensninger (Lorentzen, Andersen og Brekke, 1995). Statssekretær i Sosialdepartementet, Kjell Knudsen, skrev i 1978 at han trodde epoken hvor de frivillige organisasjonene samlet inn penger og bygde institusjoner var over, og at dette nå var myndighetenes ansvar. I stedet ville det være behov for frivillig innsats på andre områder som ville få like stor betydning for samfunnet som det å bygge institusjoner.¹³

Som tittelen på boken til Wollebæk, Selle og Lorentzen (2000) tilsier så er *sosial integrasjon, demokrati og økonomi* de tre hovedfunksjonene av frivillig innsats, og den samlede verdien av de tre funksjonene gjør at frivillige organisasjoner blir regnet som kjerneinstitusjoner i det norske samfunn (Wollebæk, Selle og Strømsnes, 2008). Frivillig innsats skal allikevel ikke fritta myndighetene for det ansvaret de ellers ville hatt dersom arbeidsinnsatsen hadde blitt produsert i offentlig regi (Lorentzen, 1995). Frivillige organisasjoner er et voksende forskningsfelt både internasjonalt og i Norge, og de blir i større grad tildelt flere oppgaver fra det offentlige (Wollebæk et al. 2008).

---

¹³ *Hjem og nærmiljø. Myndighetene og de frivillige organisasjonene i samarbeid om forebygging av sosiale problemer.* Utgitt av Sosialdepartementet 1978.

Natteravnene betegnes som en frivillig organisasjon ut fra de kriterier som ble presentert i innledningskapittelet. De baserer sin virksomhet på frivillig innsats og er avhengig av de frivillige vandrerne for å eksistere som organisasjon. Som Wollebæk et al. (2008) poengterer skal ikke frivillige organisasjoner overta myndighetenes oppgaver, men det stilles stadig krav både til drift og gjennomføring av frivillig virksomhet fra det offentlige, spesielt der hvor det offentlige bidrar med økonomisk støtte.

Frivillige organisasjoner forventes å være ansvarlige ovenfor staten i sine roller som samfunnsbeskyttere, koordinatore og ved å opprettholde standarder, og blir i retur støttet økonomisk. De er i stor grad avhengige av andre aktører, både finansielle og sosiale, og streber etter å tilfredsstille alle disse aktørene. Siden 1970 har statlig støtte til frivillige organisasjoner økt, og en slik økning kan sies å være et resultat av en økende bekymring for den frivillige sektors ansvarlighet (Leat, 1988).

Det er ikke bare «velferdsstaten» som produserer velferd, men velferdsordninger har primært vært sett på som det offentliges ansvar selv om det har vært et samarbeid mellom stat og organisasjoner. Dersom bildet på velferdsprodusenter skal bli fullstendig må også fortjenestebaserte ordninger (marked), frivillige og ideelle organisasjoner og husholdet (familien) trekkes inn (Lorentzen, 1993).

Teorier om en blandet velferdsøkonomi eller pluralisme har ikke bare økt synligheten til de frivillige bidrag, men også fremhevet viktigheten av uavhengigheten og fleksibiliteten til den frivillige sektor (Leat, 1988).

2.3 Diana Leats teori om accountability

Bakgrunnen for Diana Leats bok om frivillige organisasjoner og accountability kommer fra hennes egen studie på to distriktsmyndigheter i Storbritannia i perioden 1985-1986. Tre typer organisasjoner, 21 stykker totalt, ble valgt fordi de ble forventet å ha ulike typer relasjoner med de lokale myndighetene, ulike tilnærminger til accountability og ulike typer accountability-relasjoner. Leat presiserer at studien var liten og utforskende, og at områdene og organisasjonene som ble valgt ikke er representative for de lokale myndighetene eller for den frivillige sektor. Imidlertid kan flere av problemene som kommer frem i studien stamme fra strukturer og prosesser som er vanlige i lokale myndigheter og frivillige organisasjoner. De spenninger og problemer som finnes her kan derfor være generelle på andre forhold.

Tidligere ble en typisk frivillig organisasjon styrt av en lokal elite som hadde kontroll over hele organisasjonen, og alle dens aktiviteter. Organisasjonens mål og aktiviteter var klart definert og lette å forklare, samtidig som ingen stilte spørsmål ved dem. Eliten stod gjerne for de økonomiske bidrag (eller kjente de store donorene personlig), lagde vedtektene og overvåket arbeidet. I slike situasjoner ble spørsmål om ansvarlighet bare tatt opp i helt spesielle tilfeller. På 1980-tallet endret situasjonen rundt frivillige organisasjoner seg, slik som Lorentzen et al. (1995) også påpeker. Det er et større skille mellom organisasjoners grunnleggere og administrasjon, og frivillige organisasjoners accountability blir fremhevet og problematisert i større grad. Diana Leat (1988) trekker frem flere årsaker til denne utviklingen, som både har fremhevet den frivillige sektors accountability, men også laget problemer og konflikter innenfor en slik accountability. De tre årsakene Leat nevner til denne fremkomsten er *pluralisme*, *profesjonalisme* og *konsumering*.

Pluralisme i samfunnsvitenskapen innebærer et politisk system som er preget av maktspredning mellom det offentlig og flere private grupper, også interesseorganisasjoner og bidrar til et tettere samarbeid mellom staten og frivillige organisasjoner. I følge Leat ble frivillige organisasjoner tidligere ignorert av det offentlige, men blir de nå sett på som et essensielt element i politikken og i praksis. Med en slik pluralisme oppstår ideene om frivillige organisasjoners accountability, eller oversatt, ansvarlighet. Mest tydelig er dette knyttet til ansvar for organisasjoners dannelsen, men også til hvordan organisasjonene skal koordineres og planlegges.

Veksten av *profesjonalisme* i den frivillige sektor har bidratt til at de som er ansvarlige for en frivillig organisasjons generelle ledelse og politikk har blitt splittet fra dem som er ansvarlige for selve gjennomføringen. Det innebærer at beslutningstakere og arbeidere er delt i ulike former for status. Det er et skille mellom betalte og frivillige arbeidere eller deltakere, men også et skille i alder, sosial klasse og utdanning, og arbeidserfaring. Grunnleggende vil det si at beslutningstakere og arbeidere, eller deltakere, vil være ulike når det kommer til profesjonell kunnskap og kompetanse. Introduksjon av profesjonalisme og profesjonelle i en frivillig organisasjon lager en situasjon hvor en gruppe mennesker, valgt eller utvalgt fordi de på en eller annen måte «vet best», blir satt til å bestemme hva som er best for organisasjonen.

Konsumering kan brukes på alle ulike krav om å ta *the other person into account* (Leat, 1988:12). Den frivillige sektor blir påvirket fra flere hold, både fra det offentlige og det kommersielle, og det bidrar til at de frivillige organisasjonene i større grad tenker i nye baner og handler på nye måter.

2.3.1 Hva er accountability?

Å være ansvarlig overfor noen er et resultat av at man er underlagt deres autoritet. Mislighold av ansvaret vil kunne medføre sanksjoner fra autoriteten overfor den ansvarlige (Brekke, 1994:18).

Diana Leat mener at accountability, eller ansvarlighet, blir et problem når makt og ressurser blir delegert. Delegering involverer en form for tillit eller tiltro til at den delegerte vil være verdig den oppgaven som er gitt ham, og man er ansvarlig for oppgaven uten direkte overvåkning og til dels uavhengig. Betydningen av tillit innenfor accountability bygges tettere opp rundt det faktum at accountability ofte er retrospektivt. Man må stå til ansvar for handlinger som allerede er gjennomført, men man kan også måtte forklare hva man har tenkt til å gjøre. En slik delegering innebærer også ulikhet i forholdet mellom de som delegerer og de som blir delegert. Accountability reflekterer denne ulikheten, noen er *accountable*, andre er *accounted to* (Leat, 1988:18).

Retten til å kreve accountability fra andre stammer fra flere ulike kilder; fra strukturerte hierarkier, fra bestemte delegeringshandlinger, eller fra forventningene eller lojaliteten til de som er accountable.

Strukturerte hierarkier kan være vide sosiale strukturer eller bestemte organisatoriske strukturer. Hos Natteravnene finner vi accountability i selve organisasjonsstrukturen med årsmøtet, styret, administrasjonen og vandrere. Natteravnene er også en del av en større sosial og organisatorisk struktur ved å være accountable ovenfor eksterne aktører som myndigheter, politi og publikum.

Bestemte delegeringshandlinger vil hos Natteravnene være de ulike ordningene med for eksempel gruppelederverv.

Accountability knyttet til ulike forventninger eller en lojalitet ligger i identifiseringen av et felles sett med idealer, verdier eller mål. Dette er accountability vi finner blant vandrerne i Natteravnene som samles om en felles idé om at arbeidet de gjør har en nytteverdi for andre og at det er et tydelig behov for dem. Vi finner også en lojalitet ovenfor publikum, politi og myndigheter som gjerne forventer at Natteravnene er ute hver helg.

Vi kan skille mellom tre dagligdagse betydninger av begrepet accountability: explanatory accountability, accountability with sanctions og responsive accountability.

Explanatory accountability innebærer at man er påkrevd å beskrive og forklare hvorfor man handler, eller ikke handler, som man gjør. For Natteravnene kan dette innebære den

rapporteringen de selv gjør med alle hendelser. De fyller ut et lite rapporteringsskjema hvor de oppgir hvem de har hjulpet, hva de gjorde og hvem de ble kontaktet av. En annen form for denne type accountability er forholdet Natteravnene har til politiet. De blir regnet som bedre vitner enn annet publikum og politiet forventer ofte at vandrerne kan gi gode beskrivelser av personer og hendelsesforløp.

Accountability med sanksjoner innebærer retten til å kreve en ansvarlig, men også muligheten til å pålegge sanksjoner dersom den ansvarlige, eller handlingene man er ansvarlig for, er utilstrekkelige. Sanksjoner er ofte umiddelbare og håndgripelige, og denne formen for accountability er ofte effektiv. For Natteravnene kan en slik accountability gjenspeiles i de ulike ansvarsvervene som finnes i organisasjonen og som tildeles frivillige vandrere.

Responsive accountability innebærer at bare de som er ansvarlige tar ansvar for eller reagerer på de krav som stilles fra dem de er ansvarlige overfor. Dette er den svakeste formen for accountability. Det er ingen sanksjoner involvert selv om ansvarssvikt kan føre til at man mister støtte hos dem man er ansvarlig ovenfor. I Natteravnen vises dette gjennom at organisasjonen er accountable eller ansvarlige ovenfor deltakerne og risikerer å miste dem dersom deltakernes forventninger ikke tilfredsstilles.

De ulike formene for accountability viser at man kan være ansvarlig på ulike måter ovenfor ulike grupper, og retten til å kreve accountability og sanksjoner er ikke tilgjengelig på lik måte for alle. Forskjellene vil samtidig tillate at det er uformelle sanksjoner knyttet til accountability selv om det ikke er noen formelle sanksjoner til stede. Slike uformelle sanksjoner kan være like kraftige som formelle sanksjoner.

Alle organisasjoner er accountable eller ansvarlige overfor samfunnet på flere måter. De er ansvarlige innenfor loven ved å ta ansvar for handlinger og aktiviteter som går inn under loven, og må ta eventuelle sanksjoner deretter.

Organisasjoner er også generelt ansett for å være ansvarlige gjennom at bestemte aktiviteter kan bli gjenstand for offentlighetens kritikk og granskning, for eksempel gjennom media. Her finnes det ingen formelle sanksjoner, men det kan allikevel ha konsekvenser for organisasjonen.

En tredje måte organisasjoner kan være accountable ovenfor samfunnet er gjennom en felles accountability. Organisasjoner tilegner seg gjerne et sett med verdier og standarder som skal beskytte deres «kunder» og som regel også direkte eller indirekte dem selv. Innvendingen mot denne formen for accountability er at den er svak fordi det ikke finnes effektive sanksjoner mot dem som ikke lever opp til de gitte standarder. En annen innvending er at de som er

ansvarlige har vært med på å lage sine egne regler, og de bedømmer også hvor tilstrekkelige sine egne «kollegers» ytelser er i forhold til de reglene.

2.3.2 Accountability og legitimitet

Det er også en bredere betydning av accountability enn den som er knyttet til økonomi og offentlige organer, nemlig forholdet mellom en organisasjon og dem den eksisterer for, eller dem den hevder å snakke eller handle for. En slik form for accountability gir ofte grunnlag for offentlige diskusjoner omkring frivillige organisasjoners accountability.

Diana Leat (1988) trekker frem tre strategier eller kilder som frivillige organisasjoner kan bruke for å anskaffe legitimitet i sosiale reformer: Elitekonsensus, rasjonell analyse og borgerdeltakelse.

Legitimitet via elitekonsensus involverer støtte fra ledelsen i de store samfunnsinstitusjonene. Legitimitet via rasjonell analyse anskaffes ved å presentere handlinger som rasjonelle, sammenhengende og intellektuelle løsninger på problemer som eksisterer. Legitimitet kan også oppnås gjennom at organisasjonens aktiviteter skapes, bifalles og støttes av borgerne, som også er mottakerne av organisasjonens tjenester.

Historisk sett har elitekonsensus vært dominerende, men som nevnt innledningsvis så har det offentliges fokus på frivillige organisasjoner endret seg betydelig. Man ser derfor at frivillige organisasjoners legitimitet anskaffes i stor grad gjennom både elitekonsensus, men også ved at organisasjonene kan representere en løsning på problemer som det offentlige ikke har tid, eller ressurser, til å angripe.

Accountability og legitimitet kan relateres, men de er ikke synonyme og må skilles fra hverandre. Kravene til legitimitet og accountability er forskjellige og kan komme i konflikt med hverandre. Accountability til publikum kan være en kilde til organisatorisk legitimitet, men er ikke den eneste mulige kilden.

Kompleksiteten rundt frivillige organisasjoners accountability stammer fra flere faktorer og en av dem er som nevnt forvirringen rundt accountability og legitimitet. I tillegg er frivillige organisasjoner accountable overfor ulike grupper og accountable for ulike ting.

En frivillig organisasjon kan være accountable overfor flere grupper som er forskjellige og som av og til overlapper hverandre, og som kan være motstridende grupper. Accountability til hver gruppe vil derfor være relatert til organisasjonens legitimitet og dens evne til å sikre ressursene for arbeid og til slutt også dens overlevelse.

I teorien vil ansatte og frivillige i en organisasjon være accountable overfor en organisator eller en sekretær, som igjen er accountable overfor en styringsledelse. Disse vil igjen være

accountable ovenfor medlemmene i organisasjonen. I praksis vil det være større variasjoner og komplikasjoner. Det er blant annet ikke klart i hvor stor grad ubetalte frivillige kan anses som accountable til organisasjonen. Utenfor selve organisasjonskjernen vil det være ulike grupper som organisasjonen kan være accountable ovenfor. Det kan også være et nasjonalt organ utenfor der igjen, men det er ikke tilfellet for Natteravnene i Oslo.

Ved å identifisere de ulike gruppene en frivillig organisasjon i teorien kan være accountable overfor kan man se de ulike kildene til accountability; structural, delegate og communal. Spørsmålet er da: hvilken gruppes krav om accountability kommer først? Grupper vil variere betydelig i deres evne til å gjøre accountability meningsfullt og grupper som jobber innenfor samme område som organisasjonen har større sannsynlighet for å være i en sterkere posisjon enn de som mangler en slik profesjonell og detaljert kunnskap. For Natteravnene vil politiet utgjøre en sterk gruppe, både gjennom deres myndighetsområde som Natteravnene ikke har, men også fordi de arbeider mot samme mål om en tryggere hovedstad.

Innenfor en organisasjon vil accountability fra ansatte til ledelsen være påvirket av en kunnskapsbalanse. I Natteravnene er dette tydelig i de beslutninger som tas og hvem som skal ta dem. Teorien om accountability kan si noe om hvordan Natteravnene står i ansvarsforhold til andre aktører, men også om de ulike interne aktørene befinner seg i et hierarkisk ansvarsforhold til hverandre. Den kan også bidra til å si noe om hvordan slike ansvarsforhold i teorien er bygget opp og hvordan de fungerer i praksis i en frivillig organisasjon som Natteravnene.

Et accountabilityhierarki avhenger av en maktbalanse mellom grupper som organisasjonen er accountable ovenfor, samt en kunnskapsbalanse innenfor organisasjonen, og mellom organisasjonen og de grupper den er accountable ovenfor.

Tidligere ble det nevnt at den frivillige sektor og dens organisasjoner blir verdsatt for dens uavhengighet og fleksibilitet, og i større grad kommer til syne i en økende velferdspluralisme. Diana Leat (1988) stiller derfor spørsmål ved hvordan en økt accountability kan oppnås uten å skade uavhengigheten og fleksibiliteten til den frivillige sektor, da dette har vært en av dens styrker.

3. Metodiske valg og refleksjoner

I dette kapitlet gjør jeg rede for valgene jeg har tatt knyttet til design, metode og data i løpet av forskningsprosessen. Ulike datainnsamlingsteknikker presenteres, hovedsakelig kvalitative intervjuer og deltakende observasjon på to ulike plan. Deretter tar jeg for meg selve datainnsamlingsprosessen, samt opplevelser og utfordringer knyttet til den. Til slutt drøftes oppgavens forskningsmessige kvalitet og ulike etiske hensyn.

3.1 Utvalg

Utvalget mitt består av syv personer som har en sterk tilknytning til Natteravnene, enten ved at de er ansatte eller at de har sentrale verv som deltakelse i styret. Natteravnene er organisatorisk bygget opp slik at de fleste ansvarsverv er forbeholdt frivillige, som gruppeledervervet og styreverv. Alle informantene har hatt flere verv, og tre av dem er eller har vært ansatt i organisasjonen. To kom inn i Natteravnene som ansatte, men har senere engasjert seg som frivillige. Alle informantene befinner seg, eller har befunnet seg, på flere plan innenfor organisasjonen: Som rene frivillige, som frivillige med ansvarsverv og som lønnede ansatte. Vedtektene sier at så lenge man er medlem av styret kan man ikke være ansatt eller har et lønnet engasjement i Natteravnene, men et av styremedlemmene som sitter i dag har tidligere vært ansatt i organisasjonen.

Jeg vurderte å gjøre en forstudie hvor jeg skulle være med på vandring sammen med de andre natteravnene for forhåpentligvis å få en bredere forståelse av hvordan organiseringen av vandringene foregår. En forstudie gjøres før selve forskningsprosjektet og kan fungere som et nyttig bakgrunnstappe (Widerberg, 2001), og det var aktuelt å gjøre dette før intervjuguiden ble utarbeidet. I starten av prosjektet ble det tydelig at det også var nyttig å være med på vandringene underveis i prosessen, og ikke bare i begynnelsen. Det var også ønskelig å være med på flere vandringene for å se hvem som kunne være aktuelle intervjuinformanter, da det er mange som er med i organisasjonen som ikke er med hver helg. Jeg ønsket selv å velge mine informanter og anså vandringskveldene som et naturlig møtepunkt. Det var også en mulighet å ta kontakt med administrasjonen for å høre hvem de mente jeg kunne snakke med, men jeg hadde i tankene at de kunne fort velge ut de som de selv kjente best i stedet for å velge et naturlig utvalg. Under vandringene merket jeg meg navnene til flere som kunne være mulige informanter og brukte så administrasjonen for å komme i kontakt med de aktuelle. Tiden i

kantinen før en vandring og i pausen er ikke så lang, og alle sitter ganske tett. Jeg valgte derfor å bruke vandringene til feltarbeid for så å ta kontakt med informantene senere.

I løpet av min intervjuperiode var det årsmøte i Natteravnene som førte til at 13 personer regelrett gikk ut av organisasjonen, hvorav tre av dem var forespurt og bekreftet som informanter. En av dem ønsket fremdeles å la seg intervju, mens de to andre hørte jeg ikke mer i fra. Årsmøtet velger nytt styre og to av mine informanter ble valgt inn i løpet av årsmøtet. Jeg hadde allerede to informanter som satt i styret og hadde gjennomført intervju med dem. Jeg hadde også intervjuet de ansatte i administrasjonen. Utvalget mitt ble derfor sammensatt av syv personer som sitter eller har vært i styret, samt administrasjonen. De fleste av dem har også et eller flere andre verv i Natteravnene, som gruppeleder, vandringsansvarlig og/eller sjåfør. Informantene vil derfor befinne seg på to nivåer i organisasjonen, både som frivillige vandrere, men også som innehavere av betydelig ansvar i organisasjonen, som styremedlemmer eller i administrasjonen. Et par av informantene var nye i styret, men hadde erfaring fra andre verv i organisasjonen som vandringsansvarlige og/eller gruppeledere.

Når man skal velge ut informantene så kan det være både fordeler og ulemper med å ha kjennskap til dem fra før av. En fordel er at man allerede har etablert en form for kontakt som kan være til hjelp i en intervjusituasjon. En ulempe er at det er lett å være litt selektiv ved valg av informanter. Det er alltid noen som virker som en «lett» informant, enkel å prate med og som gir gode svar. Samtidig kan disse personene fungere som informanter uten et formelt intervju. De er gjerne blant dem som snakker mye uansett, slik at man får mye gratis informasjon. Jeg opplevde at det var fordelaktig at flere av informantene kjente til meg og mitt prosjekt før intervjuet, og de var åpne for at jeg kunne ta kontakt med dem senere dersom noe var uklart eller det var behov for utdypende informasjon. Jeg benyttet meg av det ved tre tilfeller, og var da glad for at jeg hadde klarert det med informantene på forhånd.

I tillegg til anonymiserte informanter har jeg snakket med personer som har hatt eller har en tilknytning til Natteravnene. Jeg har snakket med Dag Halgard som var en av politimennene som tok initiativ til natteravnprosjektet i Norge. Jeg har også snakket med Erik Brekke som har vært sentral i TrygVesta sitt engasjement i Natteravnene, og jeg har snakket med daglig leder for Natteravnene i Oslo, Lars Norbom. Jeg ønsker å presisere at notater fra disse samtaler har blitt brukt for å få en bredere forståelse av historien til Natteravnene, og utgjør en mindre del av grunnlaget for oppgavens analyse.

3.2 Datainnsamlingsteknikker

Ved å bruke flere metoder for datainnsamling kan analysen bli bredere og mer detaljert (Creswell, 2007), og denne oppgaven baserer sine funn på tre kildetyper. De to viktigste har vært kvalitative intervjuer av sentrale personer i Natteravnene og deltakende observasjon. Den deltakende observasjonen har foregått på to plan; som natteravn ute på nattevandring sammen med andre natteravner og som ansatt i Natteravnene. Dette vil bli forklart nærmere senere i kapitlet. Den tredje kildetyper har vært skriftlige kilder, hovedsakelig dokumenter, men også nettsider og natteravnmagasinet *Respekt*¹⁴. Det ble også gjort et forarbeid gjennom å søke informasjon om Natteravnene på internett, både deres offisielle nettside og de mediaomtaler som finnes om organisasjonen, for å få et bilde av Natteravnene som frivillig organisasjon. Umiddelbart i denne prosessen fant jeg at det foregikk en bitter konflikt innad i organisasjonen som førte til at jeg vegret meg noe for å ta kontakt. Jeg ønsker å poengtere at det ikke var slik jeg fattet interesse for Natteravnene og at jeg ønsket å skrive om organisasjonen som helhet.

3.2.1 Kvalitative intervjuer

I tillegg til observasjon og dokumentanalyse har jeg brukt kvalitative intervjuer som en del av datainnsamlingen. Observasjon ble i stor grad brukt som forberedelse til intervjuene og da til utforming av intervjuguiden. I løpet av vandringsobservasjonen er det flere uformelle samtaler som kan virke mindre konstruert enn et planlagt intervju, men det var vanskelig å få samme type informasjon, og ikke minst mengde informasjon, under vandringsobservasjonen som gjennom de mer formelle intervjuene. Vandringene kan gå hektisk for seg slik at samtaler blir avbrutt eller endrer tema raskt. Intervjuene ble holdt som oftest der informanten foreslo å være. Ett intervju ble holdt hjemme hos informanten, ett intervju på en kafé, to intervju på informantens arbeidsplass og tre i Natteravnenes lokaler. Jeg ønsket å la informantene selv velge sted for at intervjuene skulle være så lite problematiske som mulig for informantene. Hjemme hos en av informantene var det mulig å snakke uforstyrret, noe som ikke alltid var tilfelle under de andre intervjuene. I Natteravnenes lokaler benyttet jeg møterommet til intervjuene hvor det var mulig å lukke døren. Første intervju ble holdt på en kafé i Oslo sentrum etter informantens eget ønske. Jeg var litt bekymret for at lydnivået skulle overdøve samtalen på båndopptakeren, selv om jeg hadde testet den før intervjuene. Det viste seg at

---

¹⁴ *Respekt* har fra 2010 byttet navn til *Gatelangs*.

musikk og generell støy ikke ødela for samtalen på båndet, men bidro til at både informanten og jeg måtte snakke høyere og anstrenge oss mer for å få med oss hva den andre sa. Jeg opplevde også at informanten snakket lavere om tema som kunne oppfattes som sensitive for at ikke andre gjester skulle høre hva som ble sagt. Etter dette intervjuet var jeg mer bevisst på hvilke steder som var mer aktuelle for intervjusettingen, men ingen av de andre informantene ønsket å gjøre intervjuet på en kafé. Jeg gjennomførte individuelle intervju med alle informantene, og tre av dem snakket jeg med to ganger. Totalt utgjorde dette ti intervjuer. Tre andre informanter har jeg hatt kontakt med etter intervjuene og hvor informantene selv har tatt opp de samme tema som vi snakket om intervjuene. En av informantene har jeg ikke hatt kontakt med etter intervjuet, hovedsakelig fordi han ikke lenger er med som natteravn. Jeg brukte båndopptaker under alle intervjuene for at samtalene skulle gå lettere og at jeg skulle kunne fokusere på det informanten sa, i stedet for å være redd for ikke å få notert all informasjon. Jeg ønsket også at sitatene som er brukt i oppgaven skulle være så like som mulig det informantene faktisk sa. Alle informantene ble før intervjuet spurt om det var i orden at jeg brukte båndopptaker, og alle samtykket til dette. Ved et par anledninger opplevde jeg at informanten fortsatte å snakke etter at intervjuet formelt sett var ferdig og båndopptakeren slått av. Av denne grunn forsøkte jeg derfor ved senere intervjuer å la båndopptakeren stå på lenger enn hva jeg ellers ville ha gjort, i tilfelle mer informasjon skulle komme frem i etterkant av intervjuet. Alle informantene ble opplyst om at de kunne få tilsendt intervjuutskriften fra sitt eget intervju, men ingen ønsket dette, verken rett i etterkant av intervjuet eller senere i oppgaveprosessen. Under intervjuene noterte jeg svært lite, men skrev stikkord knyttet til hvordan jeg opplevde intervjusituasjonen der og da. Disse stikkordene ble benyttet til å skrive en litt lenger beskrivelse av situasjonen etter at intervjuet var avsluttet for å ha den nonverbale kommunikasjonen friskt i minne når jeg senere gikk gjennom intervjuutskriftene. Selve intervjuguiden var løst bygget opp med flere overordnede tema i stedet for mange konkrete tema. Jeg hadde notert flere stikkord under hvert tema som ble tatt i bruk dersom jeg følte at samtalen sto fast. Under de fleste intervjuene opplevde jeg at informanten tok opp flere emner enn jeg selv hadde notert, og jeg brukte disse videre i senere intervju. På den måten ble intervjuguiden justert etter hvert intervju, men jeg fokuserte på de samme overordnede temaene. Før hvert intervju gikk jeg gjennom de etiske retningslinjene sammen med informanten, og fortalte om oppgavens tema og formål og hva intervjuene skulle brukes til. Jeg var også nøye på å forklare hvordan datamaterialet skulle oppbevares og anonymiseres.

3.2.2 Deltakende observasjon

Den deltakende observasjonen har vært delt i to ved at jeg i utgangspunktet startet som student og som deltakende observatør under vandringene, til at jeg høsten 2009 ble tilbudt stillingen som organisasjonssekretær hos Natteravnene.

Deltakende observatør som medvandrer

Underveis i prosjektet har jeg vært med på seks vandringer som medvandrer på en natteravngruppe, men den deltakende observasjonen har også funnet sted på dagtid i Natteravnenes lokaler. Deltakende observasjon egner seg godt til å fremskaffe informasjon om samhandling (Wadel, 1991), og jeg hadde stor nytte av denne metoden for å forstå dynamikken i organisasjonen og mellom vandrerne.

Som Repstad (1987) sier så gir observasjon direkte informasjon i motsetning til for eksempel dokumentanalyse. Man får i større grad innblikk i sosiale prosesser og interaksjon som foregår i øyeblikket og uformelle samtaler vil ofte komme inn som en naturlig del av observasjonen. Den deltakende observasjonen hos Natteravnene har alltid inneholdt samtaler med dem som har vært til stede, både på vandringer og i kontorlokalene til Natteravnene. Slike samtaler er som nevnt uformelle, men jeg skrev gjerne ned etterpå noe av det som ble sagt under samtalene i etterkant, da det ikke var naturlig å ta frem en skriveblokk i situasjonen. De jeg var sammen med på vandringsgrupper tok ofte initiativet til samtaler og ønsket å fortelle om vandringer og konkrete episoder, både i direkte tale til meg med et ønske om å fortelle noe, og som en del av en større samtale med flere deltakere. I enkelte tilfeller var det flere personer som sammen fortalte historier med informasjon som var rettet mot meg. Spesielt gjaldt dette når flere snakket sammen om konkrete episoder eller personer. Observasjon er godt egnet til å studere relasjoner mellom mennesker og gir et innblikk i hvordan individene forholder seg til hverandre i bestemte sosiale situasjoner (Thagaard, 2003).

Under feltarbeidet skrev jeg alltid notater, selv om dette ikke alltid var like enkelt under selve vandringene. I stedet satte jeg meg ned dagen etter vandringen og renskrev notatene for å huske bedre og få fyldigere beskrivelser. Feltnotater vil ofte bære preg av en begynnende analyse og inneholder forskerens egne oppfatninger i tillegg til faktaopplysninger (Silverman, 2005), og feltnotatene mine ga et godt grunnlag for hvordan intervjuguiden skulle utarbeides. Observasjonen ble også brukt til å få en forståelse av organisasjonsstrukturen i Natteravnene. Når man velger å bruke observasjon som metode er det flere spørsmål man som forsker må ta stilling til. Skal man være deltaker eller observatør? Skal observasjonen være åpen eller

skjult? Ikke minst må man ta hensyn til hvordan forskerens nærvær vil påvirke datamaterialet (Thagaard, 2003). Det har ikke vært aktuelt å drive med skjult observasjon som innebærer at man ikke forteller de man observerer at man er forsker (Repstad, 1987). Alle har kjent til at jeg har vært med på vandringene fordi jeg skriver oppgave om Natteravnene. Under vandringene har jeg vært en del av gruppen, også når det har oppstått situasjoner der gruppen har bistått med hjelp. Det finnes grader av åpenhet når man observerer og man trenger ikke nødvendigvis fortelle om de ulike problemstillingene man jobber med (Repstad, 1987). Dette har ikke alltid vært uproblematisk fordi flere av de observerte også har vært intervjuinformanter og dermed har hatt et større innblikk i hva jeg skriver om. Når andre har spurt meg om oppgavens innhold har jeg fortalt om tema, og det har stort sett vært tilfredsstillende for dem som har spurt.

Selv om jeg hadde fått innpass i organisasjonen fra ledelsen, krever også deltakende observasjon adgang til selve feltet (Wadel, 1991), i dette tilfellet vandringene. Jeg oppfattet de fleste vandrerne som åpne til at jeg var med dem ut på vandring, og dette kan henge sammen med at Natteravnene til tider har med seg utenforstående på vandringene. I tillegg kan det tenkes at det er litt stas at noen er veldig interessert i det man gjør. Jeg opplevde allikevel at ikke alle var like imøtekommende mot meg, men disse valgte stort sett bare å la være å ta kontakt med meg.

Deltakende observatør som ansatt i organisasjonen

Høsten 2009 ble jeg tilbudt stillingen som organisasjonssekretær i Natteravnene. Jeg var svært usikker på i hvilken grad dette ville påvirke oppgaven min, og ikke minst datamaterialet. Når man observerer åpent vil man i de fleste tilfeller ha forskereffekt, som innebærer at aktørene oppfører seg annerledes enn de ellers gjør fordi de vet at de blir forsket på (Repstad, 1987). Før ansettelsen var jeg derfor klar på at alle intervjuer og eksterne samtaler skulle være gjennomført før min tiltredelse som ansatt i organisasjonen. Ettersom min rolle har endret seg fra å være student og forsker, til student, forsker og ansatt kan forskereffekten ha endret seg. Jeg har allikevel vært deltakende i organisasjonen i en lenger tidsperiode, som kan bidra til at man i større grad får tak på det autentiske ved adferden og holdningene til informantene (Repstad, 1987). I løpet av de to årene jeg har vært deltakende observatør har noen personer falt fra som natteravner, mens andre har kommet til. Nye natteravner vil derfor bare kjenne meg som ansatt og ikke som forsker. Jeg har hele tiden vært åpen om prosjektet og hva jeg skriver om, og selv om intervjuene var ferdig utført før jeg startet som organisasjonssekretær har den deltakende observasjonen pågått helt frem til oppgavens slutt. Selv om rollene har

endret seg fra student til ansatt vil forskerblikket alltid være der, noe som innebærer at man alltid vurderer og analyserer situasjoner og kommentarer, og dette har også vært nyttig i min rolle som ansatt.

Som forsker har jeg så lenge prosjektet har foregått vært oppmerksom på de konsekvenser min rolle som ansatt kan ha for oppgaven og det datamaterialet den bygges på. Med ett unntak har jeg hatt kontakt med alle informantene mine etter intervjuene, både før og etter jeg ble ansatt. Alle er aktive vandrere slik at vandringene har vært et naturlig møtested. Jeg opplevde flere ganger at informantene tok initiativ til å snakke om noe vi hadde snakket om på intervjuet selv om det var andre til stede. Det dreide seg ikke om sensitive tema, men for eksempel konkrete hendelser. Ute på vandring har jeg opplevd at en gruppeleder ble veldig usikker på hvorvidt han skulle kalle opp en natteravnbil eller ikke. Gruppelederen er den som tar slike avgjørelser, men er lydhør til de andre i gruppen. Vi var nede ved Oslo S og traff på en mann som lurte på om vi mente at han burde sy i fingeren. Han viste oss fingeren som hadde fått et kutt etter at han hadde knust et ølglass. Vi svarte at om han var usikker så kunne han jo dra bort en tur på legevakta som lå rett borti gata. Gruppelederen tok frem sambandet sitt og sa at vi kunne kalle opp bilen, men jeg avbrøt og sa at denne mannen kunne nok gå selv. Han var ikke særlig beruset, så vi plastret fingeren og ba han følge trikkeskinnene til han kom til legevakten. Jeg opplevde at gruppelederen i denne situasjonen var redd for å gjøre noe feil og derfor valgte å helgardere seg i stedet for ikke å gjøre noen ting. I dette tilfellet ble min rolle som ansatt fremtredende selv om jeg i prinsippet bare var en vanlig vandrør. Som ansatt blir man automatisk en person som vet alt og kan alt om Natteravnene, selv om de fleste har vært med langt lenger enn meg. Selv om den deltakende observasjonen har foregått gjennom to prosesser har jeg i stor grad vektlagt feltarbeidet som ble gjort tidlig i prosjektet. De observasjonene som ble gjort da var lite preget av min kunnskap og erfaringer som natteravn, og som ansatt.

Da jeg tok kontakt med personer som står utenfor Natteravnene for å få informasjon presenterte jeg meg som masterstudent i sosiologi som skrev om Natteravnene i Oslo. Dette var jo også riktig på dette tidspunktet, men ved oppgavens ferdigstilling er jeg både masterstudent og ansatt i organisasjonen. Jeg ønsker derfor å presisere at målet med oppgaven hele tiden har vært å gi et distansert syn på Natteravnene som frivillig organisasjon. Min rolle som ansatt i organisasjonen har vært fordelaktig i den forstand at jeg i større grad har hatt tilgang på feltet og på skriftlige kilder, men det er min rolle som forsker som har vært den dominerende i prosessen.

3.2.3 Dokumenter

Da det eksisterer dokumenter fra Natteravnene helt tilbake til starten i 1990, har dette vært en del av mitt datamateriale. Riktignok er det få igjen fra den første tiden, noe Dag Halgard også bekreftet i samtale med meg. I følge Halgard, som var med på å starte Natteravnene, skyldes dette at ingen tenkte på å ta vare på dokumenter da de ikke forestilte seg at natteravnprosjektet kom til å bli så stort. Jeg har hatt tilgang til alt som Natteravnene i Oslo har tatt vare på, herunder også noe som har blitt sendt til organisasjonen fra tidligere vandrere. Dokumentene har hovedsakelig bestått av vedtekter, styredokumenter, rapporter og personrettede skriv fra 1990 og frem til i dag, 2010. Til tider har det vært vanskelig å kildesette dokumentene, flere er ikke datert og har ingen konkret mottaker. Avsender har ofte vært «styret», men styret har også vært skiftet ut fra år til år. Jeg har forsøkt å rådføre meg med den nåværende ledelsen, men det har ikke alltid vært mulig å plassere dokumentene i en større sammenheng. Fordelen ved å bruke dokumentanalyse er at man i større grad får et ukildet innsyn i historien. Dokumenter er ofte skrevet for et annet formål enn det forskeren skal bruke dem til, og skiller seg her fra de data man har samlet inn gjennom andre metoder (Thagaard, 2003). Intervjuer og samtaler vil være preget av fortelleren og vil kunne gi andre data. Jeg har brukt dokumentene til å få et mer nyansert blikk på konkrete hendelser, for eksempel i forbindelse med konflikten med TrygVesta.

3.3 Datainnsamlingsprosessen

I denne delen diskuterer jeg de utfordringene som har vært knyttet til datainnsamlingsprosessen. Jeg gjør rede for min tilgang til feltet og de utfordringer jeg har støtt på underveis. Jeg drøfter også hvordan min rolle som forsker kan ha hatt betydning for selve datainnsamlingen, og også for datamaterialet.

3.3.1 Tilgang til feltet og forskerrollen

Daglig leder i Natteravnene i Oslo ble på et tidlig tidspunkt kontaktet for å avtale en samtale angående mitt masteroppgaveprosjekt. Det var en ny situasjon og jeg var usikker på hvordan jeg kom til å bli møtt, om det var mulig å gjennomføre prosjektet og hvordan min oppgaveidé kom til å bli mottatt hos Natteravnene. Jeg ønsket å gjennomføre ideen min, men innså at det kunne bli problematisk dersom det ikke lot seg gjøre å få innpass hos ledelsen. Mens jeg holdt på med prosjektskissen, fikk jeg kjennskap til den tidligere omtalte konflikten som har pågått en lengre stund mellom Natteravnene og to andre parter, angående beskyttelse av merkenavn

og logo. Det var viktig for meg å poengtere overfor ledelsen at konflikten ikke var årsaken til at jeg interesserte meg for organisasjonen, og at jeg ønsket å gjøre en studie av hele organisasjonen. Mitt første møte med ledelsen og Natteravnene var veldig positivt og jeg ble trygg på at prosjektet ville la seg gjennomføre. Det var tydelig at jeg ikke var den første som har hatt et ønske om å skrive om Natteravnene. Jeg fikk også beskjed om at all dokumentinformasjon var tilgjengelig og at jeg gjerne måtte bli med på vandringer om jeg ønsket det. Det vil innenfor organisasjoner være nødvendig å få tillatelse fra ledelsen for å få innpass i organisasjonen og ta kontakt med de såkalte «portvaktene» som kan hjelpe forskeren med å skaffe tilgang til informanter og situasjoner (Thagaard, 2003) og i mitt tilfelle var ledelsen de naturlige portvaktene.

Det er ikke selvsagt at man får tilgang til et felt og det kan også være nødvendig å få en tillatelse til å gjøre deltakende observasjon i organisasjoner (Repstad, 1987). Hos Natteravnene ble den gitt i den forstand at jeg fikk lov til å være med på vandringer. På forhånd var jeg usikker på om jeg skulle ha på meg vest og være en del av vandrerne, eller gå i sivilt sammen med dem. Etter samtale med daglig leder fikk jeg vite at de fleste som er med for å se hvordan natteravnene jobber har på seg vest som en del av organisasjonen, men holder seg litt i bakgrunnen dersom det oppstår episoder. Det forventes ikke at nye vandrere skal være på hugget på en vandring, og det er mulig å innta en litt mer passiv rolle. Selv om daglig leder lot meg være med på vandringer så betød ikke det at innpass til feltet var oppnådd. Innpass er ikke bare den formelle adgangen, men krever også at de aktørene man ønsker å observere åpner seg opp og gir ærlig informasjon (Repstad, 1987:24). På den første vandringen ble jeg satt på bilpatrulje med to mannlige natteravnere, hvorav den ene var gruppeleder og sjåfør på det tidspunktet, og den andre senere ble gruppeleder. Jeg har i senere tid fått følelsen av at jeg ble «valgt» inn på den gruppen fordi jeg skulle skrive oppgave om organisasjonen. Fra vi satte oss inn i bilen og til vi parkerte den en halv natt senere fikk jeg store mengder informasjon om Natteravnene som organisasjon og natteravnene som vandrere. Observasjonen ga grunnlag for oppgaven videre ved at jeg blant annet så hvem som kunne være potensielle intervjuinformanter, og at jeg fikk innblikk i hva som faktisk skjer en natt i Oslo sentrum.

Før min første vandring hadde vi avtalt at jeg skulle si noe om prosjektet mitt slik at alle visste hvem jeg var og hvorfor jeg var der. Jeg syntes det var nødvendig å «plassere» meg selv i den konteksten, selvfølgelig fordi jeg ønsket at de andre skulle vite hvorfor jeg var der, men også for min egen del. Det kunne bli vanskelig å gjøre feltnotater dersom jeg skulle vært en «vanlig» natteravn, og ikke minst en gående, men ettersom jeg var med på en av

bilpatruljene ble det uproblematisk. Da vi kom ut i bilen vi skulle kjøre og tok opp den lille notatblokken jeg hadde med, kom det en humoristisk kommentar om jeg skulle begynne med de forskningsgreiene mine nå? Jeg bekreftet det med samme tonefall og det ble ganske klart at det var en slik kameratslig tone som skulle være mellom oss resten av kvelden og natten. Det kan være at alder spilte en rolle da vi alle tre var mellom 25 og 35 år. På en senere vandring hvor alderen var mer spredt på gruppen var det en annen tone, selv om de fleste samtalene handlet om Natteravnene begge kveldene. Det kan også hende at min rolle som jente var fremtredende i samarbeidet mellom oss. Første kvelden jeg var med kom vi kjørende midt i en slåsskamp og de to guttenes reaksjon var å hoppe ut av bilen og hjelpe en annen Natteravnsgruppe som stod med en bløende gutt. Jeg hoppet også ut, men gikk til andre siden av gaten hvor jeg så kjæresten til denne gutten. Hun gråt voldsomt og min reaksjon var at hun også trengte hjelp og at det allerede var nok vandrere til stede i den slåsskampsituasjonen. I etterkant fikk jeg tilbakemelding om at det var bra at jeg tok hånd om henne i stedet for å følge etter de andre. Det er vanskelig å være «forsker» i en slik situasjon fordi det føles som om instinkt og fornuft tar overhånd. For å få et overblikk over situasjonene kunne jeg observert Natteravnene i aksjon og skrevet utfyllende feltnotater, men ikledd en svært synlig gul vest med Natteravnenes logo føles det som om man er tillagt et ansvar. For min egen del hadde jeg problemer med å skille rollen som natteravn og rollen som forsker. Det føltes veldig unaturlig å trekke seg unna situasjoner der det var tydelig at det var behov for så mange natteravner som mulig, og jeg tror også jeg ville fått kommentarer på det etterpå. En av mine medvandrere ville nok fortalt meg hva de forventet av meg når noe skjedde, og hva de ønsket at jeg skulle gjøre. Gruppeleder på hver gruppe har ansvar for å fortelle nye vandrere om hvordan natteravnene opptrer ute i gatene. Siden det var min første vandring hadde det nok passert om jeg valgte en litt passiv rolle, men for min del hadde det vært litt rart og ikke minst vanskelig å innta en slik rolle da det ikke er typisk for meg ellers.

Det var utfordrende å skrive feltnotater i bilen samtidig som jeg prøvde å følge med på det som skjedde og få med meg den informasjonen som ble gitt. Jeg satte meg derfor ned etter hver vandring og skrev ut feltnotatene utfyllende da de ofte var preget av stikkord. Jeg forsøkte å gjengi sitater så godt jeg kunne og hvilken situasjon de ble sagt i.

3.3.2 Nærhet og distanse

Det har vært relativt enkelt å komme inn i Natteravnene som organisasjon og det har vært en trivelig stemning, både på dagtid og i løpet av vandringene. Jeg har fått låne kontor plass når

jeg måtte ønske det som har tilrettelagt for at jeg kan sitte med dokumenter som tilhører Natteravnene, men som de ikke har ønsket at skal tas med ut av lokalene. Jeg har blitt invitert til lunsj i kantina som har vært en fin anledning til å bli bedre kjent med de som jobber i organisasjonen på dagtid, og det har gitt meg mulighet til å forstå dokumenter og annet som har vært uklart for meg. Jeg har hele tiden vært tydelig på hvorfor jeg er der, og hva jeg skriver om, og har fått tilbakemelding på at jeg står fritt til å skrive om det jeg måtte ønske, men at de ønsker at jeg dokumentere kilder jeg har utenfor Natteravnene. Underveis har jeg forsøkt å fremme at jeg ikke skriver en oppgave *for* Natteravnene, men *om* Natteravnene som frivillig organisasjon. Det har vært stor interesse for oppgaven og informasjon jeg måtte finne utover Natteravnenes arena, spesielt knyttet til den pågående konflikten med TrygVesta. Jeg har jobbet mye med ikke å *go native*, og ikke fortelle om samtaler jeg har hatt med andre informanter utenfor Natteravnene. Etter at jeg ble ansatt i organisasjonen, har jeg opprettholdt det etiske ansvaret jeg har ovenfor alle mine informanter, både de som har stilt opp på formelle intervjuer og de jeg har hatt løsere samtaler med.

3.4 Kvalitetssikring av forskningsresultatene. Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.

I denne delen vil jeg vurdere kvaliteten på datamaterialet og de utfordringer som er knyttet til en slik kvalitetssikring. I kvalitativ metode brukes *troverdighet*, *bekreftbarhet* og *overførbarhet* for å si noe om kvaliteten på forskningsresultatene.

Troverdighet i kvalitativ metode handler om at forskeren må prøve å overbevise leseren om kvaliteten på forskningen og at man argumenterer for datas troverdighet. Det finnes ingen enkel løsning på troverdighet, men den kan styrkes ved at det skilles mellom direkte informasjon som forskeren får gjennom intervjuer og feltarbeid, og hennes vurderinger av den informasjonen som innhentes (Thagaard, 2003; Silverman, 2005). Jeg har i oppgaven forsøkt å være tydelig på hva som er informantenes sitater og hva som er mine egne tolkninger av dem. Jeg har hatt kontakt med stort sett alle informantene slik at det har vært mulig å kontrollere mine tolkninger dersom noe har vært uklart i intervjuene.

Bekreftbarhet dreier seg om tolkningen av oppgavens datamateriale og resultater, og innebærer at forskeren er kritisk til sin egen analyseprosess og dens tolkninger. (Thagaard, 2003) Jeg har i løpet av analysen brukt mange informantsitater som er med på å bygge opp under dens bekreftbarhet, og dermed vise hva jeg baserer mine tolkninger på. Jeg hadde få forkunnskaper om Natteravnene og baserer i stor grad min analyse og konklusjoner på

tolkninger som har blitt til underveis. Thagaard (2003) presiserer at forskeren må kunne forholde seg kritisk til sine egne tolkninger, og det har jeg jobbet med gjennom hele analysen. *Overførbarhet* innebærer at en studies funn kan tenkes å være gyldige på andre områder enn det man studerer (Thagaard, 2003). Selv om utvalget er relativt lite og mitt fokusområde har vært én av mange natteravngrupper i Norge tror jeg studien kan bidra til å si noe om Natteravnene som helhet og frivillighet generelt. Dette kan blant annet være synlig der hvor informantene snakker om ulike begrunnelser for frivillig innsats og ulike utfordringer de opplever i en frivillig organisasjon.

3.5 Etiske hensyn og refleksjoner

I kvalitative forskningsprosjekter er det flere etiske hensyn å ta, knyttet til datainnsamlingen, analysen og til den endelige publikasjonen. Jeg ønsker i denne delen å beskrive de utfordringene som dukket opp knyttet til de etiske sidene som det måtte tas hensyn til, fra begynnelsen og helt frem til oppgaven skulle publiseres.

3.5.1 Etiske utfordringer knyttet til datamaterialet.

Datainnsamlingen har foregått gjennom flere ulike metoder og har derfor støtt på ulike etiske dilemmaer. Jeg har fått tilgang til det som eksisterer av dokumenter hos Natteravnene, og en av utfordringene har til tider vært å forstå den konteksten de ble skrevet i og at de da kan feiltolkes (Repstad, 1987). En av mine fordeler er at daglig leder for Natteravnene, Lars Norbom, har vært med siden starten og kjenner til det meste som har foregått i løpet av de tjue år Natteravnene har eksistert. På den måten har det vært lettere å plassere udaterte dokumenter. I forbindelse med den deltakende observasjonen var det viktig for meg å klargjøre min posisjon som forsker og observatør, og at jeg forsøkte å holde en viss avstand. Som Thagaard (2003) sier, kan det være en utfordring å finne en balanse mellom vennsksrelasjoner og forskertilknnytning. Jeg har kommet tett innpå flere av informantene selv om jeg har forsøkt å holde en viss avstand. Det kan lett oppfattes som avvisende dersom man trekker seg unna, og jeg ønsket å etablere et godt forhold til feltet og informantene mine. Det har vært viktig for meg at jeg gjennom hele prosessen har vært tydelig på hvorfor jeg kom i kontakt med Natteravnene, og jeg har forsøkt å svare på alle spørsmål på hva oppgaven handler om og hva jeg ønsker å få ut av å skrive om organisasjonen.

I intervjusituasjonen skal forskeren ha respekt for informantens grenser, svar og vurderinger og et generelt etisk prinsipp er at informanten(e) ikke skal ta skade av å være med i

forskningsprosjektet (Thagaard, 2003). Jeg har ikke fått inntrykk av at noen informanter ikke ønsker å stille opp på intervju, men én uttalte at han synes slike situasjoner var litt ubehagelige. Det kan tyde på at mange ønsker å fortelle om Natteravnenes arbeid, men at en intervjusituasjon kan virke litt kunstig for noen.

3.5.2 Etiske utfordringer i analysen

Dersom det foreligger tekster som dreier seg konkret om navngitte eller på andre måter gjenkjennelige personer må man ta hensyn til hvordan teksten skal behandles. Det er ikke i alltid nødvendig å gjengi personer dersom dette ikke er viktig for oppgaven i seg selv. Dersom intervjuer eller samtaler brukes i tekstanalysen må man ta hensyn til både informantens selvforståelse og forskerens fortolkning av informantens selvforståelse (Thagaard, 2003). I oppgaven har alle informantene fiktive navn og alderen er justert noe. Dette er gjort for å bevare informantenes anonymitet som jeg også presiserte for informantene at ville bli gjort. Sitatene har også blitt pyntet på slik at tydelige dialektuttrykk er uformulert, men meningsinnholdet er det samme.

På Natteravnenes nettsider¹⁵ er det flere bilder av arrangementer og vandringer som viser nattevandrere i aksjon og man får et inntrykk av at man ønsker et ansikt på organisasjonen. Flere har også stilt opp som natteravnere på intervjuer og reportasjer gjort av media. Samtidig har enkelte informanter utalt at de ikke ønsker å «stikke seg ut» og dette er viktig å respektere.

3.5.3 Publisering

Det er etiske hensyn å ta før man skal publisere en forskningsstudie. I kvalitative studier er det viktig å tenke på om informantenes anonymitet er tilstrekkelig og hvilke konsekvenser publiseringen kan ha for den enkelte informant (Widerberg, 2001). Natteravnene er utad en stor og omfattende organisasjon, men Natteravnene i Oslo sentrum utgjør en liten gruppe hvor de fleste har kjennskap til hverandre. Jeg har derfor tenkt mye på hvordan jeg kan bevare informantenes anonymitet også etter at oppgaven er publisert. De vil kunne kjenne seg selv igjen, men ut fra de grep som er gjort skal det være vanskelig for andre å vite nøyaktig hvem det gjelder. Jeg har også snakket med informantene om publiseringen og stort sett fått inntrykk av at de synes det er spennende å være en del av prosjektet.

---

¹⁵ Se natteravnene.no

4. Hvem er de frivillige i Natteravnene?

En frivillig er en person som arbeider av fri vilje, det vil si ikke under ytre press eller tvang, som er ulønnet (eller symbolsk lønnet), og som jobber for å hjelpe fremmede. Det vil si arbeid utenfor kjernefamilien og i en organisert sammenheng. Nabohjelp, dugnadsinnsats og lignende regnes ikke som frivillig arbeid (Habermann, 1987; Lorentzen, 1993).

Hensikten med kapitlet er å gi et innblikk i hvem de frivillige i Natteravnene er. Jeg har hovedsakelig bare kunnskap om natteravngruppen i Oslo sentrum, da det er her informantene befinner seg og det er dette som er området for mitt feltarbeid. Natteravnene her skiller seg ut fordi de i større grad kan karakteriseres som ildsjeler enn det de fleste natteravnene i bydelsgruppene kan. Allikevel finnes det mange ildsjeler som opprettholder natteravngruppene i de andre bydelene, og de trekk jeg finner i dette kapitlet kan også si noe om natteravnere andre steder i landet enn kun i Oslo sentrum.

Jeg ønsker også å si noe om hvilke begrunnelser informantene mine oppgir for å i utgangspunktet melde seg som frivillige hos Natteravnene og hvilke forventinger de har til organisasjonen. Utgangspunktet er Richard Titmuss' studie om blodgiving, og hensikten er å se på hvorfor man ønsker å hjelpe andre, og da spesielt andre som man ikke har et personlig forhold til. En slik tankegang strider også i mot Robert Putnams (2000) idé om at de mellommenneskelige relasjonene svinner bort i det moderne samfunnet.

Kapitlet tar også for seg hvordan informantene mine mener en natteravn bør være og hvem som er uegnet som natteravn.

4.1 Den ideelle natteravn

De frivillige er de interessante ved en frivillig organisasjon. Uten dem er det lite igjen av en frivillig organisasjon (Lorentzen, Andersen & Brekke, 1995) og Natteravnene er også fullstendig avhengig av de frivillige vandrerne for å kunne leve ut formålet med organisasjonen. At de frivillige er de viktigste for en frivillig organisasjons overlevelse er noe alle informantene har påpekt i intervjuene, og det er en bred enighet om at man må ta vare på vandrerne.

Det er faktisk vandrerne som er det viktigste elementet i det her, det er vandrerne som gjør at vi har en organisasjon. En organisasjon uten vandrere, det går ikke, så det er det viktigste vi har, vandrerne. (Karen, 50 år)

Jeg har tidligere beskrevet utvalget mitt, men de utgjør bare en del av vandrerstandens. Natteravngruppen i Oslo sentrum har en annen sammensetning av frivillige enn mange av bydelsgruppene. En av grunntankene i bydelene er å engasjere de voksne som har barn i ungdomsskolealder til å gå natteravn i sitt eget nærmiljø. Målet med vandringene er både å vise ungdommen i bydelen at foreldrene bryr seg, men også å gi foreldrene en forståelse av hvordan nærmiljøet ser ut på kveldstid og i helgene. De jobber gjerne målrettet mot bestemte områder som ungdommen bruker, som rundt idrettsplasser, skoler, kiosker og ungdomsklubber.

Oslo sentrum er ikke et nærmiljø på samme måte som bydelene og har derfor ikke de samme rekrutteringsmulighetene gjennom skoler og foreldreutvalg. Natteravngruppen her består derfor av personer fra flere aldergrupper og med ulik sosial og kulturell bakgrunn. Deltakerne er studenter, unge og voksne arbeidstakere, herunder omsorgsarbeidere, vektere og helsepersonell, unge og voksne uføretrygdete, samt pensjonerte yrkesaktive med bakgrunn fra blant annet akademia, militæret og politikken. De er enslige, gifte og skilte, både med og uten barn, og de er etniske nordmenn, adopterte og tilflyttede utlendinger.

Det er ulike oppfatninger blant vandrerne om hvilke egenskaper som utgjør en god natteravn, men også tydelige fellestrekk. Mange av disse er impregnert gjennom Natteravnens formål og kan sies å ha blitt allmenne organisasjonssannheter. Jeg har forsøkt å skille mellom hvordan informantene selv synes en natteravn bør være og hvordan de tror Natteravnene som frivillig organisasjon vil at vandrerne skal være. Mine egne antakelser ut fra feltarbeidet som natteravn og til dels som ansatt i organisasjonen vil også trekkes frem. Jeg oppfatter at det er et skille mellom det organisasjonen anser som ideelle vandrere og de frivillige som faktisk er der. Som frivillig organisasjon kan man ikke velge og vrake blant engasjerte mennesker. Man må i stor grad være tilfreds med de som faktisk velger å gjøre en innsats og jobbe for å klarlegge de formelle og uformelle retningslinjene Natteravnene har for sine vandrere slik at man får «ideelle» frivillige. Vandrerne er som sagt essensen i Natteravnene, og at de velger å bruke tid nettopp i Natteravnene bør kanskje være tilfredsstillende nok.

4.1.1 Kan vi snakke om en typisk natteravn?

Jeg ba informantene mine beskrive en typisk natteravn og da ikke ut fra den bakgrunnsinformasjonen som er relativt tydelig, men mer ut fra et engasjementperspektiv. Det viste seg at det ikke var så lett å beskrive en typisk natteravn og at man heller burde snakke om at natteravnene er utypiske, og at det er en styrke ved natteravngruppen i Oslo sentrum. Som Bjørn (60 år) sier er det viktigere å være forskjellige enn å være like:

Det er nettopp det som er det frivillige engasjementet til natteravnene, at vi har forskjellig utgangspunkt, alle som går ut og ravnene (...) jeg tror vi skal snakke om de utopiske som blir et mangfold, og at det er styrken.

Dette var en oppfatning som gikk igjen hos flere informanter, og dersom Natteravnene klarer å bruke mangfoldet til noe positivt ved å være åpen for alle, vil det helt klart være en styrke for organisasjonen.

Ulla Habermann (1987) mener at den typiske frivillige må sees ut fra hvilket arbeid den frivillige organisasjonen driver med. I motsetning til Røde Kors, som krever et viss antall timer på førstehjelpskurs og at man er med relativt ofte, har ikke Natteravnene den type formelle krav til nye frivillige. Ettersom Natteravnene arbeid er skissert med overordnede mål, og til dels utopiske mål, vil ikke vandringsarbeidet være planlagt, men i større grad spontant. Det er derfor vanskelig å beskrive en typisk natteravn utover at det er en engasjert person som ønsker å bruke en del av sin fritid til å være frivillig hos Natteravnene.

Ildsjelen, en typisk natteravn?

Ildsjelen står i organisasjonens sentrum med all sin kraft og pågangsmot, og høster gjerne stor beundring for sin ukuelige og utrettelige arbeidsinnsats. Men den som høster applaus, vil gjerne ha henvist de andre til tilskuerplassen. Dette er ofte ildsjelens problem som leder: de andre kommer i skyggen, og arbeidsoppgavene blir skjevt fordelt (Lorentzen, Andersen og Brekke, 1995:209).

Mange frivillige organisasjoner er avhengige av ildsjeler. Det er de som bruker mye tid og krefter på planlegging og organisering, og som alltid stiller opp. Det var ildsjeler som tok initiativet til å avlaste politiets oppgaver med natteravnprosjektet og som har bidratt til at organisasjonen står slik den gjør i dag. Ildsjeler har ikke alltid lang levetid, og de kommer og går. Ofte skjer det fordi, som Lorentzen et al. (1995) sier, at de andre frivillige kommer i skyggen. Det er ikke plass til at alle skal utfolde seg i like stor grad og det bidrar til at noen tar på seg mange oppgaver, mens de andre får de resterende. Ildsjeler kan være nødvendige for oppstart og opprettholdelse av frivillige organisasjoner, for å holde engasjementet oppe i mindre gode tider. I Natteravnene finnes det flere som kan kalles for ildsjeler, også blant informantene mine. Det er de som stiller opp på vandring to eller flere helger i måneden og som også tar initiativ til ekstravandringer utover fastsatte datoer. De har ofte mange ideer til hvordan ting burde gjøres både ute i gatene, og også innad i organisasjonen. De er oppdatert på utesteder, arrangementer og andre hendelser som kan være nyttig å vite noe om ute på vandring. De interesserer seg for hvordan gjennomførelsen av vandringer foregår, hvordan

gruppelinndelingen blir gjennomført og hvem som er gruppeleder og har samband på gruppene. Kort sagt følger de med på alt som skjer rundt Natteravnene, og for å gjøre det må man også være med på vandringer.

En frivillig organisasjon er helt avhengig av den gløden som ildsjeler og entusiaster kan mobilisere blant de andre deltakerne (Lorentzen, 2008) og ildsjeler er en helt klar ressurs for Natteravnene. Som jeg viser senere i oppgaven kan imidlertid ildsjeler også være en organisatorisk utfordring ved at de krever plass i organisasjonen.

4.2 Hva driver dem?

I 2001 var omtrent halvparten av den voksne befolkningen i Norge aktive i en eller flere organisasjoner; enten frivillige organisasjoner, politiske partier, fagorganisasjoner eller bransje- eller næringsorganisasjoner (Barstad, 2004). Flere av de nevnte organisasjonene gir betalt for medlemmenes innsats, men frivillige organisasjoner kjennetegnes ved at en stor del av virksomheten bygger på ulønnet innsats utført i medlemmenes fritid. Det er et engasjement utover vanlig yrkesdeltakelse (Ulstein, 1998). I 1998 var 54 prosent av den norske befolkning engasjert i en eller annen form for frivillig aktivitet, og gjennomsnittlig brukte hver frivillig over ni timer per måned på frivillig arbeid (Barstad, 2004).

Det er en hard kamp i alle frivillige organisasjoner for å opprettholde antall frivillige deltakere, og aller helst øke antallet. Hvorfor valgte mine informanter å engasjere seg i frivillig arbeid og hvorfor valgte de Natteravnene som sin arena for det frivillige arbeidet? Mine informanter er alle tilknyttet natteravngruppen i Oslo sentrum, som, som tidligere nevnt, skiller seg ut fra de andre natteravngruppene ved at området de går i ikke er nærmiljø for dem. De reiser fra sitt eget nærmiljø for å gjøre en frivillig innsats i et relativt belastet område med fyll, vold og generell bråk. De velger å være frivillige i et tidsrom hvor folk flest ligger hjemme og sover, for å være tilgjengelige for og hjelpe personer de ikke kjenner.

Lorentzen et al. skisserer fem ulike begrunnelser som kan forklare hvorfor noen ønsker å bidra i en frivillig organisasjon (Lorentzen et al. 1995; Lorentzen og Rogstad, 1994):

1. Verdibegrunnelser. Når en person først og fremst ønsker å gjøre noe godt for andre, uten egen nytte.
2. Læringsbegrunnelser. Det frivillige arbeidet gir en mulighet til å lære mer om seg selv og andre, og den organisasjonen man jobber for.

3. Selvaktelsesbegrunnelser. Frivillig innsats kan bidra til å øke de frivilliges selvbylde og sosiale tilhørighet.
4. Sosiale forventninger. Motivasjonen til frivillig arbeid kommer gjennom påvirkning fra venner og omgangskrets.
5. Arbeidsmarkedsbegrunnelser. Det frivillige arbeidet kan gi en fordel på arbeidsmarkedet eller i utdanningssystemet.

4.2.1 Å hjelpe andre

Richard Titmuss (1970) beskriver bloddonasjoner som en form for gaveoverrekkelse mellom mennesker som ikke har et personlig forhold til hverandre. Han mener at blodgiving er noe av det nærmeste vi kommer en ren altruistisk handling, men han opplevde selv at ingen av donorenes begrunnelser på hvorfor de ga blod var fullstendig altruistiske. Det var nødt til å ligge andre faktorer bak donasjonene, som en pliktfølelse, anerkjennelse eller interesse for det arbeidet man gjør. Under intervjuene mine, og også som en del av feltarbeidet, ønsket jeg å få vite noe om hvilke begrunnelser som lå til grunn for at man velger å bruke av sin tid til å være natteravn. Det som var tydeligst var ønsket om å gjøre noe for andre, som kan relateres til en svak form for altruisme, men også sosiale begrunnelser stod sterkt.

Både de ulike begrunnelsene som Lorentzen og Rogstad presenterer, samt Titmuss' faktorer kan bidra til å få et bilde på hvorfor noen velger å være natteravn. Å hjelpe andre, eller verdibegrunnelser, var det alle informantene oppga først som årsak til at de engasjerte seg i Natteravnene. Slike begrunnelser bygger på tankegangen om at mennesker velger å gjøre noe for andre uten et ønske om å få noe igjen for det.

Jeg tror ofte at verdimotiver blir presentert som ideelle motiver, at det er det man forventes å skulle svare når noen spør om hvorfor man velger å engasjere seg i frivillig arbeid.

Det engasjerte meg det å kunne møte folk ute på gata, å bare være tilstede. Det å være ute og hjelpe mennesker i det hele tatt, på den måten. (Karen, 50 år)

Selvfølgerlig vil det være en form for tanke om det å gjøre noe godt for andre av ren medmenneskelighet, og Natteravnene er absolutt en arena hvor man kan gjøre dette.

Natteravnene som frivillig organisasjon har både realistiske og utopiske motiver for det de gjør. De realistiske motivene er at man kan endre opplevelsen av en situasjon for én eller flere personer i løpet av én kveld og natt gjennom den hjelpen Natteravnene kan tilby. I løpet av en typisk vandring i Oslo sentrum kjører natteravnene personer hjem eller til legevakt, og av og til også til andre omsorgs- eller rusinstitusjoner. De kjører også personer som har mistet eller

blitt frastjålet lommebok og andre verdisaker hjem, og hjelper flere med å finne veien til utesteder, hotell, minibank og offentlig transport. De hjelper til med å få tak i taxi til de som gjerne vil hjem, og låner bort mobiltelefon til de som har mistet vennene sine i løpet av natten. Under feltarbeidet har jeg opplevd alle ovennevnte situasjoner, og flere ganger fått høre at det er ingen grenser for hva man kan hjelpe til med som natteravn. Ved at Natteravnene presenterer seg selv som et slikt tilbud vil de også få slike oppgaver, som igjen er med på å tilfredsstille vandrernes begrunnelser om å gjøre noe for andre. Det gjenspeiles i Titmuss' tanke om at ingen handler fullstendig ut fra altruistiske motiver, men har en viss form for interesse i det arbeidet man gjør og at dette bidrar til å opprettholde deltakelsen. Det å være synlige grupper som har tid og lyst til å hjelpe andre så langt det er mulig er et klart ønske for Natteravnene, men det krever selvsagt også at vandrerne ønsker det samme. En del av verdibegrunnelsen er også at man forhindrer at episoder i utgangspunktet skjer fordi det var natteravner til stede.

Nettopp fordi at vi bistår alle og rydder opp i bråk, og forhindrer bråk, bare ved vår tilstedeværelse. Det smeller ikke fordi vi er det og de får tenkt seg om et lite øyeblikk. (Anne, 75 år)

Det er allment kjent at forebygging ikke kan måles, i den forstand at man ikke kan si for sikkert om en situasjon vil oppstå eller ikke, og hva som er de utløsende faktorene for at det tipper den ene eller andre veien. For Natteravnene er det ideen om at de er en forebyggende enhet som blir en del av verdibegrunnelsen. Jeg har helt siden starten av prosjektet vært fascinert av tanken på hvor vidt de faktisk *er* forebyggende mot vold og kriminalitet, og jeg fikk en indikasjon på dette under en vandring.

Min gruppe stod i krysset Karl Johans gate/Kirkegaten hvor det ligger flere utesteder med 18-års aldersgrense. Natteravnenes erfaring er at slike steder tiltrekker seg svært unge mennesker og det er ofte bråk rundt disse stedene. Politiet har tydeligvis samme erfaring da de ofte har en politibil parkert i dette krysset i helgene, men denne natten var de ikke der. Vi var på vei ned mot Jernbanetorget, og stoppet opp i krysset fordi flere personer kranglet høylytt og begynte å bli fysiske mot hverandre. Vi var fire stykker på gruppen og plasserte oss ved siden av hverandre med ansiktet og øynene vendt mot de involverte. Flere av dem merket at de ble observert og kikket stadig vekk på oss, mens de informerte de andre om at de ble observert. Den potensielle situasjonen løste seg og to av de involverte kom bort til oss og beklaget det som hadde skjedd. Vi kommenterte at ingenting hadde jo skjedd og gikk videre.

Begrepet «frivillighet» var i utgangspunktet knyttet til sinnelagsetikk som innebærer at alle har et moralsk og personlig ansvar for å hjelpe vanskeligstilte gjennom egeninnsats eller donasjoner (Lorentzen, 1993). Allikevel vil det for mange være en unaturlig situasjon å hjelpe mennesker man ikke har et fortrolig forhold til (Lorentzen et al. 1995). Til tross for dette er det natteravnere ute nesten hver eneste helg, hele året.

Natteravngruppen i Oslo sentrum har alltid vært en aktiv gruppe, i den forstand at de oppsøker mennesker som ser ut til å trenge hjelp av ulikt slag. Under feltarbeidet lærte jeg fort at Natteravnene ikke «slipper» et tilfelle, men følger opp til de er sikre på at alt går bra. Hva og hvem de ulike natteravngruppene oppsøker vil variere, men ute på vandring har jeg ennå ikke opplevd at de bare lar noen ligge. Som Anders (40 år) sier:

Natteravnene har ingen forpliktelser i forhold til å for eksempel dekke over bestemte områder og steder. Vi har tid til å gjøre oss helt ferdig med situasjonen. Vi er en av de få som kan det. Det er en sterk side ved organisasjonen. Det å gå den siste meteren.

Tid er kanskje det viktigste verktøyet natteravnene har. Som en av vandrerne uttalte er natteravngruppen i sentrum like mye forebyggende som brannslukkende. Med det mente han at vandrerne ofte møter situasjoner som allerede har skjedd og da kan det være nyttig å ha nok av tid. En typisk situasjon som vandrerne møter hver helg er folk som slåss. Rutinen er å stå og observere, og dersom det eskalerer eller ikke raskt løser seg opp ringer gruppeleder politiet. Etter at politiet har kommet og gjort sin jobb er det ofte personer som står igjen; kompiser som ikke er helt ferdig med situasjonen, kjærester som gråter og nysgjerrige folk. Vandrerne har da tid til å bli i området en stund, både for å prate, men også for å observere om alle faktisk er ferdige med å slåss. I noen tilfeller bistår også natteravn bilen politiet og kjører personer hjem eller til legevakt.

Vandreren Anders sier at Natteravnen ikke har noen forpliktelser ute i gatene ettersom de ikke er en utøvende myndighet. Det er ingen som krever at de skal være ute hver eneste helg som en del av et forebyggende team.

Natteravnenes utgangspunkt var at voksnes tilstedeværelse skulle virke dempende på den volds- og skadeverksproblematikken som allerede lå til grunn i Oslo sentrum. I årene etter at organisasjonen ble dannet var det tydelig at det var et behov for voksne også på andre områder også. Bybildet i Oslo sentrum er preget av alle aldersgrupper og ikke bare unge mennesker. Det bidrar til at publikum består av alle typer mennesker som av og til har behov

for hjelp. Det er også en bred oppfatning blant mine informanter og de andre vandrerne at alle kan ha behov for hjelp.

Jeg tror hvem som helst trenger hjelp i blant. Altså hele spekteret med alt byen innebærer. Det er hele sentrum altså, og Natteravnene stiller seg faktisk tilgjengelig for hele spekteret. (Anders, 40 år)

Det skal ikke være et skille mellom hvem Natteravnene hjelper og hvem de ikke hjelper. Oppfatningen blant folk flest er at Natteravnene er til for de unge, men flere natteravngrupper strekker sine tjenester lengre som å bistå alle som har behov for hjelp.

Natteravngruppen på Lambertseter har blant annet utviklet en mobiltjeneste hvor man kan ringe dersom man ønsker å bli fulgt hjem fra t-banen eller butikken når det er mørkt ute. Flere eldre mennesker har benyttet seg av denne tjenesten.

Det skal ikke finnes grenser for hva natteravnene kan gjøre, eller vil gjøre, så lenge de jobber etter retningslinjer og formål. Man skal ikke håpe på at natten blir hektisk, aller helst bør Natteravnene ikke ha noe å gjøre, men bare være tilstede. Ønsket er jo at ingen skal ha behov for assistanse fra Natteravnene, eller andre som politi og ambulanse, men slik de ser det er ikke det reelt. De som har vært med lenge sier at det er sjeldent ikke er noe å gjøre. Da skal det i så fall være snøstorm slik at alle holder seg innendørs. Dette kan også være en årsak til at man velger å gå ut i gatene som natteravn helg etter helg. Man vet at det er et behov for dem, det vil aldri roe seg.

Det vil alltid være mennesker som ikke er i stand til å ta vare på seg selv og det viktigste er at vi er der. (Stian, 30 år)

Jeg tror dette er den største begrunnelsen for å være natteravn. Behovet for hjelp vil alltid være der, og man ser at ens innsats gjør en forskjell der og da. Natteravnene gjør et direkte arbeid i én konkret situasjon på ett tidspunkt. De følger ikke opp situasjoner over tid slik andre velferdstilbud gjør. Det handler om å påvirke en situasjon til det bedre, enten ved hjelp, forebygging eller brannslukking.

Anerkjennelse

De aller fleste kjenner til Natteravnene, og mange har selv blitt hjulpet av dem. Jeg har fått inntrykk av at Natteravnene er et positivt innslag i bybildet, og at ingen synes de er plagsomme og overflødige. Ute på vandring er det mange som kommenterer at det er flott at de er der, viser tommel opp, eller kommer bort og gir dem en klem. Flere forteller også at de selv går natteravn i sitt nærmiljø og synes det er fascinerende at enkelte vandrere er yngre enn

dem selv. Som Bjørn (60 år) sier kommer også noen bort og forteller at de ble hjulpet av Natteravnene for en stund siden. Å bli anerkjent av publikum bidrar også til å øke begrunnelsene for å dra ut helg etter helg for å gjøre noe for andre.

Jeg synes at vi får veldig god respons ute. Folk kommer bort til oss, riktig nok ganske sterkt tilslasket av alkohol og eventuelt andre rusmidler, men de klapper oss på skuldra og sier vi gjør en god jobb. Lørdag for fjorten dager siden var det en som sa: «for tre uker siden så hjalp natteravnene meg hjem, så tusen takk skal dere ha».

Politiet er også med på å øke vandrernes nyttefølelse ved at de ute i gatene anerkjenner Natteravnenes tilstedeværelse. De hilser og stopper opp for å snakke, som fremmer tanken om at her jobber vi sammen mot samme mål - en tryggere hovedstad. Selv om arbeidsoppgavene er annerledes hender det at vandrerne og politiet samarbeider i konkrete situasjoner. Natteravnene opplever at når de kontakter politiet og presenterer seg reagerer politiet raskt. Natteravnene blir gjerne stående en stund etter at politiet har ankommet, og har noen ganger kjørt personer hjem eller til legevakt dersom politiet ønsker det.

Anerkjennelse kan også trekkes opp mot Diana Leats tanke om at frivillige organisasjoner oppnår legitimitet hos publikum (Leat, 1988). En slik legitimitet kan oppnås ved at Natteravnenes arbeid støttes av publikum. Natteravnene er tilgjengelige for publikum, og det å få deres anerkjennelse har mange informanter påpekt som viktig for deltakelse.

4.2.2 Sosial egennytte

Tidligere ble fem ulike begrunnelser for frivillig innsats presentert, og den ene, *verdibegrunnelser*, ble diskutert ovenfor. *Læringsbegrunnelser*, *selvaktelsesbegrunnelser* og *sosiale forventninger* kan trekkes sammen til å omfatte ulike sosiale begrunnelser for frivillig arbeid, mens arbeidsmarkedsbegrunnelser i større grad ikke avhenger av et sosialt fellesskap. Sosiale begrunnelser er forskjellige fra verdibegrunnelser fordi de bunner ut i en egoistisk tankegang. Som nevnt ovenfor er det ofte verdibegrunnelsene som er hovedårsakene til frivillig deltakelse fordi det er en mer legitim begrunnelse, men alle informantene oppga både verdibegrunnelser og sosiale begrunnelser for sin deltakelse i Natteravnene. Jeg tror at verdimotiver ofte blir presentert som de ideelle motivene og at det er det man forventes å skulle svare når man blir spurt om hvorfor man velger å engasjere seg i frivillig arbeid. Andre begrunnelser er ikke like legitime, selv om de kanskje er mer gjeldende for enkelte frivillige. En ung vandrør jeg tilfeldigvis snakket med sa at han trodde at frivillig arbeid som nattevandring kunne være fordelaktig å ha på en CV, men han var rask til å kommentere at det

var jo ikke derfor han var med. De senere år har flere unge kommet til i Natteravnene, både studenter og arbeidende, og alle har til felles at de ikke lenger ønsker å bruke hver eneste helg til festing. Flere av dem har nok også innsett at det kan være fordelaktig i senere arbeidsliv å vise at man har engasjert seg i frivillig arbeid.

At verdibegrunnelser er til stede kan det ikke være tvil om, spesielt i Natteravnene hvor man jobber aktivt rettet mot personer som trenger hjelp. Det må være et ønske om å gjøre noe for andre som ligger til grunn for innsatsen, men det kan tenkes at begrunnelsene for å fortsette som natteravn er annerledes enn de man i utgangspunktet hadde for å engasjere seg.

På spørsmål om hvorfor informantene mine i utgangspunktet begynte som natteravn svarer alle at det var fordi de ønsket å engasjere seg, eller å gjøre noe samfunnsnyttig. Trond (40 år) forteller sitt valg slik:

Nei, det var vel egentlig frivillig arbeid samtidig som jeg synes det hørt litt spennende ut fordi det handlet jo om, jeg var jo, når jeg var treogtyve år så var jeg ikke noen typisk festløve av meg. Jeg var veldig lite nede i sentrum, men jeg visste jo at der var det narkomane, der var det litt av hvert, så det var kanskje en blanding av nysgjerrighet tror jeg, og det at jeg synes ideen var god, ikke sant, at her kan man påvirke noe på en ålreit måte.

Andre forteller at utgangspunktet var at man faktisk *gjorde* noe. Natteravnene var en organisasjon som var aktive ute i gatene, og som ønsket å gjøre en forskjell. Dette kan også innvirke på rekrutteringen hvor man får med andre befolkningsgrupper, og ikke bare foreldre. At natteravngruppen i Oslo sentrum er en aktiv gruppe vil nok mange unge finne attraktivt, og spesielt dette med at gruppene er velutstyrt med samband, biler og gruppestruktur, samt at de har en god kontakt med politiet.

De sosiale aspektene ved deltakelse i en frivillig organisasjon blir stadig viktigere og kan bidra til å styrke følelsen av sosial tilhørighet, fellesskap og mening. Sosiale aktiviteter skaper sosial tilhørighet mellom medlemmene, men styrker også identifikasjonen med organisasjonens mål (Lorentzen, 1995).

Natteravnene er intet unntak. De er en sosial organisasjon som arbeider for å trygge gatene gjennom tilstedeværelse og samtaler. Alle vandrere går sammen med minst to andre, som sammen utgjør en gruppe som skal være tilgjengelige for de som tar kontakt, og skal selv ta kontakt med personer som ser ut som de har behov for hjelp. Slike beslutninger tas ofte sammen med alle i gruppen, og når man har gjort en positiv innsats er den gjort av gruppen i fellesskap. Viktigheten av fellesskap er absolutt til stede både i øyeblikket ute på vandringene,

og også i pausen eller etter en vandring når man forteller hverandre hva de ulike gruppene har opplevd og gjort ute i gatene.

Det er også vandrere som oppgir sosiale forventninger som begrunnelse for sin deltakelse i Natteravnene. Det er mange som har en venn, kollega eller partner som har «dratt» dem med på vandring. For partnere er det forståelig at dersom den ene skal være borte halve natten kan like gjerne den andre også være med. Per i dag er det minst tre par hvor begge parter er natteravnere, men de er ikke i overvekt. De fleste tilfellene gjelder vennerelasjoner. Det er imidlertid ikke til å komme bort fra at mange av de frivillige natteravnene ikke har et stort sosialt nettverk, men i stor grad bruker organisasjonen som dette. Natteravnene er en sosial arena som tar sikte på å ha en vandrerstand som ikke utgjør en homogen gruppe, og det er de som nevnt heller ikke. Som på enhver annen sosial arena hender det at personer finner hverandre, både som venner og som potensielle partnere. Blant vandrerne i dag er det et gift par som har truffet hverandre hos Natteravnene. Det er også flere som har kontakt med hverandre utenom vandringsene, mye ved hjelp av sosiale medier som Facebook.

Det sosiale aspektet har også vist seg å være avgjørende for videre deltakelse som natteravn. Samfunnet preges i større grad av isolasjon, ensomhet og mangel på nære menneskelige relasjoner. Deltakelse i ulike organisasjoner blir derfor stadig viktigere (Lorentzen, 1995). Som natteravn vil man ikke utvikle nære relasjoner med dem man hjelper, men man får en medmenneskelig kontakt med andre og ser nytteverdien av å kunne hjelpe de som har behov for det.

Flere av vandrerne har kontakt med hverandre utover vandringsene, selv om det ikke utvikler seg til et nært vennskap. Det å treffe de samme menneskene nesten hver helg utgjør en form for sosial relasjon som kan bety mye for dem det gjelder. Bjørn (60 år) uttaler at det er hyggelig å ha noe å holde på med når man er ferdig i arbeidslivet og plutselig har mye fritid:

Jeg bor alene og ønsket å finne på noe. Kanskje særlig i forhold til helger som jeg synes kan bli lange og kjedelige.

Dette er en vandrersom er aktiv i andre organisasjoner, men som hovedsakelig drives på dagtid. For personer som er vant til å være aktive kan Natteravnene være et godt alternativ. Som Anne (75 år) sier er det fint å ha et alternativ til helger som ikke er fylt om med andre aktiviteter:

Du vet, det er toogfemti helger i året. Det første året gikk jeg åtteogtredve ganger. (...) Hvis jeg ikke har noe for meg i helgen så foretrekker jeg å gå.

Natteravnene kan bidra til å holde folk i aktivitet, og bidra til et sosialt fellesskap gjennom å jevnlig arrangere nattevandringer i Oslo sentrum. I tillegg har sentrumsgruppen et drop-in system slik at man ikke binder seg til en aktivitet, men selv velger når man ønsker å delta.

Det finnes mange typer frivillige innenfor idrett, miljø og i sosialt og humanitært arbeid (Habermann, 1990), og Natteravnene er opptatt av å være en åpen organisasjon med stor takhøyde hvor det er plass til alle som ønsker å være natteravn. Samtidig strammer man i stor grad inn mulighetene for deltakelse utover det å være vanlig natteravn fordi det er begrenset med ulike ansvarsverv. Det er ønskelig å ha mange vandrere som er med av og til, men man har i stedet få vandrere som er med ofte. Dette er personer som bruker mye av sin tid til å gjøre en innsats, som igjen opprettholder organisasjonen.

Natteravnene har ikke mange sosiale aktiviteter ut over selve vandringene, men det kan virke som om det er nok for de fleste. Vandringene blir de sosiale aktivitetene og Natteravnene prøver å delta på andre arrangementer som russefeiringen på Tryvann, Norway Cup og den årlige VGlista topp 20 på Rådhusplassen i Oslo. I tillegg til vandringene er samlingene før og etter en vandring, samt pausen et bidrag til det sosiale fellesskapet i organisasjonen.

4.2.3 Forventninger eller plikt?

Begrunnelser for først å delta kan være annerledes enn de begrunnelser man har for å fortsette. Jeg har fått inntrykk av at det bygges opp en viss forventning til at man skal være med ofte, og helst hver eneste helg, spesielt dersom man har begynt å være med relativt ofte. Jeg har selv merket presset om å være med da jeg ble spurt om å være med på en vandring under et russearrangement på Tryvann. Da jeg nølte fordi jeg var usikker på om jeg hadde anledning til å være med, fikk jeg til svar at det var behov for så mange som mulig, som igjen bidro til at jeg valgte å bli med. For min del var det tosidig, både at jeg var ønsket som natteravn, men også at jeg indirekte ble fortalt at dette var en vandring jeg som forsker burde delta på.

Frivillighet er ikke noe som oppstår av seg selv og det er vanskelig å rekruttere flere til et frivillig arbeid dersom vi ikke vet hva det er som gjør at folk ønsker å bidra. Verdibegrunnelser fungerer ofte ikke alene for å få rekruttert frivillige (Habermann, 1987).

Habermann påpeker et viktig poeng med tanke på å rekruttere nye frivillige, men det kommer også an på hvilke grupper man ønsker å rekruttere. I Natteravnene kan det virke som om verdibegrunnelser er nok til at folk ønsker å engasjere seg, men det er ikke nok til at folk velger å fortsette som frivillig. Det er behov for noe mer, og det kan hende at mulighetene for å få et verv eller en posisjon i organisasjonen er det som skal til for å beholde folk som frivillige. Som jeg viser i neste kapittel er også verv attraktivt for frivillige. Man får

muligheten til å være annerledes enn de andre, og ikke minst stå i en ansvarsposisjon hvor man er ansvarlig overfor en gruppe som gruppeleder, eller ovenfor hele organisasjonene som styremedlem. Det er viktig å presisere at ikke alle ønsker å ta på seg et slikt verv, men at det kan være lønnsomt for organisasjonen å ha slike verv forbeholdt frivillige, nettopp for å beholde dem.

Hvor lenge kan man regne med at folk blir i en frivillig organisasjon? Det er en relevant problemstilling for Natteravnene som er helt avhengige av de frivillige for å opprettholdes som organisasjon. Habermann (1987) mener at det å være frivillig er en livsstil. Noen blir i den samme organisasjonen i årevis, og kan ikke «pensjoneres» på grunn av alder slik man kan i det vanlige arbeidslivet. De fleste blir i 3-4 år, og over halvparten av dem som starter opp blir lengre enn et halvt år. Dersom en frivillig får belønning som samsvarer med motivene, er det rimelig å tro at motivasjonene opprettholdes (Lorentzen et al. 1995), men da må man også vite hva motivene er.

Diana Leat mener at ansvarlighet er knyttet til ulike forventinger eller en lojalitet som bunner ut i identifiseringen av et felles sett med idealer og verdier (Leat, 1988). Vandrerne samles om en felles ide om at det de gjør er nyttig, men andres forventinger om at man skal delta ofte kan føles som en plikt. Som tidligere nevnt er det flere forventinger knyttet til vandrere som er med ofte, og det kan føles som en plikt å møte opp nesten hver helg fordi andre regner med at man dukker opp.

4.3 Hvem er uegnet som natteravn?

Under intervjuene var det snakk om hvordan en natteravn bør være, men samtalen gled ofte inn på hvordan en natteravn *ikke* bør være. Det er gjerne det som er interessant å snakke om, samtidig som man setter et tydelig skille mellom hvem som passer inn hos Natteravnene og hvem som ikke gjør det.

Jeg ønsker å si noe om hvordan vandrerne mener at den allmenne natteravn bør være ut fra de erfaringer de har fra tidligere, og samtidig få frem noen av de generelle holdningene som eksisterer innad i organisasjonen. Organisasjonen som helhet poengterer at den har stor takhøyde, og at det i utgangspunktet er plass til alle som ønsker å gå som natteravn. Gjennom intervjuene mine og feltarbeidet har jeg allikevel fått forståelsen av at det foreligger uformelle krav til alle som ønsker å gå natteravn. Utad blir det frontet at folkeskikk og edruskap under vandring er hovedkrav, men innad ligger det flere krav til grunn. Som nevnt er det et ønske om å ha med mange vandrere som er med ca. en gang i måneden, men samtidig et behov for

vandrere som kjenner organisasjonen så godt at de passer inn i styret eller til å ha andre ansvarsverv. Når man har fått et slikt verv er det ønskelig at vervet ikke brukes som et statussymbol for å stille seg over de andre vandrerne. Organisasjonen ønsker å ha en flat organisasjonsstruktur, men er samtidig helt avhengig av å ha ansvarsverv som til tider har ført til en hierarkisk organisasjonsstruktur. Jeg bruker de neste to kapitlene til å gå igjennom de utfordringene som er knyttet til de ulike ansvarsvervene som finnes i Natteravnene, og derfor dette avsnittet til å si noe om hvilke egenskaper en menig natteravn ikke bør ha, i følge informantene, men også knyttet til egne oppfatninger under feltarbeidet.

Jeg ønsker å ta for meg de to årsakene som i følge informantene mine kan være de mest ødeleggende for Natteravnenes virksomhet og rykte; *rambotendenser* og *ønske om å oppnå status gjennom verv og posisjoner*.

4.3.1 Rambotendenser

Det er veldig lite forventinger til folk, men man ønsker jo at motivene er riktige. Et uønsket motiv er «actionjunkien», for eksempel, som stiller opp med håndjern og skuddsikker vest, og skal ut og rydde opp i byen. (Anders, 40 år)

Slik beskrives personer som har rambotendenser, og det er personer Natteravnene ikke ønsker å ha med ute på vandring. Dette blir trukket frem fordi det fremgår tydelig i Natteravnenes vedtekter og formål at Natteravnene ikke griper inn i situasjoner, og ikke har noen myndighet ut over det den vanlige samfunnsborger har. Allikevel tiltrekker organisasjonen med jevne mellomrom personer som er i overkant interessert i politiet og andre ordensinstanser. De kommer gjerne kledd i mørke klær og sko slik en vokter ville gått kledd. De har mye kunnskap om begrepsbruk i politiet, og bruker tid på å følge med på politiets radio. De er veldig opptatt av Natteravnenes samband, og spør gjerne om og når de kan få bruke det. Det er spennende for mange å ha ukentlig kontakt med politiet og det å være en autoritær person som folk henvender seg til når de trenger hjelp.

Det ser ut til å være utelukkende menn som har et ønske om å rydde opp i byen, og enkelte har fått beskjed om at de ikke passer til å være natteravn. Det skjer gjerne etter én eller flere konkrete episoder som andre vandrere reagerer på. Jeg var selv med på vandring under et russearrangement på Tryvann hvor en vandrere ble bedt om å ta av seg vesten og regelrett gå hjem. Han hadde tatt med deg en sekk med forskjellig typer utstyr, blant annet slike plaststrips lik dem politiet bruker ved massearrestasjoner. I den situasjonen ble daglig leder ringt opp av vandringsansvarlig, og de besluttet sammen å sende vandreren hjem. Som Bjørn

(60 år) sier hadde denne vandreren helt andre årsaker for å være natteravn enn det som var ønskelig:

Han kom jo hit for å leke politi i gata, eller noe slags SWAT-team. Han hadde misforstått dette totalt. Jeg tror han mente det godt, men han fikk det bare ikke til.

Jeg fikk i ettertid vite at det hadde vært flere som hadde reagert på denne vandreren tidligere, og at man var klar over at han muligens ikke var egnet som natteravn.

En annen vandrør forteller at rambotendenser ikke i utgangspunktet er problematisk dersom det fremgår at de gjør en god jobb som natteravner. Problemet er bare at slike interesser litt for ofte overstyrer og blir dominerende ute på vandring. Det var også tydelig at blir du bedt om å ta av deg vesten ute på vandring, er du ikke lenger ønsket som natteravn senere.

4.3.2 Statussøkeren

Som ny natteravn er det grunn til å tro at man ikke vet så mye om hvordan Natteravnene er organisatorisk bygget opp. Jeg har beskrevet ulike begrunnelser som oppgis for å bli natteravn, men også vist at begrunnelsene for å fortsette ikke nødvendigvis er like de man har for å begynne. Ingen av informantene nevnte ønsket om å få et verv eller ansvar som begrunnelse for å være frivillig hos Natteravnene, men dette vil heller ikke anses som å være en legitim årsak. Som nevnt vil man nok heller ikke kjenne organisasjonen godt nok til å vite hvilke muligheter som finnes.

Da informantene snakket om «statussøkeren» var det ofte med bestemte personer i tankene, som også ble nevnt under intervjuene. Det er viktig å presisere at flere av intervjuene ble gjort kort tid etter forrige årsmøte, som resulterte i at flere personer, blant annet fra styret, gikk ut av organisasjonen. Flere informanter poengterte derfor at det å hige etter posisjoner i Natteravnene ikke samsvarer med organisasjonens ideologi, og hvorfor man i utgangspunktet er natteravn:

Det har blitt et statussymbol og at folk higer etter å oppnå en posisjon, og da synes jeg at man er der på feil grunnlag, du er der for å være natteravn, ikke for å få en posisjon. (Karen, 50 år)

Som nevnt tidligere i kapitlet så er ikke alltid ildsjeler positivt i en frivillig organisasjon. Det starter gjerne positivt med stor engasjement og pågangsmot, til at man utvikler et eierskap til organisasjonen, og også Natteravnene har til tider vært preget av dette. Ildsjelene har sterke meninger om hvordan ting bør gjøres og har gjerne en fiendtlig holdning til alt de ikke er

enige i. Styret er valgt av årsmøtet som utløser demokratiske rettigheter for alle medlemmer i Natteravnene. Som Anne (75 år) sier er det også slik det skal foregå:

Det er kanskje den farlige biten at ildsjeler møtes, at man får veldig sterke ideer om hvordan man skal gjøre ting, men vi må jo følge de demokratiske spilleregler, og så må vi diskutere tingene, og så må vi ha avstemming, og så må vi gå for det som flertallet mener er riktig, og sånn må det være.

4.3.3 Hva gjøres for å unngå uønskede natteravner?

Natteravnene har innsett at noen problemstillinger med jevne mellomrom vil dukke opp, og uønskede personer er en av dem. De har vurdert å ta inn alle nye natteravner til en samtale før de er med på første vandring, for å allerede da sile ut de som ikke passer inn med organisasjonens ideologi.

Vi ser nødvendigheten av å ha en samtale med hver enkelt som ønsker å bli vandrer på dagtid, for å avdekke uheldige motiver med å være med. (Trond, 40 år)

Når Trond sier «vi» snakker han om administrasjonen som han selv er en del av. Slike samtaler praktiseres til en viss grad, men ettersom administrasjonen har kontortid frem til klokken halv fem er det ikke alle som har mulighet til å komme inn til en samtale før det. Det legges heller opp til en lengre telefonsamtale hvor det forsøkes å gi den nye vandreren et innblikk i hvem Natteravnene er, og hva de gjør. Når den nye vandreren kommer følger man opp gjennom gruppeledere og vandringsansvarlig og spør gjerne om kommentarer fra dem. Utfordringen her er hvem som skal bestemme om dette er en potensielt flink natteravn eller om man bør følge litt ekstra med. En av vandrerne fortalte at som gruppeleder får man av og til beskjed om å følge litt ekstra med på en vandrer, og da kan man jo risikere at man følger litt for godt med og finner det man leter etter.

Uønskede motiver som rambotendenser vil være en del av utfordringene som Natteravnene møter med jevne mellomrom, men de mener selv at de er flinke til å se tendenser relativt kjapt, og derfor har en mulighet til å forhindre at de kommer særlig til syne. At en person ønsker å oppnå verv og posisjoner i Natteravnene er ikke direkte synlige tendenser, men kommer til uttrykk over tid. Som tidligere nevnt er det ikke plass til mange ildsjeler på en gang i frivillige organisasjoner, men at noen ønsker å gjøre en ekstra innsats utover det å være natteravn kan neppe sees på som utelukkende negativt.

4.4 Oppsummering

Natteravngruppen i Oslo sentrum er sammensatt av mange ulike typer frivillige, både ut fra bakgrunnsinformasjon, men også ut fra hvilke begrunnelser de oppgir for å være frivillige natteravner. Det som skaper tilhørighet for noen, kan skape avstand til andre (Lorentzen, 2008), og ikke alle finner Natteravnene som sin ideelle frivillige arena. Det frivillige arbeidet skiller seg ut ved at arbeidstidene er ugunstige og at det i stor grad er et aktivt arbeid. Det er lite rom for å være en passiv tilskuer, og man må være delaktig i det som skjer ute i gatene. Dette er nok også en av årsakene til at de velger nettopp Natteravnene som sin frivillige arena. Som en av informantene mine uttalte føles det nyttig å kunne være direkte oppi situasjoner og være i stand til å gjøre en forskjell der og da. Ønsket om å kunne hjelpe og så faktisk få muligheten til å gjøre det, bidrar til at man velger å bruke en del av sin tid på nattevandringer. Flere har også uttalt at de ser at det er et behov for dem, og det er nok en av de viktigste årsakene til at man helg etter helg går natteravn. Det er viktig å føle at man er til nytte, og at ikke alle kan gjøre samme jobb. Det krever erfaring og kunnskap om bylivet, og det får man gjennom å være med ut på vandring.

Anders' (40 år) historie fra en vandring illustrerer følelsen av å være til nytte, selv om man ikke alltid fungerer som en oppsøkende gruppe:

En gang jeg gikk ute så var vi en gruppe som tråla opp og ned Karl Johan, og det var det vi gjorde egentlig hele kvelden. Og vi møter da en godt påseilet fyr ganske tidlig på kvelden. «Å natteravner, så koselig å se dere!» Synes det var helt topp å se natteravner ute, og så møter vi samme fyren noen timer senere. «Å flere natteravner, kjempegøy! Jeg føler meg trygg på byen i kveld!». Og så sent på kvelden så har han havna i noe bråk, han samme fyren, og det var han som hadde startet hele bråket, noe krangel og et eller annet. Og så kommer vi gående en gang til, og han ser jo enda en gang natteravner. Han kjenner ikke igjen folka, han er så påseilet at han ser bare natteravner, og han slipper fyren han står og rister i og «Nei, fanken! Dere er jo overalt!»

Én natteravngruppe kan gjøre en stor forskjell. Denne mannen følte seg først trygg over å se natteravner, og så kommer det en «ny» gruppe som forhindrer at han gjør noe dumt. Slik Anders forteller opplevde denne mannen Natteravnene på flere måter og i tillegg var det én og samme gruppe som stod for alle møtene.

Vi gjorde ingenting. Det eneste vi gjorde var å hilse på ham. Hele grunnideen til Natteravnene er i grunnen veldig, veldig god!

Det er viktig for en frivillig organisasjon som Natteravnene å ikke nødvendigvis fokusere på *hvorfor* vandrerne ønsker å bli natteravn, men *hva* de kan bidra med som natteravner. Det har vært mye fokus på egnede og uegnede vandrere uten at man har jobbet målrettet for å finne en plass til alle. Det er enklere å si at noen ikke passer inn enn å finne ut hva de faktisk kan gjøre. Dette er en velkjent problemstilling for mange frivillige organisasjoner, og problemet til Natteravnene er at det ikke finnes så mange ulike oppgaver for de frivillige. Det å gå som natteravn er hovedoppgaven, og er det det man ønsker blir man kanskje ikke så fornøyd om man blir satt til å koke suppe hver lørdag i stedet.

Å være natteravn er ikke en ren altruistisk handling, men ønsket om å gjøre noe for andre er helt klart til stede, selv om informantene også oppgir andre begrunnelser for sin innsats. Ønsket om å bidra forsterkes tydelig av følelsen om at man er til nytte for andre. Hver eneste helg har natteravngruppene flere «oppdrag» som opprettholder tanken om at det er viktig at de er der. Titmuss (1970) bruker begrepet *altruisme i fellesskap* om bloddonasjoner, men det kan også brukes på nattevandringer. Folk gir uten å få noe igjen for det, og en slik frivillighet vil, i følge Titmuss, institusjonalisere altruisme og lage et rammeverk som oppfordrer folk til å bry seg om hverandre og skape fellesskapsrelasjoner. Anders' eksempel ovenfor skaper en slik fellesskapsrelasjon, og følelsen av å være til nytte øker. Gjennom å opprettholde den følelsen vil man også kunne beholde vandrere fordi de oppfatter at de er en del av et nødvendig fellesskap. Dersom den følelsen overstyrrer de andre begrunnelsene for deltakelse vil slike hendelser som Anders beskriver gjenspeile en form for altruisme i fellesskap. Informantene mine er klare på hvordan en natteravn bør være og har også klare formeninger om hvem som er uegnet som natteravn. Både styremedlemmer og administrasjonen kommer med forslag til hva man kan gjøre for å beholde vandrere som er et positivt bidrag til organisasjonen, og samtidig unngå å tiltrekke seg personer med uønskede motiver. I praksis har dette vist seg å være vanskelig, og det kan virke som om organisasjonen er klar over de utfordringer som er knyttet til frivillige organisasjoner.

5. Frivillige med ansvarsverv.

Dette kapitlet omhandler hovedsakelig gruppeledervervet i Natteravnene, som er et av flere ansvarsverv som frivillige kan tildeles. Den typiske frivillige lederen har en avgrenset oppgave og utfører oppgaven sin i et samspill med en gruppe (Ulstein, 1998), og det er slik en gruppeleder også fungerer.

Under en vandring er det én person som er *vandringsansvarlig*, og som rollen tilsier har den personen ansvar for hele vandringen. Det innebærer å være tilstede under vandringen, dele vandrerne inn i grupper, sørge for at det er mat i pausen og generelt ha det overordnede ansvaret dersom noe skulle skje. Tidligere var det frivillige vandrere som hadde vandringsansvaret, men fra høsten 2009 har ansvaret vært fordelt på organisasjonens tre ansatte. Dette ble gjort fordi man ønsket å flate ut strukturen i organisasjonen ved å ha færre verv innad i organisasjonen, men også fordi det var vanskelig å stille den type krav til de frivillige vandrerne. Som vandringsansvarlig skal man dele vandrerne inn i grupper, og er også kjøkkensjef under vandringen og skal lage suppe til pausen. Dette innebærer at man er inne i Natteravnenes lokaler under vandringen, i stedet for ute i gatene

Et styreverv er sammen med gruppeledervervet de to store vervene som er tiltenkt frivillige personer. Andre verv er sjåfør av natteravnbilene og medlem av valgkomiteen. Det er styret som forslår gruppeledere og ofte etter anbefaling fra andre vandrere.

Gruppeledervervet har eksistert nesten siden begynnelsen av natteravnvirksomheten, og ble opprettet fordi man så at det var et behov for å strukturere vandringene ute i gatene ved å ha en leder på hver natteravngruppe. Gruppeledervervet var ment som en positiv ordning ute i gatene, men har vist seg å også ha betydning for hvordan organisasjonen fungerer innad. Jeg viser i neste kapittel hvordan det omvendte skjer når en frivillig organisasjons styre kun består av frivillige vandrere. Det kan være vanskelig for vandrerne å skille rollene som er knyttet til de ulike vervene, både fordi det er attraktivt å ha et verv, men også fordi de glir over i hverandre. Spesielt vanskelig er det når samme person har flere verv.

I forrige kapittel ble det fremhevet at informantene mine mener at å søke etter å oppnå status gjennom verv er et uønsket motiv. Jeg tar her for meg gruppeledervervet som et eksempel på en av utfordringene Natteravnene står overfor som frivillig organisasjon.

5.1 Bakgrunn for gruppeledervervet.

I starten av natteravnvirksomheten hadde man, som nå, et fast møtested før en vandring og hvor man også møttes til pause og etter vandringen. Kontorlokalene og vandringslokalene var adskilt frem til slutten av 1990-tallet fordi kontorlokalene var lite egnet til å bruke som møtested under vandringene. Ulike møtesteder ble brukt etter avtaler med for eksempel Kirkens Bymisjon. I 1990 hadde Natteravnene kontor i Tøyen Kirke, og har frem til de flyttet inn i nåværende lokaler i Storgata 28 vært innom tre andre adresser. Til å begynne med fantes det ikke gruppelederverv, men man møtte opp til den gitte adressen og delte seg selv inn i grupper. Det var derfor ingen som fortok en gruppeinndeling slik det er nå, og man fant sine egne gruppemedlemmer. Det var gjerne de samme som var på gruppe på hver vandring, og det var i følge daglig leder, Lars Norbom, et problem at det dannet seg grupperinger og klikker innad i organisasjonen. Man opplevde også at enkelte vandrere tok turen på egenhånd og gikk natteravn alene, noe som er i mot vandringsinstruksen som sier at en natteravngruppe skal bestå av minst tre personer. Norbom mener at man begynte med gruppeledere i 1994 eller 1995, etter at det hadde vært flere episoder hvor vandringsinstruksene ikke ble fulgt. Som mange frivillige organisasjoner har også Natteravnene, som nevnt, tiltrukket seg folk med alle typer bakgrunn og ulike begrunnelser for å engasjere seg. Ikke alle har blitt ansett egnet som natteravn, og man innførte derfor en regel om at alle grupper skulle ha en gruppeleder som var utnevnt av styret.

5.2 Gruppeledervervet

I Natteravnenes vedtekter omhandler § 5.6 frivillige med lederansvar. Der står det:

Styret oppnevner personer som anses egnet til gruppeledere. Gruppeledere oppnevnes ved behov. Styret kan bringe gruppelederverv til opphør dersom vedkommende viser seg uegnet. Gruppelederne har et særlig ansvar for veiledning av nye vandrere, samt ledelse og fordeling av oppgaver i den enkelte gruppe ute på vandring.

Som gruppeleder har man ansvar for en gruppe på tre til fem personer. Man bestemmer hvor gruppen skal vandre og vurderer om man skal kontakte natteravn bilen, politi eller ambulanse. Et slikt verv kan virke gjevt for mange, og det finnes de som spør om når de kan få lov til å bli gruppeleder. Organisasjonen ønsker ikke at gruppeledervervet er noe man streber etter å oppnå, men skal tildeles de som virker mest egnet til det. Alle nye gruppeledere skal i

prinsippet gjennom et gruppelederkurs hvor de får opplæring i hvilke oppgaver og ansvar som er knyttet til gruppelederrollen.

Dette er slik man ønsker at tildelingen av vervet skal foregå, men jeg har flere ganger opplevd at vandrere har blitt tildelt ansvaret rett før en vandring. Dette skjer når det er mangel på gruppeledere. I følge Natteravnenes vandringsinstruks skal det være en leder på hver gruppe, men på grunn av drop-in-systemet som Natteravnene i Oslo sentrum har i forbindelse med sine vandringer vil det ikke være klart hvor mange som kommer på hver vandring før de faktisk er der. Det samme gjelder da for gruppeledere, og er det få gruppeledere til stede under en vandring hender det at noen blir spurt om de har lyst til å prøve seg som gruppeleder. Gruppeledervervet er sett på som en nødvendighet i Natteravnene, men det er ikke alltid uproblematisk å tildele personer betydelig ansvar. Jeg ønsker å trekke et skille mellom gruppeledervervet slik det fremstår ute i gatene under nattevandringene og de utfordringene det er å ha et slikt verv innad i organisasjonen.

5.2.1 Gruppelederrollen ute i gatene

Første gang en vandrers prøver seg som gruppeleder bør vedkommende være på gruppe med en som allerede er gruppeleder. Styret og administrasjonen kan da få tilbakemelding på hvordan han eller hun fungerer som gruppeleder. En av mine informanter, som også er gruppeleder, forteller at man ikke kan sette hvem som helst som gruppeleder, da det ikke er alle som passer til å være leder. Det hender også at andre vandrere må ta over en situasjon for en gruppeleder:

Jeg husker en gang på Karl Johan, da var ikke jeg gruppeleder, men jeg måtte jo bare ordne opp. Det var to stykker som var slått bevisstløse og hun som var gruppeleder hun stod jo bare der. Og da tok jeg og «du gjør det» og «du gjør det». (...) og da tok jeg styringen for da var det NN som var gruppeleder, og jeg så at det taklet hun ikke. (Karen, 50 år)

Gruppen hadde kommet i etterkant av en slåsskamp, og gruppelederen stivnet helt. Min informant følte derfor at hun måtte overta situasjonen, men sier også at slike ting skjer av og til fordi man ikke alltid vet hvordan man vil reagere i ulike situasjoner.

Det er ønskelig at det er vandrere som har vært med en stund som blir tildelt gruppeledervervet, men det skjer som sagt stadig at relativt nye vandrere får prøve seg som gruppeleder uten at de er oppnevnt av styret. En av informantene mine fortalte at hun ble gruppeleder nesten med én gang etter at hun meldte seg som natteravn, og flere av dem som er gruppeledere i dag ble tildelt vervet etter kort tid. Natteravnene vil gjerne ha gruppeledere

som har erfaring som natteravn og som er med på minst én vandring i måneden, men det er ikke alltid mulig å oppnå dette, noe som tyder på at det ikke alltid er samsvar mellom det Natteravnene ønsker og det de faktisk får til på vandringene.

Selv om Natteravnene ønsker en flat struktur innad i organisasjonen har de fortsatt med å ha en gruppeleder på hver gruppe. Det har vært diskutert hvorvidt man skal fjerne «leder» fra vestene som gruppelederne bruker¹⁶, men de har foreløpig blitt værende. Årsaken til at Natteravnene i utgangspunktet gjorde gruppeledernes vester annerledes var for å synliggjøre overfor politi og ambulanse hvem som var ansvarlig for gruppen. I en situasjon hvor Natteravnene har tilkalt politiet vil det ikke nytte at fire personer forsøker å avgi sin forklaring samtidig. Hensikten er da at gruppeleder er den som snakker og forklarer hva som har skjedd. Det hender også at politiet tar kontakt med Natteravnene, og da er det fordelaktig at de vet hvem de skal henvende seg til. Natteravnene skiller seg ut fra andre blant publikum fordi de er edrue og bedre vitner enn berusede personer. Natteravnene er i større grad objektive i sine forklaringer, noe ikke alltid venner eller kjærester er.

En annen årsak til at gruppeledervervet er fordelaktig er at selv om en natteravngruppe har et flertall av vanlige vandrere så har de av og til også med sivilarbeidere, besøkende og samfunnsstraffedømte. Natteravnene har en avtale med Siviltjenesten Dillingøy om at sivilarbeidere kan være med på to hele vandring og få tre dager avspasering fra arbeidsgiver. Mange sivilarbeidere benytter seg av denne ordningen, og under noen vandring er det flere sivilarbeidere med. Det hender også at Natteravnene har besøk av personer som ønsker å være med på en vandring uten at de melder seg som fast natteravn. Det kan være studenter som skriver oppgaver, eller gjør en reportasje om Natteravnene eller nattelivet i Oslo generelt, journalister og fotografer, eller politikere som vil se hvordan bylivet i Oslo utarter seg i helgene. De aller fleste har da vært med på en gruppe som natteravn, slik som jeg selv også var da jeg første gang var med på en vandring. Natteravnene får også henvendelser fra Kriminalomsorgen om muligheten for at samfunnsstraffedømte kan bruke sine timer hos dem. Natteravnene har strenge regler på hvem som får en slik mulighet, og ønsker for eksempel ikke å ta i mot personer dømt for vold. De fleste som soner samfunnsstraff hos Natteravnene er dømt for økonomisk kriminalitet eller fartsovertredelser. Våren 2010 var det to personer som sonet sin samfunnsstraff hos Natteravnene, enten ved å være med ut på vandringene eller ha kjøkkentjeneste inne i lokalene under vandringene.

---

¹⁶ Gruppeledernes vester er merket med «leder» og skiller seg ut fra de menige vandrernes vester.

Sistnevnte innebærer laging av suppe, oppvask og rydding. Ute på vandringene går de som vanlige natteravnere.

At gruppene er så ulikt sammensatt gjør at Natteravnene ser et behov for å ha en gruppeleder på hver gruppe. Gruppelederne representerer trygghet for de andre som er med i gruppen, og det er enighet om at de er nødvendige ute på vandringene. Som Anders (40 år) sier:

Jeg er glad for at vi har gruppeledere tross alt, fordi de er erfarne flinke folk som fungerer utad, overfor politi og AMK, men også like mye innad fordi de skaper trygghet i gruppa ved å være erfarne og tilstede, så vi må ha gruppeledere, helt klart. (Anders, 40 år)

En gruppeleders egenskaper

Det er nok forskjeller, for det er klart at det er noen gruppeledere som nok har en større grad av seriøsitet enn andre. De har, på en eller annen måte, enten som natteravnere eller i andre sammenhenger, så har de tilegnet seg kunnskaper og det å kanskje lese en situasjon. (Stian, 30 år)

I forrige kapittel kom det frem at mange av vandrerne har klare oppfatninger om hvordan en natteravn bør være, men som Stian sier er det bestemte egenskaper en gruppeleder bør ha for å gjøre en god jobb. Det viktigste er å være observant og tilstede i situasjonen. En annen vandrere sier at en gruppeleder skal være konsentrert på oppgaven som natteravn, og at man må finne en balanse mellom oppgaven og det sosiale. En gruppeleder bør også ha erfaring som natteravn, men som sagt er ikke det alltid tilfelle.

5.2.2 Gruppeledervervet innad i organisasjonen

Kunnskapen om hvem som er egnet som gruppeledere baseres mye på tilbakemeldinger fra andre vandrere. Under en vandring er man på én gruppe og har lite kontakt med de andre gruppene bortsett fra i pausen. Man får ikke sett alle i «aksjon» ute på vandringen, og er derfor avhengig av tilbakemeldinger på for eksempel nye gruppeledere. Skillet går mellom hva som gagnar organisasjonen utad og hva som er fordelaktig innad i Natteravnene. En av de største utfordringene organisasjonen har med å tilegne frivillige vandrere ulike verv er at man av og til må ta fra noen et verv. Som Trond (40 år) sier: *I det øyeblikket noen blir fratatt sine verv, så mister vi de som vandrere.*

Det er derfor nødvendig å kjenne vandrerne godt, slik at man kan unngå situasjoner hvor vandrere blir fratatt verv, og så slutter som natteravn. Det attraktive skal ligge i å være natteravn, ikke i ønsket om å oppnå en posisjon innad i organisasjonen. For å forhindre dette må det være få mulige posisjoner å oppnå uten at det går ut over den organisatoriske

oppbyggingen til Natteravnene. Ved å bli gruppeleder får man også et eget adgangskort og egen førstehjelpstaske. Slike ting kan bidra til å holde vervet attraktivt.

Det har vært diskutert i styret om gruppeledervervet bør fjernes, men hittil har det vært enighet om at vervet gjør mer nytte enn skade. Det er gjerne de negative episodene som huskes og som åpner for diskusjon om hvorvidt verv skal fratas. Det blir et tydelig problem når personer velger å slutte som natteravn fordi de blir fortalt at de ikke lenger er ønsket som gruppeleder. Det betyr ikke at de ikke er flinke natteravnere, men at de ikke passer inn i den lederrollen som gruppeleder utgjør. Som Trond sier er det vanskelig å frata noen et verv, fordi man vet at det innebærer en mulighet for at personen slutter å gå som natteravn. At man velger å slutte er ganske naturlig ettersom vandrerguppen i Oslo sentrum er relativt liten. Når slike ting skjer blir det et samtaletema blant vandrene, og det er forståelig at det er vanskelig for dem det gjelder å fortsette som natteravn. Natteravnene som organisasjon har flere alternativer for å forhindre slike episoder. Som nevnt så har et av dem vært å avvikle gruppeledervervet, men foreløpig har de altså valgt å beholde det. Et annet er i større grad å oppnevne gruppeledere slik det i utgangspunktet skal gjøres, ved at styret oppnevner dem de synes er egnet. I de tider hvor gruppeledere nærmest er mangelvare kan flere oppnevnes til vervet gjennom styret i stedet for å bli spurt før en vandring. Samtidig kan vervet muligens gjøres mindre attraktivt ved at forespørselen blir mindre formell. Når en person blir tildelt gruppeledervervet gjennom styret er det i større grad en høytidelig prosess enn om vedkommende blir spurt i forkant av en vandring eller under en vandring. Natteravnene ønsker at vervet skal være noe man tar på seg fordi man selv ønsker det, og fordi andre anser personen det gjelder som egnet til å utøve det ansvaret som vervet innebærer. Det skal ikke være et ansvar man tar for gitt, men en tildeling som tas seriøst. Å ha ansvar for andre er en viktig og alvorlig oppgave, og slett ikke alle passer til et slikt verv. Å spørre om man kan bli gruppeleder kan være et tegn på at man kanskje ikke er egnet, da fokuset ofte er feil. Det er gjerne de med rambotendenser som spør om når de kan få bli gruppeleder, da det innebærer at de går med ledervest og samband, samt at det er dem som skal ha kontakt med politiet.

En av informantene mine hadde en klar oppfatning av gruppeledervervet, og kom med forslag til hva som kan gjøres for å fjerne attraktiviteten som ligger bak et slikt verv:

(...) jeg er ikke så glad i uttrykket gruppeleder heller, jeg synes heller man skulle begynne å snakke om gruppeansvarlig, det vil si den som har ansvaret for gruppen og ikke snakke om dette med ledergreiene. For da blir det kanskje ikke så gjevt å være leder når man presiserer at her er det ansvar vi snakker om. (...) Dette med leder har ofte en viss pondus, ansvarlig er mer sånn, ja ja.
(Bjørn, 60 år)

En endring i begrepsbruk kan muligens hjelpe på konflikter knyttet til gruppelederrollen, men jeg tror at *ansvarlige* veier nesten like tungt som *leder*. Dessuten så er gruppelederrollen så impregnert i Natteravnene og vandrerne at det skal godt gjøres å endre fokuset på hva det innebærer. Det er et ønske om å jevne ut de forskjellene som har bygd seg opp over tid, og bevisstgjøring rundt de begreper som brukes kan bidra til at man får dette til. Det kan helt klart være en fordel at styret består av frivillige vandrere som er kjent med det frivillige grunnlaget som Natteravnene er bygget på. Ettersom alle mine informanter har ett eller flere ansvarsverv i Natteravnene vil deres synspunkter ikke nødvendigvis være representative for natteravner generelt, men samtidig har de nok i større grad en forståelse av de utfordringer Natteravnene som frivillig organisasjon står overfor. Flere av informantene mine sier at det snakkes mye innad i organisasjonen om utfordringene knyttet til at frivillige har ulike verv, men at man har avfunnet seg med at det vil være slik fordi det er et behov for blant annet gruppeledere. Anne (75 år) sier:

Du vet, det blir håpløst med organisasjonen hvis det bare er høvdinger og ingen menige indianere. Det er det eneste praktiske at det er litt sånn, men altså, det er jo noen som synes at det er veldig stas da.

Selv om det ikke er ønskelig å fjerne gruppeledervervet ser man at det er mulig å gjøre noe for å flate ut strukturen og fjerne det vervhierarkiet som eksisterer. Bjørn (60 år) sier:

Gruppeleder, vandringsansvarlig, da er du liksom på toppen av hierarkiet og det er ikke meningen. Det er ikke det, for det er ikke på den måten du skaper et godt miljø i frivillighet. Jeg tror at vi må løse opp de forventningene og vi må ikke lage roller, for det er klart det at gruppelederne «ja, vi er en gjeng», for ikke å snakke om vandringsansvarlige «da har vi alt å si i denne verden».

Hvordan kan Natteravnene få til at forventningene løses opp? Ordningen med vandringsansvarlige har endret seg, men gruppeledervervet er det samme. Det har vært forsøkt å gjøre gruppeledervervet mindre attraktivt ved å ikke lenger ha et eget gruppelederseminar hvor man reiser bort på hotell i et par dager. I stedet skal gruppeledersamlinger foregå i Natteravnenes lokaler uten overnatting. Det ble også kjøpt inn skinnjakker som gruppelederne brukte ute på vandringene, men som Bjørn (60 år) forteller så er de nå fjernet siden de ble et statussymbol for gruppelederne.

Skinnjakkene har også vært et statussymbol for gruppelederne, men de skal nå avvikles. Skinnjakka er fin den, det er ikke den som er problemet, det er symbolverdien til den, og at man da kvitter seg med den typen symbol. Symbolet vårt er gul vest, og alle har da en eller annen vinterjakke.

Nye vandrere

Natteravnene har mange utfordringer som frivillig organisasjon. Som flere andre frivillige virksomheter sliter de med å rekruttere nye frivillige. Det er aldri for mange natteravnere, og det jobbes kontinuerlig med å få med flere personer. Når man da har fått med nye vandrere vil man gjøre alt for å beholde dem. Hva skal til for å få folk til å komme igjen og igjen?

Gruppeledervervet kan være både et positivt og et negativt moment for å gjøre organisasjonen mer attraktiv. Når man kommer inn som ny vandrer og ser at det er en dynamikk i organisasjonen kan det virke både fremmende og hemmende for videre deltakelse. Ulike personer har bestemte posisjoner, det er godt organisert med utvalgte ledere og man har en klar plan for hvordan kvelden skal legges opp. Jeg opplevde selv en tydelig struktur blant vandrerne første gang jeg var med Alle, utenom meg, visste hva de skulle gjøre og hadde tydeligvis vært med på vandring flere ganger før. Jeg opplevde det som en trygghet at jeg hadde en leder på min gruppe og det var han jeg forholdt meg til hele kvelden. Samtidig kan det virke negativt i den forstand at alt er etablert og det er vanskelig å finne sin plass i gruppen. Ikke alle er like opptatt av å snakke med de nye vandrerne, men heller med dem man kjenner. Det er minst en uke siden sist man så hverandre, og mye av tiden før en vandring og i pausen går med til å snakke om tidligere episoder. Som ny vandrer har man ingen slike samtaleemner, og det er lett å sitte litt utenfor. Gruppelederne har et overordnet ansvar for å ta vare på nye vandrere, i følge Natteravnenes vedtekter, men også her er det ikke nødvendigvis samsvar mellom idé og praksis.

5.3 Å stille krav til frivillige

En annen utfordring ved frivillig virksomhet er hvor grensene går for å stille krav til frivillige engasjerte. Vandrerne i Natteravnene bruker hele lørdagskveld og -natt til å gjøre en innsats som ikke bare bidrar til å holde organisasjonen i drift, men som også har en nytteverdi for publikum som er ute den helgen. De bruker tilsvarende en hel arbeidsdag til frivillig virksomhet når andre ligger og sover. Hvordan kan man stille krav til sånne personer? Dette er et dilemma som Natteravnene står overfor fordi, som tidligere nevnt, vil de ikke kunne eksistere uten de frivillige vandrerne. De er avhengige av den frivillige innsatsen, og ser utfordringen i å kreve for mye av dem. Samtidig vil de heller ikke kunne eksistere dersom det ikke er noen som har det overordnede ansvaret for drift og virksomhet. Ideologien og natteravnånden kan være sterk, men uten en form for lederskap er den videre driften usikker. Det er et gjensidig behov for videre drift som medfører at det legges føringer for hvordan

denne skal foregå. Det interessante med Natteravnene er at de frivillige bestemmer over andre frivillige, ettersom de fleste ansvarsverv er forbeholdt frivillige vandrere. Dette vil bli videre diskutert i neste kapittel når styresammensetningen blir presentert, med spesielt fokus på gruppeledervervet.

Gruppeledervervet innebærer et ansvar for sin egen gruppe samt for de situasjoner man kommer opp i, og det forventes at alle gruppeledere i stor grad handler likt. Ingen gruppeledere er like. De velger hva de følger opp og hva de anser som nytteløst. Noen gruppeledere har en tendens til å oppleve mye på hver vandring, mens andre opplever noen hendelser per natt. De skal følge vandringsinstruksen til Natteravnene, men som Leat (1988) fremhever vil ansvarlighet innebære en kunnskapsbalanse mellom de som bestemmer og de som utøver arbeidet. En gruppeleder bør ha erfaring som natteravn, slik at kunnskapen om Oslo sentrum og ulike hendelser er stor. På den måten vil kvalitetssikringen være god, fordi man vet at de som er ute følger de retningslinjer som er satt for Natteravnene. En gruppeleder har ansvar for sin egen natteravngruppe, men også et ansvar for å opprettholde Natteravnenes rykte. Det er mange vandrere som bruker den gule vesten med natteravnlogoen, og det er umulig å kontrollere at alle har samme intensjon med å være natteravn. Gjennom å kvalitetssikre de som har ansvarsverv vil man ha noen på hver vandring som er tydelige på hva som er Natteravnene formål og hva som ikke er deres ansvarsområder. Da vil man kunne forhindre, eller i det minste oppdage, vandrere som kanskje ikke er egnet som natteravn. Som jeg har presentert tidligere kan det virke som om det på flere punkter ikke er fullstendig samsvar mellom teori og praksis. Gruppeledere blir oppnevnt uten godkjenning av styret og satt til et verv de kjenner til, men har lite erfaring i og kunnskap om.

At de frivillige vandrerne er bevisst på hva de ulike vervene innebærer kan være en styrke for Natteravnene som organisasjon, men da er det organisasjonens oppgave å sørge for at vervene tydeliggjøres før noen får dem. Det kan ikke forventes at vandrerne skal forstå hva som tillegges vervet dersom ingen forteller dem det. Som nevnt skal alle nye gruppeledere i prinsippet gjennom et gruppelederkurs før de er gruppeledere ute i gatene. Når dette ikke blir gjennomført kan man heller ikke forvente at nye gruppeledere vet hva vervet innebærer. Dilemmaet er hvor ansvaret skal ligge. Å fordele ansvar kan være en nødvendighet for å beholde vandrere, men da må man også være forbredt på at det medfølger utfordringer.

Leats accountabilityteori trekker frem en type ansvarlighet som innbærer retten til å kreve sanksjoner av dem som er ansvarlige (Leat, 1988). Natteravnene bruker denne form for accountability ved å stille ulike krav til gruppelederne, og i spesielle tilfeller også frata noen

et ansvarsverv. Det er sjeldent at organisasjonen benytter seg av en slik sanksjonering som fratakelse av verv, men har altså muligheten til det.

Selv om gruppeledervervet er et nødvendig verv er det ikke det som skal være avgjørende for at man fortsetter som natteravn.

Det må være en belønning for å gå natteravn, sånn personlig, men allikevel så tror jeg kanskje vi skal prøve å ramme inn natteravningen enda litt mer enn hva det har vært før, og gjøre en stolthet ut av å være vandrer, ikke være stolt av at du er sjåfør for Natteravnene, men at du faktisk er vandrer og at det er DET du går rundt og er stolt av, at det er DET man liksom har sterke følelser for. Så er det å være gruppeleder, det får bare være en bonus. (Anders, 40 år)

Tanken er altså å gjøre rollen som natteravn den attraktive, at det er det man ønsker å fremme som det viktige arbeidet ute i gatene. Det skal ikke være et hierarki blant natteravnene hvor noen har en høyere status enn de andre, men det er vanskelig å gjøre dette så lenge vervet faktisk eksisterer. Dersom man ikke vil fjerne gruppeledervervet helt, men fremdeles arbeide for en flat organisasjonsstruktur så kan løsningen ligge hos de som blir tildelt vervet, men også hos dem som tildeler vervet til bestemte vandrere. I teorien er gruppeledervervet bare en formalitet. Det ble opprettet fordi det var et behov for en struktur på vandringsgruppene og man så at det var nyttig å gi frivillige ansvar for det de var en del av.

Er det vervet i seg selv som er problematisk, eller er problemet at uegnede personer blir tildelt vervet? Vil de utfordringene som har vært knyttet til gruppelederne endre seg dersom man i større grad har en oversikt over hvem som til enhver tid er egnet som gruppeleder? Styret oppnevner gruppeledere både basert på sine egne erfaringer og på det de hører fra andre vandrere. Styret består av frivillige vandrere som kjenner de andre vandrerne godt, og man skulle derfor anta at når styret oppnevner nye gruppeledere er det fordi de selv har vært med på vandring med dem og sett at de kan bli flinke gruppeledere. God kommunikasjon mellom styret, administrasjonen, gruppelederne og de menige vandrerne er avgjørende for at Natteravnene kan fungere som frivillige organisasjon og takle de utfordringer som er knyttet til blant annet gruppeledervervet.

5.4 Oppsummering

Natteravnene som frivillig organisasjon jobber kontinuerlig med å ha en flat organisasjonsstruktur samtidig som de selv er med på å bygge opp under det hierarkiet som også eksisterer innad i organisasjonen. Vandringsansvaret har blitt fjernet som et frivillig verv for å gjøre strukturen flatere, men man kan spørre seg om den ikke har blitt opprettholdt

ettersom vervet nå er fordelt på organisasjonens tre ansatte. Er ønsket da å flate ut strukturen mellom de frivillige vandrerne uten at man fjerner vervene? Det er tydelig at Natteravnene ser et behov for at ansvarsverv blir opprettholdt, men at det da er færrest mulig verv og at det der det er mulig forsøkes å bruke ansatte fremfor frivillige.

Det Natteravnene jobber for innad i organisasjonen og det de faktisk klarer å få til, eller slik det faktisk er, kan til tider virke litt selvmotsigende. Fra organisasjonens side er det ønskelig å ha mange vandrere som går sjeldent, men man har i stedet fått et fåtall vandrere som er med ofte, i tillegg til vandrere som er med av og til. Jeg antyder i kapitlet at dette kanskje i større grad er fordelaktig. Da har man vandrere som kjenner Natteravnene godt og som har god kjennskap til det behovet som finnes ute i gatene. Ulempen ved å ha mange vandrere som sjeldent er med at det kan være vanskeligere å sette sammen gruppene og ikke minst utvikle gode gruppeledere. En gruppeleder kjennetegnes ved å være en erfaren vandrere som har vært mye med, men det vil man jo ikke få dersom organisasjonens struktur endrer seg radikalt fra slik den står nå. Jeg stiller spørsmålet om gruppeledervervet kan fjernes, men ut fra det som informantene mine sier, og det jeg selv har opplevd ute på vandring, er det helt klart et behov for å ha en ansvarlig på gruppen. I forbindelse med vandring på Tryvann har Natteravnene av og til kjørt en flat struktur uten gruppeledere, men i større grad brukt sjåførene som ledere på hver bil. Daglig leder har da vært stasjonert på en base og hatt ansvaret for å formidle kontakt fra saniteten og til bilene. Selv om man da hadde en overordnet ansvarlig, som en vanlig vandringsansvarlig, opplevde jeg i større grad en forvirring rundt hva de ulike gruppene skulle gjøre. Det kan også ha noe å gjøre med at selve strukturen rundt en vandring var annerledes enn den pleier på en vanlig sentrumsvandring. Gruppene stod mer samlet og avventet behov, vandrerne spiste når de hadde tid og lyst, og man byttet rundt på vandrerne slik at det ikke var fullstendig faste grupper. Det ble i større grad én stor gruppe i stedet for flere små grupper.

Det er store refleksjoner rundt problematikken ved å opprettholde verv, og det jobbes aktivt for å jevne ut de forskjellene som har bygget seg opp over tid. Som Diana Leat (1988) påpeker vil accountability eller ansvarlighet knyttet til et frivillig verv bli et problem når makt og ressurser blir delegert. En tildeling av gruppeledervervet innebærer en tillit til at rollen utøves etter Natteravnens retningslinjer, og vervet skal kunne utøves uten en direkte overvåkning fra dem som har tildelt vervet. Samtidig vil flere ledd i accountabilitykjeden forsvinne når det ikke er styret som oppnevner gruppeledere, og det i stedet blir gjort av vandringssansvarlige rett før en vandring. Når ansvar blir tildelt frivillige som har lite kjennskap til hvordan dette ansvaret skal utøves, vil man kunne møte på de utfordringene som

er nevnt tidligere. Det kan i stor grad virke som om Natteravnene er forberedt på dette, selv om de stadig jobber med å flate ut organisasjonsstrukturen.

6. Natteravnenes styre: et ansvarsorgan og nødvendighet?

Dette kapitlet omhandler Natteravnenes styre som er organisasjonens bestemmelsesorgan. Styret skal være et styre for alle¹⁷ natteravngruppene i Oslo og Akershus som er tilknyttet *Natteravnene i Oslo*, og fatter vedtak som gjelder natteravnvirksomheten i dette området. Styrevervet er et av flere verv som er tilgjengelige for de frivillige vandrerne og byr på mange av de samme utfordringene som andre verv i Natteravnene som ble drøftet i forrige kapittel.

Styret har ansvar både for organisasjonen og dens medlemmer. Det har ansvaret for at den daglige drift blir opprettholdt og at organisasjonen har en fremtid. Styret er organisasjonens bestemmelsesorgan, og avgjør hva som skal være Natteravnenes formål og oppgaver. De skal også sørge for at det de bestemmer blir utført nedover i organisasjonen og ut i gatene. Samtidig har Natteravnene en administrasjon hvor daglig leder har vært med siden starten, og derfor har stor kunnskap og erfaring om organisasjonen. Hvordan fordeles da arbeidsoppgavene mellom styret og administrasjonen, og hvem er det som egentlig har ansvaret for Natteravnene?

Kapitlet vil videreføre de utfordringene som ble diskutert i forrige kapittel ved å se på hvordan en balanse mellom frivillige og profesjonelle kan fungere i Natteravnene. Jeg ønsker å se på hvordan organisasjonens bestemmelsesorgan fungerer, og hva som er målet fremover. Jeg vil også problematisere de ansvarsforhold Natteravnene har til eksterne aktører, som myndighetene og politiet. Først presenteres Natteravnenes organisatoriske oppbygging og styrets sammensetning.

6.1 Organisasjonens oppbygging

Årsmøtet er Natteravnenes høyeste organ, og velger styret og neste års valgkomité. Natteravnene er ikke en ren medlemsorganisasjon, men for å ha stemmerett på årsmøtet må man ha betalt medlemskontigent, samt vært med på minst åtte hele vandringer foregående år.

Deltakere er de som er aktive i organisasjonen, mens medlemmer er de som har tegnet et medlemskap i organisasjonen. Medlemmer er ikke nødvendigvis aktive deltakere og

---

¹⁷ Det finnes natteravngrupper som har sitt eget styre som Natteravnene Drøbak, men de får fremdeles utstyr av kontoret i Oslo. Ettersom styret her bestemmer over økonomi og drift vil også denne gruppen derfor til en viss grad være underlagt Natteravnene i Oslo.

deltakerne trenger ikke være medlemmer (Ulstein, 1998). Allikevel er størsteparten av de aktive deltakerne i Natteravnene også medlemmer, og flere av dem har også ulike verv i organisasjonen. Et medlemskap institusjonaliserer forholdet mellom organisasjonen og den frivillige, og sørger for demokratiske rettigheter for de frivillige. Medlemmene er den frivillige organisasjons eiere, og deltakere som også er medlemmer kan være med på å bestemme organisasjonens fremtid. Et medlemskap i en frivillig organisasjon vil ofte utløse forventinger om frivillig innsats, men innsatsen og medlemskapet er frivillig, og medfølger derfor ingen formell forpliktelse (Sivesind et al. 2002; Lorentzen, 2008). Som jeg tidligere har vist innebærer en deltakelse i Natteravnene en viss uformell forpliktelse til å være med ofte. Denne forpliktelsen kommer gjerne fra de andre deltakerne, og organisasjonen selv legger ikke et formelt krav til hvor ofte man må eller bør delta dersom man ikke ønsker medlemskap.

6.1.1 Styrets sammensetning

Natteravnenes styre består av fem styremedlemmer og to vararepresentanter, som alle er frivillige vandrere, samt daglig leder som har møteplikt og uttalelsesrett på styremøtene.¹⁸ Styret i Natteravnene har alltid bestått kun av frivillige vandrere, med unntak av de første fem årene da initiativtaker og politimann Dag Halgard satt som Politiets representant i styret. Frivillige organisasjoner styres i prinsippet av ikke-profesjonelle personer som er demokratisk valgt av og blant medlemmene (Ulstein, 1998), og årsmøtet i Natteravnene velger alle styrets medlemmer for en styreperiode på to år, med mulighet for gjenvalg. For å sikre kontinuitet velger årsmøtet to styremedlemmer og en vararepresentant ett år, og tre styremedlemmer og en vararepresentant det neste år. Det er dermed mulig å sitte sammenhengende i styret i fire år. For å bli valgt på nytt kreves det at man har vært ute av styret i minst to år. Årsmøtet velger også en valgkomité som skal fremme nye styremedlem til valg under neste årsmøte. I starten var det bare én natteravngruppe i Oslo og den holdt til i Oslo sentrum. Etter hvert ble det dannet grupper rundt om i bydelene, men styret bestod fremdeles av vandrere fra natteravngruppen i sentrum selv om den er én av om lag førti natteravngrupper i Oslo og Akershus, som styret er styre for. Under forrige årsmøte, 23.03.10, ble det vedtatt at et av styremedlemmene og en av vararepresentantene skal representere, og være aktiv i, hver sin lokale natteravngruppe i Oslo og Akershus, og dette representerer en betydelig endring i natteravnstyrets historie.

---

¹⁸ Natteravnenes vedtekter § 5.3 *Styret* og § 5.5 *Den daglige ledelsen* 23.04.10

Styrevervet har også medført organisatoriske utfordringer slik som andre ansvarsverv i Natteravnene. To ganger har hele eller store deler av det daværende styret reist seg og gått på dagen. Ikke bare ut av styret, men helt ut av organisasjonen. Slike avgjørelser har bunnet ut i uenigheter om styresammensetning og organisasjonens drift. Et styre bestod av flere medlemmer som hadde sittet i styret over en lengre periode og hvor det da kom inn to nye representanter. Det resulterte i at det daværende styret opplevde samarbeidsproblemer mellom medlemmene og at de derfor ønsket å kaste seg. Hele styret kastet seg, men stilte samtidig til gjenvalg ved årsmøtet, men uten de to nye representantene. Resultatet ble at årsmøtet ikke valgte styret som stilte til gjenvalg, men valgte et nytt styre med blant annet de to nye representantene. Det styret som ikke ble valgt gikk da ut av organisasjonen. Når de ikke ble gjenvalgt i styret, var det heller ikke aktuelt å fortsette som natteravn. Dette gjenspeiler det omtalte fenomenet med at når noen mister sitt verv forsvinner de også som vandrere.

Andre gangen et styre trakk seg var i 2009, også dette et resultat av årsmøtets valg. Også her valgte flere å forlate organisasjonen, som nevnt i innledningskapitlet.

6.1.2 Eksterne styremedlemmer?

Det har tidligere vært foreslått å ta inn eksterne styremedlemmer som ikke er engasjert som frivillig i Natteravnene, nettopp for å forhindre at slike episoder med styret skjer. Dette har ofte kommet opp som tema etter at det har vært uroligheter i styret, som igjen har påvirket resten av organisasjonen. Man har da, kanskje i administrasjonen spesielt, sett et behov for å ha en person i styret som ikke er del av den frivillige virksomheten i Natteravnene, men som har erfaring fra styresammenheng.

Som Karen (50 år) sier, kunne et utenforstående styremedlem sett organisasjonen fra en helt annen side:

Jeg tror nok at vi blir veldig interne noen ganger (...). Du blir sentrumsfokusert, i og med at vi kommer fra sentrum alle sammen så er det jo lett å tenke den settingen, bare sentrumsvandringer og ikke helheten.

Det ble, som nevnt, vedtektsendret at styret ikke lenger bare skal bestå av vandrere fra natteravngruppen i Oslo sentrum, men at to styremedlemmer skal være aktive i to andre natteravngrupper i Oslo og Akershus. Det kan bidra til at man får den avstanden som Karen snakker om, og at man ikke bare fokuserer på den natteravnaktiviteten som foregår i Oslo sentrum. Selv om man har tatt inn to styremedlemmer fra bydelsgruppene har fremdeles sentrumsvandrerne flertall i styret. Det som kan være ønskelig, ut fra det flere av

informantene snakker om, er å ha et profesjonelt styremedlem som har en bred erfaring med, og kunnskap om, styrevirksomhet. De frivillige har alltid hatt ansvarsvervene i Natteravnene, og man har begynt å stille spørsmål ved om det er den beste løsningen. Som Karen også sier er det lett for at fokuset blir for snevert, og andre har påpekt at styremedlemmene gjerne fremhever de saker som de selv er opptatt av, og ikke ser organisasjonen som helhet:

Uansett hva vi gjør, utvalg, styrer, komiteer, så er det intern innhenting av folk, som jeg ikke synes er nødvendig i det hele tatt, og kanskje særlig ikke til styret. Hvis man nå skal ha en profesjonalisering så hvorfor ikke ha et profesjonelt styremedlem?(...) Hvis styret nå består av kun de mest aktive vandrerne for eksempel og de aktive vandrerne faktisk er de som bare kjører bil, så vil styrets påvirkning av natteravnsaker omhandle bilpatruljer naturlig nok. (Anders, 40 år).

Det er hovedsakelig medlemmer av administrasjonen som er utelukkende positive til å ta inn eksterne styremedlemmer, mens de frivillige styremedlemmene er i større grad i tvil om det er den beste løsningen for Natteravnene. Dette henger sammen med neste avsnitt som omhandler styrets arbeidsoppgaver, for hvem er det som har ansvaret for organisasjonen når alt kommer til alt? Styret og dens medlemmer er valgt av årsmøtet for å representere Natteravnene, men det er i stor grad administrasjonen som representerer organisasjonen i det daglige. Styret ansetter daglig leder, som igjen ansetter annet personell, og daglig leder har ansvar for Natteravnenes økonomi og daglige drift.

Hva er fordelene ved at styret kun består av frivillige vandrere kontra det å gi en eller flere plasser til et eksternt medlem? Slik det har fremgått gjennom intervjuene ønsker alle å fortsette med å ha frivillige i styret, men sier at det kan være aktuelt å for eksempel ta inn en profesjonell styreformann. Det viktigste virker å være at man har et styre som forstår hva natteravnvirksomheten dreier seg om. At styret består av medlemmer som har erfaring som natteravn og kjenner til de ulike problemstillingene som vandrerne står ovenfor. Det er også viktig å ha et styre som kjenner vandrerne, ettersom det er dem som skal ta avgjørelser som av og til kan påvirke den enkelte vandrers, slik som tilegnelse eller fratakelse av et verv. Flere av informantene mine har erfaring fra natteravnstyret, og gir uttrykk for at de forstår at de har det overordnede ansvaret for organisasjonen. Samtidig er det viktig for dem å gjøre vandrerne tilfreds, siden det er de utgjør grunnlaget for Natteravnene. En av dem fortalte om da hun måtte være med på å frata en venninne et verv fordi hun ikke passet til å ha det vervet. Selv om hun i prinsippet, som en del av styret i en frivillig organisasjon, fratok en annen frivillig sitt verv, ble også det personlige trukket inn. Da kan det være fordelaktig å ta inn ett eller flere eksterne styremedlemmer som i mindre grad har et personlig forhold til de frivillige. Det er en

generell problemstilling når vandrere blir rekruttert gjennom andre vandrere, at man som del av et styre i en frivillig organisasjon har bestemte ansvarsområder som kan påvirke det personlige forholdet. Allikevel er det fordelaktig for organisasjonen at rekrutteringen også foregår gjennom jungeltelegrafen, fordi det da er noen i organisasjonen som kjenner den nye vandreren. *En som bare kommer og deltar på styremøtene, det har jeg ikke noen tro på her* (Bjørn, 60 år). Det må være en viss form for deltakelse også lenger ned i organisasjonen, selv om man sitter i styret.

Hvem er det som stiller krav om potensielt å ta inn eksterne medlemmer i styret, og hvorfor gjør de det? Blant informantene virker det som om de stort sett er tilfreds med den løsningen som eksisterer nå, hvor styret består av frivillige vandrere, men så er det jo også de selv som sitter i styret.

Styreformann i det sittende styret er til en viss grad ekstern, da han kom inn i organisasjonen ikke som frivillig, men som ansatt. Daglig leder er også til stede på styremøtene og har stemmerett. Han er den som har lengst fartstid i Natteravnene og kunnskap om den daglige driften. For styremedlemmer som har lite eller ingen erfaring fra styresammenheng kan det være betryggende at det er med en person som har vært med lenge, og som har ansvar for den daglige driften. Som nevnt er det hovedsakelig administrasjonen som har fremmet tanken om å ta inn eksterne styremedlemmer. Hva er det som ligger bak dette ønsket?

En populær gjengiving av det er jo at man har mistenkt at styremedlemmer har vært redde for sine styreverv og har gjort det de kan for å beholde dem. (Anders, 40 år, administrasjonen)

Ledelsen er bekymret for at enkelte skal skape uro som har ringvirkninger utover i organisasjonen, og ser en mulighet i å forhindre dette ved å ha profesjonelle styremedlemmer. Dersom man fjerner interessen for bestemte verv kan man også bidra til at andre verv blir mer spennende. Det er ikke mulig for en frivillig organisasjon som består av så mange ulike personer å fjerne alt som kan bidra til å skape situasjoner og konflikter. Som Bjørn (60 år) sier er det kanskje en naturlig del av all frivillig virksomhet.

Så den type aktivitet er jo alltid skadelig for en organisasjon ja, men nå er det vel en gang sånn også, at en hver levende organisasjon har denne type problemstillinger. Kanskje det er så enkelt at dette er et uttrykk for demokrati, og ikke for anarkisme?

Det problematiske er at det av og til er de mest engasjerte og dedikerte, de såkalte ildsjelene, som er involvert i de negative hendelsene som skaper konflikter, nettopp fordi de er involvert

i alt som skjer i organisasjonen. Som nevnt tidligere er det samtidig gjerne de samme personene som er med på å holde en organisasjon i live. Under årsmøtet i 2009, hvor flere i styret sammen med andre vandrere gikk ut av organisasjonen på dagen, var mange av dem aktive natteravnere og etterlot seg, naturlig nok, et hulrom i vandrerstand. For en frivillig organisasjon som i utgangspunktet sliter med rekruttering er det negativt å miste flere av de aktive deltakerne på en slik måte.

Alle er inneforstått med at slike hendelser ikke er gunstige for Natteravnene, men hvordan kan man unngå at det skjer? Det skjer ikke bare én gang, men igjen og igjen i ulik størrelse. Noen ganger handler det om å frata en gruppeleder et verv, andre ganger at hele styret velger å kaste seg. Innad i Natteravnene har de selv prøvd å finne ut av hva som faktisk skjer når slike situasjoner oppstår:

Vi har hatt en analyse på hva som kan være årsaken til de to episodene, og det vi har kommet frem til som en fellesnevner er at konflikter oppstår når folk står i fare for å miste posisjonene sine. Det vil si at de posisjonene vi har hatt her er antakeligvis så attraktive at man er villig til å gå ganske langt for å beholde dem. (Trond, 40 år)

Ut fra denne tankegangen kan eksterne og mer profesjonelle styremedlemmer muligens representere enn løsning, og forhåpentligvis uten at det frivillige aspektet ved Natteravnene svekkes. Natteravnene ønsker å ha en flat organisasjonsstruktur, men dersom man inkluderer profesjonelle styremedlemmer vil man opprettholde det hierarkiet man har slitt med å fjerne. Dersom Natteravnene beholder ordningen med kun frivillige vandrere i styret må arbeidsoppgavene og fordelingen mellom styret og administrasjonen være klare og mulige å gjennomføre. Det er heller ikke til å komme bort fra at et eller flere profesjonelle styremedlemmer vil bety en betydelig økonomisk utgift for en frivillig organisasjon.

Jeg presenterer nedenfor Natteravnenes inntektskilder, før styrets arbeidsoppgaver blir diskutert.

6.2 Natteravnenes inntektskilder

At frivillige organisasjoner selv skal styre den økonomiske finansieringen bryter med det tradisjonelle perspektivet på frivillighet i Norge (Wollebæk et al. 2000), men de frivillige organisasjonene har endret seg mye, og bryter med det tradisjonelle perspektivet på flere områder enn det økonomiske, noe som også ble presentert i teorikapitlet. At en organisasjon er frivillig sier ikke noe om dens finansieringsgrunnlag (Lorentzen, 1993), og frivillighet

koster penger. Det kreves en økonomi og inntekter som kan dekke lokaler, korrespondanse, telefon og transport. Det er allikevel ikke likegyldig hvor pengene kommer fra (Lorentzen, Andersen og Brekke, 1995). Natteravnene er intet unntak, og har gjennom tjue år bygget opp en betydelig egenkapital. Det innebærer at dersom Natteravnene mot formodning skulle miste sine inntektskilder og offentlig støtte ville de ha mulighet til å fortsette driften en stund fremover.

Natteravnene var i starten en del av Politiets forebyggende tjeneste som hadde ansvaret for organisering og gjennomføring av vandringer. I 1995 kom TrygVesta inn som hovedsamarbeidspartner og bidro til at prosjektet fikk realisert flere av sine ideer om blant annet kontorlokaler, bil og lignende. Som Lorentzen et al. (1995) sier, vil en organisasjon som er avhengig av inntekter fra bare én kilde i større grad bli påvirket av de krav og forventninger denne økonomiske kilden stiller. Dette var også en av årsakene til at samarbeidet med TrygVesta ble avsluttet. Natteravnene ønsket ikke å være fullstendig avhengige av én økonomisk samarbeidspartner, og avtaleforslaget gikk ut på at TrygVesta skulle godkjenne andre mulige inntektskilder og økonomiske gaver. Samtidig vil også en frivillig organisasjon som er økonomisk avhengig av statlige midler i stor grad farges av statlige idealer og mål (Lorentzen et al. 1995).

Dette får en til å tenke at det ideelle må være å ha flere inntektskilder, både støtte fra staten, kommunen og/eller store private aktører, og en eventuell egenfinansiering. Natteravnene har forsøkt seg på en slik ordning, men dette er heller ikke fullstendig uproblematisk ettersom man kan holdes ansvarlig for de midler som tildeles fra ulike finansielle aktører.

6.2.1 Offentlig støtte

Frivillige organisasjoner i Norge mottar omfattende offentlig støtte, men andelen av de samlede inntektene til frivillige organisasjoner som kommer fra den offentlige sektor er lav sammenlignet med andre europeiske land (Wollebæk et al. 2008).

Natteravnene i Oslo er ingen medlemsorganisasjon og mottar ikke økonomisk støtte basert på hvor mange frivillige som går natteravn, men får et bestemt beløp fra Oslo kommune hvert år.

¹⁹ I dag følger det sjeldent krav med de offentlige midlene (Lorentzen, 1995), men det er ofte en forventning om en forsvarlig bruk av midlene (Leat, 1988). Oslo kommune krever i retur et

---

¹⁹ Natteravnene fikk i 2009 et tilskudd på 500 000 kroner og i 2010 et tilskudd på 450 000 kroner fra Oslo kommune.

detaljert regnskap fra Natteravnene på hva pengene er brukt til, og fikk tildelt mindre støtte i 2010 enn året før.

Gjennom å bevilge økonomiske midler ser det offentlige på frivillige organisasjoner som medhjelpere som kan være med på å løse omfattende kollektive deloppgaver, og for de frivillige organisasjonene er det offentlige en tilrettelegger av gode arbeidsvilkår og en viktig finansieringskilde. At en frivillig organisasjon får offentlig støtte oppfattes ofte som et tegn på at de gjør en oppgave som verdsettes av samfunnet og bidrar til at frivillige organisasjoner kan ha et høyt aktivitetsnivå (Wollebæk et al.2000).

For kommunen sin del så er Natteravnene med på å skape trygghet i byen, i Oslo kommune, både i sentrum og i bydelene. Kommunen får jo tilbake en frivillig organisasjon som hjelper til der det trengs. (Karen, 50 år)

Som Karen sier får kommunen i retur en organisasjon som hjelper til der hvor det trengs, men hvor er det behov for natteravner? Oslo sentrum som område er annerledes enn de andre bydelene ved at størstedelen av Oslos uteliv er her. Sentrum blir brukt av mennesker i flere aldersgrupper, og mange er også tilreisende til hovedstaden. Som nevnt i tidligere kapittel er ikke natteravngruppen i Oslo sentrum en ren forebyggende gruppe, men kommer også ofte midt i situasjoner eller i etterkant av hendelser. Å ha voksne, edrue personer som kan ringe politi eller ambulanse og presentere seg som natteravner, snakke med de involverte og også eventuelt bistå med kjøring hjem eller til legevakt, kan bidra til å lette en allerede vanskelig situasjon. Det er dette jeg får forståelsen av at Karen snakker om. At det finnes noe som kan være med på å hjelpe der hvor det er et behov for ekstra mannskap som sammen jobber mot samme mål, nemlig å ha en trygg hovedstad for alle.

Offentlige organer skiller seg fra private eller kommersielle aktører ved at fritt kjøp og salg av varer er nesten fraværende. De organisasjoner som får penger utenfor deres egne inntekter kan gjøre det fra to kilder; frivillige eller private individer eller organer, som fond, bedrifter, medlemmer eller generelt publikum, og statlige/offentlige organer. I begge tilfeller er det en forventning om at organisasjonen har en ansvarlig bruk av penger som er gitt av andre. Når pengene stammer fra enkeltpersoner vil accountabilitykjeden være relativt enkel. De som gir av sine egne penger kan i større eller mindre grad kreve å vite hva pengene brukes til. Når det gjelder penger fra fond, bedrifter eller offentlige organer vil accountabilitykjeden være annerledes. Det er ikke individuelle givere, men pengene gis på vegne av andre og tilhører sådan andre som den mottakende organisasjonen er accountable ovenfor. På den måten er det

en dobbel accountability knyttet til pengene – accountability fra den frivillige organisasjonen til den umiddelbare donor, og fra denne donor til de som den handler på vegne av. Frivillige organisasjoner som bruker offentlige midler blir lett involvert i en rekke accountabilityrelasjoner (Leat, 1988). Natteravnene mottar offentlige midler fra Oslo kommune, men dette er bare én av inntektskildene til organisasjonen. Allikevel vil offentlige midler utløse flere krav fra myndighetene: Både til en forsvarlig bruk av pengene, og også et press på organisasjonen til å utøve et tilbud som er til nytte for samfunnet og dets borgere.

6.2.2 Egne inntektskilder

Natteravnene har siden 1998 solgt en kalender med bilder fra Osloområdet, hovedsakelig til privatpersoner. De får tilsendt et knippe med bilder fra Oslo Kameraklubb og plukker selv ut de som skal være med i kalenderen. Natteravnene gir også ut natteravnmagasinet *Gatelangs*, tidligere *Respekt*, som finansieres ved å selge annonseplass i magasinet.

I tillegg er Natteravnen en del av grasrotandelen til Norsk Tipping, slik at det er mulig å støtte dem ved at 5 % av det man spiller for går til organisasjonen. De har også begynt å selge et hefte med gamle bilder fra Osloområdet, men dette er ennå i startfasen så man vet ikke om det vil være suksessfullt. Tidligere har organisasjonen også forsøkt andre inntektskilder, som salg av kulepennner. Slike inntektskilder kan kalles *markedsilder*, mens *frivillige kilder* innebærer medlemskontigenter og økonomiske gaver (Lorentzen, 1995). Natteravnene har en medlemskontigent på 145 kroner, men den utgjør en liten del av den samlede inntekten. De mottar også fra tid til annen økonomiske gaver fra privatpersoner, for eksempel ved at familien til en avdød ber om støtte til Natteravnene i stedet for blomster til begravelsen.

De har også et år mottatt støtte fra Gjensidigestiftelsen.

Pengene som kommer inn gjennom de nevnte inntektskilder benyttes på en rekke områder. I tillegg til personalkostnader har Natteravnene faste utgifter som husleie, telefon og porto, transportkostnader, forsikringer og materielt utstyr til alle bydelsgruppene. Det brukes også penger på rekruttering og markedsføring, styrehonorar samt møter og kurs.

Som frivillig organisasjon står Natteravnene relativt trygt økonomisk, slik at den, som tidligere nevnt, kan klare seg driftsmessig over en lengre periode selv om tilskuddet fra Oslo kommune skulle opphøre. De har over tid bygget opp en sunn og stabil økonomi over tid som sikrer dette.

6.3 Hvem har ansvaret for Natteravnene?

Styret i Natteravnene har sine arbeidsoppgaver nedfelt i vedtektene, og omhandler i hovedsak et ansvar for organisasjonens drift. Administrasjonen har ansvar for organisasjonens daglige drift, men dette omfatter også en langsiktig planlegging sammen med styret. Hvert år samles styret for en strategisamling hvor de lager aktivitetsplan og budsjett for kommende år. Som nevnt tidligere i kapitlet har styret en valgperiode på to år med mulighet for gjenvalg. Dette innebærer at styremedlemmer byttes ut med jevne mellomrom. Styret har gitt daglig leder tillatelse til å forvalte Natteravnenes økonomi, og har i så måte overlatt en stor del av organisasjonens drift til administrasjonen. Som et av styremedlemmene sier har daglig leder en viktig funksjon i Natteravnene:

Den dagen daglig leder ikke greier å fungere i forhold til det, altså være bindeleddet og ha ansvaret mellom styret og administrasjonen totalt sett, vel da har styret et problem. (Bjørn, 60 år)

Det er tydelig at daglig leder er en viktig del av Natteravnene, både kunnskapsmessig med sin lange erfaring, men også som et bindeledd mellom deler av organisasjonen. Det er viktig med gode ledere i enhver organisasjon, men de som har sagt ja til en slik oppgave føler ofte at de blir stående alene (Ulstein, 1998). Daglig leder har i stor grad vært ansvarlig for organisasjonen, mye fordi han har vært med hele veien. Styremedlemmer skiftes regelmessig ut, mens administrasjonen har i større grad vært stabil.

6.3.1 Styrets arbeidsoppgaver

Jeg ønsker å skille mellom de formelle og uformelle oppgavene styret i Natteravnene har. Natteravnenes vedtekter er klare på hva som er styrets oppgaver, men hvordan oppfatter styremedlemmene og administrasjonen at den arbeidsfordelingen foregår? Å ha et styreverv innebærer et stort ansvar, både for organisasjonens drift og virksomhet, men også ovenfor de frivillige deltakerne i organisasjonen.

Formelle oppgaver

Styret forvalter organisasjonens anliggender og er ansvarlig for organisasjonens drift. Styret skal videre påse at lover og regler overholdes.²⁰

---

²⁰ Natteravnenes vedtekter § 5.4 *Styrets oppgaver* 23.04.10.

Styrevervet er et krevende verv i den forstand at man skal sette seg inn i Natteravnene og styrets historie. Det er helt klart fordelaktig at styret har medlemmer som kjenner organisasjonen, men også at daglig leder har vært med siden starten. Administrasjonens oppgaver er å sørge for den daglige driften, rekruttering og organisering og gjennomføring av vandringene. De skal også være tilgjengelige for bydelsgruppene i Oslo og Akershus, og en støtte for natteravngrupper rundt om i landet. Styrets hovedoppgave er å sørge for at administrasjonen gjennomfører sine oppgaver slik som styret har vedtatt, men ikke alle styremedlemmer er enige i det:

Styret skal ikke blande seg borti hvordan administrasjonen og vandringene skal foregå, hvordan administrasjonen og kontoret skal foregå, hvordan administrasjonen og biler skal foregå. (Bjørn, 60 år)

Det kan virke som om styremedlemmer av og til er redd for å blande seg inn på områder daglig leder har hatt «kontroll» over siden starten. De vil ikke ta for mye plass og overta andres roller, selv om det er stort fokus på samarbeid. Man glemmer at rollene glir over i hverandre, og at dette i stor grad er positivt.

Uformelle oppgaver

Selv om styrets formelle oppgaver er nedfelt i Natteravnens vedtekter viser det seg at styret også har uformelle oppgaver, og nærmest plikter, som Bjørn (60 år) nevner.

(...) styret har en særlig plikt til å prøve å delta i ravnemiljøet på en sånn måte at vi får et godt miljø, og at nye vandrere synes at «men dette var meningsfylt, dette var et ålreit sted å være, det var rett og slett litt sosialt og koselig, så dette vil vi være med på. Dette har styret påtatt seg når de har sagt ja til å bli valgt, et særlig ansvar.

Styret har altså ansvar for å være delaktig i vandringsarbeidet, samtidig som de har et ansvarsverv i styret. Dersom dette er en av styrets viktigste arbeidsoppgaver er det vel nødvendig å ha styremedlemmer som også er engasjert i det frivillige arbeidet, og det vil ikke et eksternt styremedlem ha.

En annen uformell oppgave styret har, som flere av mine informanter har snakket om, er å skille mellom rollene som er tilknyttet ulike verv, og være et forbilde for andre vandrere. Dette har vist seg å ikke være så lett for alle. Karen forteller om et styremedlem som hadde sagt til en vandrere at «husk på at jeg sitter i styret, så det er jeg som bestemmer». Hun sier at det ikke er slik et styremedlem skal oppføre seg, og synes selv ikke at det er særlig vanskelig å skille mellom når man er styremedlem og når man er vanlig vandrere.

Jeg skiller rollen som styremedlem og vandrer. Når jeg møter opp på vandringer så er jeg vandrer. Når jeg sitter i styret så er jeg i styret, så de rollene er jo adskilt. (Karen, 50 år)

Det kan være vanskelig å skille mellom de ulike vervene, og rollene tilknyttet vervene, når de utøves så tett som de gjør og når samme person har flere ulike verv. Det hender derfor at vervene blir «brukt» i situasjoner hvor det ikke passer seg, som fortalt ovenfor. Under styremøter er styremedlemmene også vandrere, og bruker sine erfaringer fra vandringer i sine avgjørelser. Ettersom styret er sammensatt av frivillige vandrere vil naturlig nok også møtene bære preg av det de er opptatt av.

Når man blir valgt inn i styret vet man at det er for en toårsperiode og at andre vil overta vervet når det har utløpt, med mindre man blir valgt inn på nytt. Det er derfor overraskende at noen forventer å bli valgt inn eller gjenvalgt i styret. *Det er ingen selvfølge at man skal bli gjenvalgt i styret, selv om man selv synes at det er helt naturlig. (Trond, 40 år)*

Hvordan kan man klare å overføre gode holdninger til alle som kommer inn i styret, og forhindre at verv blir noe man etterstreber og klamrer seg til? Som Karen sier er det enkelt for henne å skille mellom de ulike rollene som et styremedlem og en menig vandrer utgjør. For at slike holdninger skal overføres har styret et ansvar for å sørge for at nye styremedlemmer også adopterer de samme holdningene. Det innebærer også at når et styremedlem er ferdig med sin styreperiode, er de ikke «ferdig» med de uformelle oppgavene et styreverv innebærer. Det å videreformidle sin kunnskap og sine erfaringer er viktig for å sikre styrets kontinuitet, både på det organisatoriske nivå og på medvandrerens plan. Jeg opplevde allikevel et styremedlem som sa han var veldig glad for å være ferdig i styret, for nå skulle han ikke ha noe mer med det å gjøre. Det var tydelig at styrevervet også tar mye tid og energi av styremedlemmene, spesielt i situasjoner som preger organisasjonen.

Styret skal både ha ansvar for organisasjonens overlevelse og fremtid, og også sørge for at de som holder organisasjonen sammen, vandrerne, trives som natteravner og ikke minst gjør en god jobb. Selv om det er dette som fremmes av informantene, har denne jobben i stor grad blitt administrasjonens. Som Trond og Anders i administrasjonen forteller, har arbeidsoppgavene nedfelt i vedtektene stort sett vært de samme, men fokuset til styret på ulike arbeidsoppgaver har endret seg med endringer i styresammensetningen.

6.4 Å ha ansvar for andre

Selv om mange har et ønske om å ha et verv kan det virke som om ikke alle forstår det ansvaret et verv innebærer. Det samme gjelder for gruppeleder og vandringsansvarlig. Det kan virke attraktivt fordi man får en rolle som skiller seg ut fra de andre, men det innebærer også et ansvar som kan være lett å glemme.

Forskjellen på styrevervet og for eksempel gruppeledervervet er at man blir oppnevnt av valgkomiteen, og valgt frem gjennom en demokratisk prosess på årsmøtet. Det er en større formell utplukking av styremedlem enn det er ved andre verv, og det er kun plass til syv personer i styret, mens det alltid er behov for flere gruppeledere.

Flere av informantene forteller om hvor viktig det er at styret består av frivillige vandrere, nettopp fordi de kjenner til vandremiljøet og de utfordringene som finnes der. Ikke bare blant vandrerne, men også de problemstillingene man står overfor ute i gatene. Dette er en viktig kunnskap når man skal utnevne nye gruppeledere, og et utenforstående styremedlem vil ikke automatisk ha den kunnskapen. Samtidig viser det seg at når vandrere kommer inn i styret blir de ofte enten mindre eller mer aktive som vanlige natteravnere. Et styreverv i Natteravnene krever ikke så mye tid, men det bidrar kanskje til at man i større grad føler at man ikke trenger å engasjere seg på andre områder, som for eksempel ute i gatene. Dersom styremedlemmene blir mindre aktive som vandrere vil poenget med å ha frivillige i styret forsvinne litt. Under siste årsmøte ble det vedtatt en vedtektsendring som tilsier at på grunn av deltakelse på styremøter er styremedlemmene fritatt fra stemmerettsordningen på årsmøtet og har automatisk stemmerett. Det innebærer at et styremedlem ikke trenger å være med på en eneste vandring for å ha stemmerett, mens vanlige vandrere må ha deltatt på minst åtte hele vandringer. Hovedformålet med årsmøtet er å velge inn nye styremedlemmer, og i den forstand er det sittende styret mer enn egnet til å gi sine stemmer, men blant styrets formelle oppgaver kan en viss vandringsdeltakelse være nødvendig. Når det gjelder styrets mer uformelle oppgaver, som å sørge for et godt miljø blant vandrerne, bør det jo være avgjørende at styret kjenner til vandrerne. Ved at det nå har kommet inn bydelsrepresentanter i styret vil forhåpentligvis også bydelenes interesser ivaretas på lik linje som sentrumsgruppens.

Som en del av styret i Natteravnene har man et betydelig ansvar, både for organisasjonen og for organisasjonens ansatte og frivillige. Det er viktig at styret kjenner sine arbeidsoppgaver og ønsker å gjøre en god jobb for Natteravnene.

Et styre bør faktisk ta seg av de store grove tingene og tenke de viktige tingene, ikke hva slags såpe man skal ha på do her nede. Men sånne avgjørelser skremmer også da, å bestemme hvor Natteravnene skal være om fem år. Det er ingen spøk, det er en millionbedrift dette her. (Anders, 40 år, administrasjonen)

Natteravnene har opplevd at ansvaret et styreverv innebærer blir for mye å bære. Det er ikke alltid at konflikter er årsak til at enkelte velger å forlate organisasjonen, men at det rett og slett blir for mye ansvar å ha som styremedlem:

Det var nok også noe som skjedde i 1998, men det hadde ikke noe med interne konflikter i den forstand. Det hadde med å gjøre at det var da vi begynte å selge kalendere og vi begynte å få ganske mye penger. Det var nok noen av styremedlemmene som synes at det ble litt voldsomt så det var en del styremedlem som trakk seg, og det tror jeg har sammenheng med at det var et voldsomt ansvar å sitte med rett og slett. (Trond, 40 år)

Å innse at det kan bli for mye ansvar og at man derfor vil overlate ansvaret til noen som ønsker det, er positivt, men det er aldri bare én person som går. Det er alltid flere som går samtidig, og det kan både være et resultat av at man i utgangspunktet er enig i avgjørelsen eller at man blir påvirket til å gjøre det samme som andre. Effekten er større dersom flere tar samme avgjørelse samtidig enn om ett av syv styremedlemmer gjør det.

Organisasjoner kan oppleve at det oppstår konflikter mellom de valgte ledernes «skjønn» og de ansattes «faglige vurderinger» (Ulstein, 1998). Dette har vært, og kan være, en utfordring også innad i Natteravnene ved at styret består av frivillige vandrere, og administrasjonen i stor grad består av «profesjonelle ledere». Det er en mulighet både for at det blir roligere og for at det oppstår større konflikter. Den administrative ledelsen består av tre personer, hvorav to av dem har vært med relativt lenge, og har, naturlig nok, en annen og lengre kjennskap til organisasjonen.

Hvor går skillet mellom styret, administrasjonen og vandrerne? De kan virke som om skillet er større enn det man egentlig ønsker i en frivillig organisasjon, og at arbeidsoppgavene ikke er så klare som vedtektene tilsier. Enhver organisasjon må ha vedtekter som er retningslinjer for hvordan organisasjonen er oppbygd, hva som er dens formål og hvordan arbeidet skal gjennomføres. Natteravnenes vedtekter er strukturerte og klare, men i praksis er de litt for stramme. Arbeidsoppgavene flyter til dels over i hverandre fordi man har forskjellig kompetanse og erfaring, og fordi man benytter seg av det som er tilgjengelig der og da. For eksempel med gruppeleder, som egentlig skal oppnevnes av styret, men hvor man av mangel på gruppeledere setter en ny person i den rollen. Det er av og til behov for fleksibilitet, selv om vedtektene er klare på slike områder.

6.5 Mot en økt profesjonalisering?

Humanitære organisasjoner innebærer at mennesker har ansvar for andre mennesker, uavhengig av rase, religion eller andre etniske, politiske eller religiøse kjennetegn. Et slikt ansvar kan ikke brukes til å realisere politiske formål (Lorentzen, 2008). Natteravnene er ikke en del av et internasjonalt fellesskap som andre humanitære organisasjoner kan være, for eksempel Røde Kors. Natteravnvirksomheten har blitt en nasjonalt og nordisk kjent virksomhet, som bruker forskjellige logoer og navn.

En av karakteristikkenene ved en profesjonell er at han eller hun vet bedre enn de andre (Leat, 1988), og et profesjonelt styremedlem vil derfor kunne ha en større kunnskap om styrevirksomhet enn de andre styremedlemmene. Samtidig vil ikke et profesjonelt medlem ha kunnskapen som de andre besitter som deltakere i organisasjonen på flere nivåer.

Frivillig arbeid gir fortsatt rom for amatører, men det er større tilgang på profesjonelle personer til lederoppgaver, både som frivillige og som ansatte (Ulstein, 1998), og det er i stor grad administrasjonen som ønsker at Natteravnene skal bevege seg i en mer profesjonell retning. Som Diana Leat (1988) fremhever er det en økning av profesjonalisme i frivillige organisasjoner, og den innebærer hovedsakelig et skille mellom de frivillige og de som får betalt for sitt arbeid, som administrasjonen i Natteravnene. Profesjonelle i en frivillig organisasjon har fått posisjonen fordi de har en kunnskap og kompetanse til å bestemme hva som er best for organisasjonen.

Så lenge styret består av frivillige vandrere vil ikke organisasjonen bli så profesjonell som de kanskje ønsker. Det vil alltid være et skille mellom ansatte og frivillige, hvor de ansatte i Natteravnene har frivillige både over seg i styret og under seg gjennom de frivillige vandrerne. Selv om administrasjonen ønsker å gjøre Natteravnene til en mer profesjonell organisasjon, kan et inntak av profesjonelle styremedlemmer resultere i at de selv blir amatører uten formell kunnskap, men med kunnskap som er lært over tid. Ettersom administrasjonen har ansvar for den daglige driften kan de fort bli overkjørt av et profesjonelt styre. Et av de nåværende styremedlemmene mener at administrasjonen bør være de som ligger nærmest profesjonelle, og så får styret kjenne sine begrensninger i egen kompetanse:

Jeg tror løsningen for styret er at det må kjøres fra lederen i styret, fra oss andre i styret som har vært borti styrer før. Vi er nødt til å gi styret et løft i forhold til at vi må opptre sånn som et styre skal gjøre. Det vil si å gi fullmakter til administrasjonen og kontrollere at administrasjonen beveger seg innenfor disse fullmaktene, men at de har brede fullmakter. (Bjørn, 60 år)

Ikke alle som er innom Natteravnenes styre har erfaring fra andre styrer eller frivillige organisasjoner. Det er mulig for alle nye styremedlemmer å melde seg på styrekurs i regi av FrivillighetNorge, men dette er et valgfritt tilbud. Kunne man unngått tidligere episoder dersom det i større grad hadde vært obligatorisk kursing av alle styremedlemmer? Problemet er at man også her er redd for å stille krav til de frivillige ved å pålegge kurs eller lignende. Litt av poenget med frivillighet er jo nettopp at det ikke skal kreves noen spesiell kompetanse fra dem. Når en frivillig organisasjon forvalter er økonomi i millionklassen kan det være behov for en viss form for profesjonalitet. Kan man gjøre deler av Natteravnene mer profesjonelt uten at det spres til alle deler av organisasjonen?

Vi skal jo ikke bli så profesjonelle heller da, jeg er ikke for at vi skal bli proffe, jeg...vi skal være seriøse, ja det skal vi være, det skal jo styret være med på å bidra til at vi er, at vi følger retningslinjene, men samtidig skal vi huske at vi er frivillige, vi er ikke lønnet, det er noe folk gjør av helt fri vilje. (Karen, 50 år)

Som Karen sier må man ikke glemme at styret består av frivillige som ikke er profesjonelle styremedlemmer. Bidrar det til at styret er unnskyldt i enkelte tilfeller?

Natteravnene har i større grad beveget seg inn på politiets og andre hjelpeapparaters område ved å tilby hjemkjøring og kjøring til legevakt, men også det å bare være tilstede for publikum dersom de trenger hjelp. Natteravnene har kapasitet til å hjelpe ved at de har muligheter for transport, men også ofte bedre tid enn for eksempel politiet. På den andre siden har ikke vandrerne den kompetansen som det offentlige hjelpeapparatet har. Natteravnene tilbyr alle sine vandrere førstehjelpskurs, men det er ingen formelle krav til en vanlig vandrer «bortsett fra sunn fornuft», som en av informantene uttalte. Så lenge kompetansenivået til vandrerne begrenser seg til erfaring og kjennskap til sentrumsområdet, så vil ikke Natteravnene kunne overta noen av hjelpeapparatets oppgaver.

Organisasjonsteoriens minstekrav til en organisasjon er at det er et bevisst, stabilt og målrettet samarbeid mellom individer slik at det er en form for struktur (Ulstein, 1998).

Store frivillige organisasjoner er preget av faglige tenkemåter og profesjonell kompetanse, mens andre er bevisst på å være kvalitativt annerledes enn det «staten» står for (Lorentzen, 1995). Natteravnene er i stor grad annerledes enn det offentlige hjelpeapparatet ved at de hovedsaklig består av frivillige og ikke lønnede personer, og ikke har den myndigheten som det offentlige hjelpeapparatet har.

6.5.1 Velferdsprodusenter?

Politiet tok initiativet til de første nattevandringene i Oslo sentrum og hadde frem til 1995 en representant i Natteravnenes styre, selv om de ikke lenger var ansvarlige for drift og organisering av virksomheten. Det er stort skille mellom politiets og Natteravnenes arbeid, men de opererer på de samme områdene og forholder seg til hverandre. For Natteravnene er samarbeidet med politiet svært viktig. Det er også avgjørende for videre drift at politiet i en viss grad anerkjenner Natteravnene og det arbeidet de gjør.

Farsor och Morsor på Stan er et nattevandringsprosjekt i Stockholm som startet opp etter flere mord på midten av 1980-tallet, blant annet daværende statsminister i Sverige, Olof Palme. Morsor og Farsor på Stan har vokst frem i samspill med andre organisasjoner og institusjoner, som politi og sosialtjeneste. De betrakter seg som et komplement til myndighetenes oppgaver, og ønsker ikke å konkurrere med dem da det er myndighetene som har det ytterste ansvaret. De har valgt å samarbeide med de offentlige instansene og er med på å gi dem informasjon de sitter på (Olsson, 1999). Det er nettopp den linjen som vil være nyttig for Natteravnene å legge seg på, og det har de i stor grad også gjort. De skal være et supplement til de instanser som allerede eksisterer man da er det også viktig at det er slik de jobber fremover.

Statsmelding nr. 42 (2004-2005) omhandler Politiets rolle og oppgaver. Der fremheves betydningen av en samlet innsats for kriminalitetsforebygging hvor mobiliseringen skjer nedenfra. Frivillige organisasjoner, som Natteravnene, kan være supplerende til politiet og andre myndigheter fordi de har en lav terskel og større fleksibilitet til å hjelpe. Det må allikevel være en klar grense mellom hvilke oppgaver som skal ivaretas av politiet og andre myndigheter, og hvilke oppgaver frivillige aktører kan utøve.

En frivillig velferdsprodusent er en organisasjon som er ansvarlig for en velferdstjeneste (Lorentzen, 1993). Ut fra en slik definisjon vil ikke Natteravnene være en egen frivillig velferdsprodusent, men et supplement til andre velferdsprodusenter som arbeider på samme området og med de samme menneskene. Politiet er en offentlig velferdsprodusent, og selv om Natteravnene er nøye på ikke å sammenligne seg med politiet har de det samme arbeidsområdet, om ikke samme arbeidsoppgaver.

6.6 Natteravnenes fremtid

Lorentzen et al. (1994) brukte i sin studie av frivillighetssentraler antall frivillige arbeidstimer som kjennetegn på suksess. Dersom Natteravnene også skal bruke et slikt kjennetegn vil de ikke betegne seg som suksessfulle. Natteravngruppen i Oslo sentrum sliter med rekruttering

og dette vil alltid være den aller største utfordringen organisasjonen har. For ikke helt å miste motet kan det være aktuelt å finne andre kjennetegn på suksess. Natteravnene er aktive hver helg og er tilgjengelige for alle som måtte ønske det. De har bygget opp et navn og varemerke som er godt kjent i Norge, og som blir omtalt i media og offentlige statsmeldinger. De blir i stor grad anerkjent av politiet og annet hjelpepersonell for den jobben de gjør, og ikke minst av publikum ute i gata. Jeg har ute på vandring opplevd at personer kommer bort og forteller at de for noen uker siden ble kjørt hjem av natteravnere, og takker oss for det.

De utfordringer som er drøftet tidligere i oppgaven vil nok i stor grad være aktuelle også fremover, men jeg tror Natteravnene og styret er bedre rustet mot episoder som kan skje. De har mer erfaring og kunnskap om tidligere hendelser, og kan derfor oppfatte potensielle situasjoner tidligere. Samtidig byttes styret ut med jevne mellomrom og det tenderer derfor til å bli administrasjonens oppgave å opplyse styret om de utfordringer som finnes på et organisatorisk nivå.

Det er vel aldri noen som er fornøyd med sånn den står i dag, altså det er klart at man håper jo på at den skal utvikle seg videre for jeg synes jo at det er et veldig positivt tiltak, men jeg har ikke noen ide om at den skal forandre seg radikalt i en eller annen retning.(...) Det er klart vi kan utvikle oss og vi er ved å utvikle oss, så dette ser jeg på som veldig positivt. (Anne, 75 år)

For en organisasjon, uansett om den er frivillig eller ikke, er det viktig at den har medlemmer som ønsker å jobbe fremover og se nye muligheter. Natteravnene har til tider vært preget av mennesker som har sittet i styret og som ikke har ønsket å endre på organisasjonen. Det trenger ikke være negativt å være fornøyd med situasjonen slik den er, men i dagens frivillige sektor er det også viktig å tenke fremover og være en del av nye endringer. Det er ikke minst viktig å ha et styre som forstår konsekvenser av endringer, spesielt på et økonomisk plan. Natteravnene er i stor grad avhengig av en økonomisk inntekt gjennom salg av kalendere med bilder fra Oslo. I våre dager har det blitt svært vanlig å reservere seg mot telefonsalg, noe som gjør at den type salg blir vanskeligere. Da må man finne på nye løsninger, og det er opp til styret om de ønsker å gjennomføre nye planer for å sikre økonomien. Kan man forvente at styremedlemmer har en økonomisk innsikt som gjør at de er i stand til å ta avgjørelser som enten kan gagne eller svekke organisasjonen? For et års tid siden bestemte det daværende styret at Natteravnene skulle endre profil og derfor også logo. Det innebar at logoen med den sorte raven ble byttet ut med en blå sirkel med to hvite streker som skulle symbolisere bokstaven N. Tanken bak endringene var at Natteravnene trengte en oppdatering ettersom de hadde hatt samme profil i nesten tjue år. Resultatet ble at styret, som da kun bestod av

vandrere fra natteravngruppen i sentrum, tok en avgjørelse som omfattet nesten førti natteravngrupper i Oslo og Akershus, hvor svært mange av disse gruppene ikke var enige i den avgjørelse som allerede var tatt. I tillegg til å bli en stor økonomisk kostnad måtte styret også stå til ansvar for de gruppene som ikke ønsket disse endringene. Etter om lag et halvt års tid valgte det nye styre å gå tilbake til den opprinnelige logoen.

Vi må tilbake til det genuine, det ekte i forhold til nattevandringene (Morten, 30 år). Ønsket er å fremme den opprinnelige ideen bak Natteravnene. De har endret seg fra å være en grasrotvirksomhet til å bli en stor organisasjon med stor økonomi. Glemmer man grunnideen når organisasjonen krever omfattende byråkratiske tiltak? Det er en balansegang mellom å ha et styre som består av frivillige vandrere som skal fatte vedtak basert på en millionøkonomi og det å ha et styre som skal være tilnærmet profesjonelt, samtidig som de er opptatt av vandrerne som er det grunnleggende i organisasjonen. Enda vanskeligere blir det når de to rollene skal utøves av de samme personene. Hva kan man forlange av de frivillige som styremedlem enn at de er engasjert i det som Natteravnene står for og arbeider med? Man kan ikke kreve at de skal oppføre seg som profesjonelle styremedlemmer selv om det er det man skulle ønske at de gjorde. Natteravnene som organisasjon må legge til rette for at den kan ha et styre som er i stand til, og ikke minst ønsker, å ta de avgjørelsene som styret i Natteravnene skal ta. Ettersom styremedlemmer byttes ut etter endt styreperiode må hvert styre ta disse avgjørelsene.

Organisasjoner er uforutsigbare ved at ethvert tiltak vil møte en eller annen form for motstand. Spesielt ser man dette i frivillige organisasjoner hvor engasjement og motivasjon er spesielt viktig. På den måten kan enhver organisasjon over tid bli sin egen fiende og ha en tendens til å bremse eller hindre fornyelse (Ulstein, 1998). Natteravnene har i stor grad funnet sin balanse mellom «profesjonelle» ansatte og styremedlemmer med uformell kompetanse. Målet må være å opprettholde den balansen uten at noen av partene forsøker å bevege seg over på de andres område. Oppgavene må være klare og det må presiseres hvem som har ansvaret for at de blir gjennomført. Styrken i frivillig arbeid og organisasjoner er jo nettopp at mulighetene for å utvikle og utvide oppgavene er nesten ubegrenset (Ulstein, 1998).

Styret er Natteravnenes bestemmelsesorgan og har ansvaret for organisasjonens drift og fremtid, mens administrasjonen har ansvar for den daglige driften. Styret har ansvar for å påse at administrasjonen gjør jobben sin, men samtidig eksisterer det en form for autoritet fra administrasjonens side gjennom den kunnskapen den har.

Frivillige organisasjoner i Norge styres ofte av både medlemsviljen som kommer fra de frivillige aktørene og statsviljen gjennom de avtaler organisasjonene har med stat og kommuner (Lorentzen, 2008).

På spørsmål om man er fornøyd med Natteravnene slik organisasjonen fremstår i dag, svarer Trond (40 år):

Men vi har ikke nådd målet vårt helt, det hadde vært kjedelig, da hadde vi nesten vært overflødige. Men målet vårt er for det første å få redusert kriminalitet, men for å få til det så må vi ha flere vandrere og det er en kontinuerlig prosess, det vil si vi blir aldri ferdige, vi når aldri det målet. Det kommer noen til og så faller noen fra. Så det må hele tiden komme nye inn. Det er kanskje den store utfordringen til Natteravnene. (Trond, 40 år)

Rekruttering helt klart en av de største utfordringene til frivillige organisasjoner. Det jobbes kontinuerlig med å få med flere vandrere, men som jeg tidligere også har trukket frem er Natteravnene til dels selektive med hvem de ønsker å ha med. Mye av dette bunner ut i at organisasjonen har bygget opp et varemerke som lett kan ødelegges dersom vandrere trer utenfor vandringsinstruksen. Instruksen er ikke ment å være hemmende på vandringsgruppene, men skal fungere som retningslinjer ute på vandring. Som Diana Leat (1988) trekker frem kan organisasjoner bli gjenstand for offentlighetens kritikk, for eksempel gjennom media. Slike omtaler kan ha konsekvenser for enhver organisasjon, og negativ kritikk er aldri ønskelig.

Så det vi er nødt til nå tror jeg, det er å satse på å få nye vandrere for vi er for få. Det hjelper ikke å ha et styre som sitter her og drikker god kaffe hvis vi ikke har folk ute i gata med gul vest. (...) Jeg tror vi gjør for lite i forhold til å prøve å beholde dem. (Bjørn, 60 år)

6.7 Oppsummering

Flere av informantene har påpekt at Natteravnene må tilbake til det grunnleggende ved organisasjonen; å gå gatelangs som natteravn. Siden starten av natteravnvirksomheten på begynnelsen av 1990-tallet har Natteravnene vokst seg store, med en påfølgende omfattende økonomi. Økonomi er viktig for å drive frivillig virksomhet, men det er vel så viktig med et godt lederskap. Natteravnene står i en litt spesiell situasjon da daglig leder har vært i organisasjonen siden starten, og hele tiden i samme ansvarsposisjon. Natteravnenes styre har imidlertid skiftet ut sine medlemmer med jevne mellomrom, slik vedtektene tilsier at det skal gjøres. Styret har alltid bestått av frivillige vandrere, selv om daglig leder også har en sentral

posisjon på styremøter. Administrasjonen har fremmet forslag om å trekke inn profesjonelle i styret, men få av mine informanter, som også sitter i styret, er særlig begeistret for ideen. Noen av dem ser ingen problemer med å ta inn et eksternt medlem fordi man ser at styret kan bli veldig interne rundt egne interesseområder. Andre sier at det er fordelaktig å beholde styrevervet som et ansvarsverv forbeholdt frivillige fordi det er de som kjenner organisasjonen best, og kan ta riktige avgjørelser som påvirker de andre frivillige. Styrets medlemmer har ingen formell kompetanse ut over den erfaring de har som enkeltpersoner. De er amatører på sitt område som igjen gir større spillerom til de som har erfaring og kunnskap (Leat, 1988).

Natteravnene mottar økonomisk støtte fra Oslo kommune, og som Wollebæk et al. (2000) sier så kan det oppfattes som et tegn på at det offentlige verdsetter frivillige organisasjoners arbeid. I Stortingsmelding nr. 17, 1999-2000, uttaler Barne- og familiedepartementet (1999:37) at voksne ansvarlige menneskers tilstedeværelse i lokale utemiljøer vil øke tryggheten, og redusere arenaene for uønsket problematferd.

Når offentlige myndigheter fremhever betydningen av frivillig innsats er det ikke snakk om en privatisering eller ansvarsfraskrivelse av viktige fellesoppgaver. Medmenneskelighet og uformell sosial kontroll, der mennesker bryr seg, har aldri vært, og kan aldri bli, et ansvar som overlates til det offentlige. Verdier og holdninger, som solidaritet og medmenneskelighet, danner grunnlaget for samfunnet, og kan ikke virkeliggjøres gjennom institusjonalisering eller profesjonalisering. Natteravnene er et av de beste eksemplene på frivillig innsats fra foreldre og andre voksne som deltar i det offentlige rom og skaper trygghet og hindrer konflikter, vold og annen kriminalitet gjennom tilstedeværelse og engasjement. Ved å engasjere seg i et slikt frivillig fellesskap bidrar natteravnene også til å fjerne den maktesløsheten som mange foreldre ellers kjenner over å ikke kunne håndtere de vanskelige unge (Justis- og politidepartementet, 2005:95-96).

7. Avslutning

Natteravnene ble startet av politiet i 1990 og ble raskt overtatt av ildsjeler. Siden 1991 har organisasjonene blitt drevet og opprettholdt av frivillige personer, som også har hatt ulike ansvarsverv og oppgaver. Natteravnvirksomheten har bygget seg opp til å bli landsomfattende, men jobber ut fra to ulike hovedorganisasjoner. Formålet er dog det samme, og den generelle oppfatning er at det viktigste er at de er der.

Natteravnene i Oslo sentrum har vært hovedfokus i denne oppgaven, og denne gruppen regnes også som den første organiserte natteravngruppen i Norge. I løpet av tjue år har organisasjonen gått fra å være det de selv kaller en grasrotinitiativ til å bli en stor organisasjon med omkring førti bydelsgrupper, tre ansatte og en omfattende økonomi.

7.1 Altruisme i fellesskap

Den ideelle natteravn er en person som ofte stiller opp, som ikke higer etter å oppnå posisjoner og verv, og som ikke er overdrevent opptatt av politi og autoritetssymboler.

Vedkommende er der kun av ønske om å gjøre noe for andre uten å få noe igjen for det, og skal være egnet til å fylle alle behov som organisasjonen har ved å stille seg tilgjengelig som gruppeleder og styremedlem. Personen skal ha erfaring som natteravn og kjenne godt til alle potensielle situasjoner som en natteravngruppe kan komme opp i. Han eller hun skal være sosial og omgjengelig, og gjerne være aktiv utenfor organisasjonen slik at dette ikke blir den ene sosiale arenaen. Slike vandrere er vanskelige å finne, men det er flere som ligger tett opp til en slik beskrivelse.

Alle informantene oppgir verdibegrunnelser som hovedårsak til at de velger å være frivillige i Natteravnene. Det er et tydelig ønske om å gjøre noe for andre, samtidig som det ønsket underbygges av at man blir anerkjent for det arbeidet man gjør. Titmuss bruker begrepet altruisme i fellesskap om slike begrunnelser, selv om han heller ikke fant rene altruistiske motiver i sin studie om blodgivere. Altruisme i fellesskap kan innebære at det er hyggeligere å være frivillig natteravn sammen med andre, og at en slik tankegang også blir forsterket gjennom anerkjennelse fra de andre frivillige.

Vandrerne oppgir også andre begrunnelser for frivillig deltakelse, som at de får et sosialt utbytte av å være med. Natteravnene har også utfordringer knyttet til at de tiltrekker seg ulike typer frivillige. Ikke alle er like egnet som natteravn, men det har vist seg at det er svært

vanskelig å skille ut de som ikke passer inn, samtidig som man ønsker å ha en stor takhøyde i organisasjonen.

7.2 Ansvar i frivillige organisasjoner

Natteravngruppen i Oslo sentrum står utenfor andre natteravngrupper ved at de i større grad er en aktiv og til dels oppsøkende virksomhet, uten at de skal overskride det offentliges oppgaver. Organisasjonen har derfor sett et behov for å strukturere vandringene med gruppeledere på hver gruppe, noe som ikke alltid er uproblematisk. Jeg har vist i kapittel 5 hvilke utfordringer som er knyttet til at frivillige får ansvarsverv, og at dette ikke nødvendigvis bare er negativt. Å tildele frivillige verv kan også bidra til å gjøre Natteravnens aktiviteter mer attraktive, og til slutt også beholde vandrere. Det har imidlertid vist seg at det ikke alltid er samsvar mellom teori og praksis når det gjelder fordeling av ansvarsverv, og Natteravnene jobber kontinuerlig med å finne en balanse hvor man både beholder vandrere og viktige verv, samtidig som man ikke underbygger organisasjonshierarkier.

7.3 Mot en økt profesjonalisering

Oppgaven viser en stor utfordring Natteravnene står overfor som en frivillig organisasjon. Å finne balansen mellom frivillighet og profesjonalitet, og ikke minst hvem som har ansvaret for å opprettholde balansen. Alle vandrerne er natteravner ute i gatene, ikke styremedlemmer eller ansatte. Publikum vet ikke hvem som innehar ulike verv. De ser bare natteravner av ulikt kjønn og alder. Det som imidlertid er synlig for publikum er at et av medlemmene i gruppen er leder. Det står tydelig på natteravnvesten, og det blir lagt merke til ute i gatene. Det er en klar strukturproblematikk ved at organisasjonen ønsker å opprettholde struktur på enkelte nivåer, men ikke på andre. Ute i gatene ønsker man at alle vandrere skal bli oppfattet likt, men man har bevart gruppelederrollen for at politi og andre skal se hvem som har ansvaret for de ulike gruppene. Man bygger opp et hierarki under vandringene fordi man har sett et behov for det. Man trenger personer som har ansvar for gruppene, og også én person som er overordnet vandringsansvarlig. Det skaper en trygghet innad i de ulike gruppene ved at det er en som tar styringen i situasjoner og bestemmer hva som skal gjøres.

Innledningsvis i oppgaven ble flere kjennetegn ved en frivillig organisasjon presentert. Ved å krysse av for de ulike tegnene kan vi se om Natteravnene passer inn i en slik generell

definisjon. Natteravnene har et navn og et kjent formål. De styres av frivillige, og ikke av ansatte eller profesjonelle. De er demokratiske og hierarkisk strukturert. De er ikke knyttet til en landsomfattende organisasjon, slik Natteravnene TrygVesta er, men har lokalforeninger i bydelene i Oslo og Akershus. Natteravnene ble dannet etter initiativ fra offentlige myndigheter, men ble raskt overtatt av ildsjeler. De trenger ikke offentlig godkjenning for å nedlegges, da det er årsmøtet som tar den avgjørelsen ved to tredels flertall.

Natteravnenes styre er organisasjonens bestemmelsesorgan og består kun av frivillige vandrere. Profesjonelle styremedlemmer vil fjerne et av særtrekkene ved en frivillig organisasjon, men vi ser at det blir mer og mer vanlig å inkludere eksterne personer, spesielt i styresammenheng.

7.4 Videre forskning

Det finnes mye forskning om frivillige organisasjoner og frivillighet generelt, men ikke direkte om Natteravnene. Det begrenser seg til mindre studier, og jeg håper at funnene i denne oppgaven kan bidra til mangfoldet av kunnskap om frivillighet og utfordringer som er knyttet til frivillige organisasjoner.

Utvalget mitt består av syv personer som alle har betydelige ansvarsposisjoner i Natteravnene, enten som ansatt i organisasjonen eller som medlemmer av styret. Dette utvalget er ikke nødvendigvis representativt for resten av Natteravnene, eller for frivillige organisasjoner generelt. Jeg tror allikevel resultatene gjenspeiler sentrale normer, verdier og holdninger som finnes i frivillige organisasjoner.

Oppgaven har forsøkt å belyse Natteravnene i Oslo sentrum som frivillig organisasjon og hvem de frivillige er i organisasjonen. Gjennom å se på hvilke ansvarsforhold en frivillig organisasjon har til eksterne aktører, men også til sine egne deltakere, har ulike utfordringer en frivillig organisasjon står overfor blitt diskutert.

I et mer samfunnsmessig perspektiv kan funnene i denne oppgaven bidra til å øke forståelsen for hvorfor noen frivillige organisasjoner overlever og andre ikke. Svært ofte vil det som frontes utad av en organisasjon ikke nødvendigvis gjenspeile hvordan organisasjonen er organisatorisk oppbygd, og hvem som faktisk driver den.

Funnene kan også være med på å si noe om hvorfor frivillige er frivillige, og at vi ikke nødvendigvis er på vei mot et samfunn uten medmenneskelige relasjoner.

Litteraturliste

Andersen, Rolf K. (1996): *Motiver for frivillig innsats i Norges Røde Kors*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Barne- og familiedepartementet (1999): *Stortingsmelding nr. 17 (1999-2000). Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.

Barstad, Anders (2004): «Få isolerte, men mange er plaget av ensomhet.» I: *Samfunnsspeilet* 2004(5).

Blomberg, Wenche (1994): «Natteravnene – flanører eller kontrollører?» I: *Materialisten: tidsskrift for forskning, fagkritikk og teoretisk debatt*, 22(2)

Bredesen, Sven, Peder Løkseth og Lars Norbom (1996): *Natteravnene i Oslo...trenger vi dem?* Oppgave ved Fængselsskolen i Oslo.

Brekke, Jan-Paul (1994): *Frivillighet og lokalsamfunn: en studie av to frivillighetssentralers omgivelser*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Creswell, John W. (2007): *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. Thousand Oaks, California: Sage

Habermann, Ulla (1987): *Det tredje netværk. Grundbog om frivillig socialt arbejde*. Redigert utgave (1990). København: Akademisk Forlag.

Justis- og politidepartementet (2005): *Stortingsmelding nr. 42 (2004-2005). Politiets rolle og oppgaver*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Klausen, Kurt Klaudi og Per Selle (1995): «Frivillig organisering i Norden.» I: *Frivillig organisering i Norden*. Kurt Klaudi Klausen og Per Selle (red.) TANO og Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.

Knutsen, Kathrine og Mona Andersen (1996): *På vandring gjennom sentrums gater. En oppgave om Natteravnene i Oslo*. Mellomfagsavhandling i kriminologi. Universitetet i Oslo.

Kuhnle, Stein og Per Selle (red.) (1990): *Frivillig organisert velferd – alternativ til offentlig?* Bergen: Alma Mater

- Leat, Diana (1988): *Voluntary organisations and accountability*. Worcester: Billing & Sons Ltd.
- Lorentzen, Håkon (1993): *Frivillighetens integrasjon. Staten og de frivillige velferdsprodusentene*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Lorentzen, Håkon (1995): «Frivillighet i velferdsstaten» I: *Frivillig organisering i Norden*. Kurt Klaudi Klausen og Per Selle (red.) TANO og Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
- Lorentzen, Håkon (2008): *Visjoner og virkelighet. Røde Kors: Samfunnsanalyse 2007*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Lorentzen, Håkon, Rolf K. Andersen og Jan-Paul Brekke (1995): *Ansvar for andre. Frivillighetssentralen i velferdspolitikken*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lorentzen, Håkon og Jon Rogstad (1994): *Hvorfor frivillig? Begrunnelser for frivillig sosialt arbeid*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Lorentzen, Håkon og Per Selle (2000): *Norway: Defining the Voluntary Sector*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Olsson, Lars-Erik (1999): *Från idé till handling. En sociologisk studie av frivilliga organisationers uppkomst och fallstudier av: Noaks Ark, 5i12-rörelsen, Farsor och Morsor på Stan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International
- Putnam, Robert D. (2000): *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Repstad, Pål (1987): *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Silverman, David (2005): *Doing Qualitative Research*. 2. utgave. London: Sage
- Sivesind, Karl Henrik, Håkon Lorentzen, Per Selle og Dag Wollebæk (2002): *The Voluntary Sector in Norway. Composition, Changes and Causes*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Stenberg, Silje (2008): *Natteravnene: forebyggende arbeid eller Norges viktigste voksenopplæring?* Fordypningsoppgave i kriminologi. Universitetet i Oslo.

Storås, Kathrine (2004): *Natteravnene på Hamar – et aksjeselskap*. Fordypningsoppgave i kriminologi. Universitetet i Oslo.

Thagaard, Tove (2003): *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget

Titmuss, Richard M. (1970): *The gift relationship: from human blood to social policy*. Original utgave med nye kapitler redigert av Ann Oakley og John Ashton (1997). London: LSE Books.

Ulstein, Kristen (1998): *Organisasjon og ledelse i frivillig arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Wadel, Cato (1991): *Feltarbeid i egen kultur: en innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. Flekkefjord: Hegland Trykkeri.

Widerberg, Karin (2001): *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt: en alternativ lærebok*. Oversatt av Kari Bolstad. Oslo: Universitetsforlaget

Wollebæk, Dag, Per Selle og Håkon Lorentzen (2000): *Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen: Fagbokforlaget.

Wollebæk, Dag, Per Selle og Kristin Strømsnes (2008): *Endringsprosesser i norsk frivillighet: en kunnskapsoversikt*. Rapport til Kultur- og kirkedepartementet i forbindelse med kunnskapsoppsummering knyttet til frivillighetsarbeid. Rokkansenteret. Stein Rokkan senter for flerfaglige samfunnsstudier.

Nettsteder:

www.natteravnene.no

www.natteravn.no

www.nattugglorna.se

www.nattvandring.se

www.farsormorsor.se

www.snl.no (Det Store Norske Leksikon)

www.regjeringen.no

www.frivillighetnorge.no

www.ssb.no

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Totalt antall ord i oppgaven: 38 982

